

ประวัติความเป็นมาของอำเภอลานกระบือ

อำเภอลานกระบือ เดิมมีชื่อว่าบ้านลานควาย เนื่องจากบริเวณวัดแก้วสุริย์ฉาย มีดิน โป่งอุดมสมบูรณ์ จึงมีควายป่ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นลานขนาดใหญ่ เรียกกันสามัญว่าลานควาย เมื่อตั้งเป็นบ้านเรือนขึ้น เรียกกันว่าบ้านลานควาย ต่อมายกฐานะเป็นตำบลและเปลี่ยนชื่อเป็นตำบลลานกระบือเพราะคนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ บ้านลานควายเป็นชาวอีสาน การเรียกบ้านลานควาย เมื่อเป็นภาษาอีสานจึงกลายเป็นอย่างอื่น เพื่อความเหมาะสม จึงเปลี่ยนชื่อเป็นลานกระบือในที่สุด ตำบลลานกระบือเดิมขึ้นอยู่กับอำเภอพรานกระต่าย เมื่อพ.ศ. ๒๕๒๐ ได้แยกและยกฐานะ เป็นกิ่งอำเภอลานกระบือมี ๓ ตำบล คือ ตำบลลานกระบือ ตำบลหนองหลวงและตำบลช่องลม และยกฐานะจากกิ่งอำเภอ เป็นอำเภอลานกระบือ ในปีพ.ศ. ๒๕๒๗ โดยเป็นหนึ่งในสิบเอ็ดอำเภอของจังหวัดกำแพงเพชร

อำเภอลานกระบือแบ่งเขตการปกครองเป็น ๗ ตำบล และ ๖๘ หมู่บ้าน ดังนี้

๑. ตำบลลานกระบือ มี ๑๑ หมู่บ้าน ดังนี้ คือบ้าน โนนตากแดด บ้านหนองตาสังข์ บ้านปลักไม้ดำ บ้านหนองแถม บ้านนิคมสร้างตนเองบางระกำ ๕ บ้าน โนนสมอ บ้านอาชานุสรณ์ บ้าน โนนใน บ้านบึงมาลัยน้อย บ้านบึงแก้ว บ้านวงษ์ทองและหมู่บ้าน โนนตากแดด เป็นที่ตั้งของอำเภอลานกระบือ ความเจริญสูงสุดด้านวัดอยู่ที่แห่งนี้
๒. ตำบลโนนพลวง ในอดีตเป็นดงดิบ มีต้นพลวงหรือต้นควงอยู่หนาแน่นและมีหนองน้ำขนาดใหญ่ ชาวบ้านจึงเรียกกันว่า บ้านหนองควง ต่อมาหนองน้ำตื้นเขินขึ้นเป็นที่ดอนจึงเรียกกันว่าบ้าน โนนพลวงมีทั้งหมด ๘ หมู่บ้าน คือ บ้านฟากทุ่ง บ้านโนนทอง บ้านเกาะสี่เสียด บ้านอินทรานุสรณ์ บ้าน โนนพลวง(เดิมเรียกว่าบ้านหนองควง)บ้านคุยมะม่วง บ้านหนองสะเคื่อยและบ้านบัวสวรรค์
๓. ตำบลจันทิมา เป็นหมู่บ้านตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๐๖ โดยตั้งชื่อจากผู้เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน คือ นายจันท์ ม่วงแป้น และนางแป้นภรรยา ประชาชนพร้อมใจเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ใหม่ว่าบ้านจันทิมา ตำบลจันทิมา มี ๘ หมู่บ้าน คือ บ้านหนองจิก บ้านเพชรไพรวัลย์ บ้านจันทิมา บ้านหนองทิงส้ม บ้านรุ่งโรจน์ บ้านใหม่เจริญสุข บ้านบึงช้างและบ้านตะเคียนงาม
๔. ตำบลบึงทับแรด เป็นตำบลที่มีบึงขนาดใหญ่ มีสัตว์ป่าจำนวนมากมาอาศัยอยู่ ชนิดที่มีมากคือแรด ประกอบด้วย ๘ หมู่บ้าน คือ บ้านเด่นพระ บ้านหนองท่าไม้ บ้านบึงทับแรด บ้านบึงสว่างอารมณ์ บ้านหนองละมั่งทอง บ้านทุ่งเกลา บ้านประดู่งาม และบ้านทุ่งโพธิ์เงิน

๕.ตำบลหนองหลวง ตั้งชื่อเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ผู้นำหมู่บ้านสมัยแรก คือ หมื่นยังหนองหลวง และได้สืบทอดเป็นผู้นำหมู่บ้านหลายชั่วอายุคน ตำบลหนองหลวงประกอบด้วย ๑๔ หมู่บ้านคือ บ้านปากคอง บ้านลำมะโกรก บ้านหนองมะเกาะ บ้านบึงมาลัย บ้านหนองหลวง บ้านใหม่สามัคคี บ้านบึงม่วง บ้านเขสามัคคี บ้านปรือกระเทียม และบ้านหนองเคื่อ

๖.ตำบลช่องลม ในอดีตเป็นป่าดงดิบ และเป็นทิศทางเดินของลมเมื่อมีลมพัดมา ต้นไม้จะล้มเป็นช่อง จึงเรียกว่าช่อง บางท่านเล่าว่านายพรานมาล่าสัตว์จนทำให้ต้นไม้ล้มเป็นช่อง จึงเรียกกันว่าบ้านช่องลม ตำบลช่องลมประกอบด้วย ๘ หมู่บ้านคือ บ้านช่องลม บ้านเกษตรกร บ้านบึงกระดาน บ้านปรือคันไถ บ้านวังยาง บ้านเพชรสุวรรณ บ้านคลองเจริญ และบ้านบึงพระนางทอง ตำบลช่องลม ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลช่องลมเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๔๘

๗.ตำบลประชาสุขสันต์ เดิมเรียกกันว่าคงอิบูก เนื่องจากมีดินบุกขึ้นอยู่มากมาย ต่อมานายเชาว์สันต์ สุดลาภา ผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชรสมัยนั้น ได้ตั้งชื่อใหม่ว่าตำบลประชาสุขสันต์ประกอบด้วย ๑๑ หมู่บ้านคือ บ้านห้วยการ้อง บ้านลานตาบัว บ้านประชาสุขสันต์ บ้านดงกระทิง บ้านหนองกรด บ้านเกาะดวง บ้านเกาะไผ่ล้อม บ้านก้าวเจริญพร บ้านหนองปลาไหล บ้านพรานอบ และบ้านบัวทอง

อำเภอลานกระบือมีประเพณี ที่น่าสนใจอย่างหลากหลาย แยกเป็นตำบล ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ตำบลลานกระบือ มีประเพณีสำคัญ ได้แก่

๑.๑ พิธีกวนข้าวทิพย์

๑.๒ การแห่พระเนื่องในวันสงกรานต์

๑.๓ วันเข้าพรรษา

๑.๔ วันออกพรรษา

๑.๕ การบวช

๑.๖ การแต่งงาน

ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๑ พิธีกวนข้าวทิพย์ หรือข้าวมธุปายาสของลานกระบือ

พิธีกวนข้าวทิพย์ หรือข้าวมธุปายาสของลานกระบือ

ความเป็นมาของการกวนข้าวทิพย์อำเภอลานกระบือ เริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ระหว่างกิจกรรมวัดแก้วสุริย์ฉายร่วมกับสำนักงานเทศบาลตำบลลานกระบือ โดยสำนักงานเทศบาลตำบลลานกระบือได้ตั้งงบประมาณสนับสนุนปีละ ๒๐,๐๐๐.-บาท (สองหมื่นบาทถ้วน) เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

การกวนข้าวทิพย์ในปัจจุบัน พิธีกวนข้าวทิพย์ หรือ ข้าวมธุปายาส ของชาวลานกระบือ จะทำกันในวันวิสาขบูชา (วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖) ณ บริเวณวัดแก้วสุริย์ฉาย ตำบลลานกระบือ ซึ่งตามความหมายที่เล่าสืบต่อกันมา ข้าวทิพย์ จะมีส่วนประกอบหรือเครื่องปรุงมากกว่าข้าวมธุปายาส แต่ชาวอำเภอลานกระบือ ได้

นำเอาส่วนประกอบและพิธีการทั้งสองอย่างมารวมกัน โดยเข้าใจว่า ข้าวทิพย์ หรือข้าวมธุปายาสก็คือข้าวชนิดเดียวกัน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้
๒. เพื่อให้ประชาชนเกิดความรัก และความสามัคคีที่ได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน
๓. เพื่อให้ประชาชนเห็นคุณค่า และรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม อันถือเป็นมรดกของชนชาติไทย และได้สืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

ขั้นตอนในการดำเนินการกวนข้าวทิพย์ สรุปได้ดังนี้

ขั้นเตรียมการ

ก่อนถึงวันวิสาขบูชา (วันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๖) ประมาณ ๑๐ – ๑๕ วัน พระมหาบุญเลี้ยง ปวรเมธี ประชาสัมพันธ์ให้ทราบทางหอกระจายข่าว และเครื่องขยายเสียงของวัดแก้วสุริย์ฉาย เชิญชวนชาวบ้านในเขตตำบลลานกระบือ หรือผู้มีจิตศรัทธาบริเวณใกล้เคียงร่วมกันบริจาคเครื่องปรุงสำหรับกวนข้าวทิพย์ เพื่อนำมาสมทบกับงบประมาณของสำนักงานเทศบาลตำบลลานกระบือที่ให้การสนับสนุนในการจัดซื้อเครื่องปรุง ทั้งนี้ ผู้มีจิตศรัทธาจะเครื่องปรุงมารวมกันที่วัดแก้วสุริย์ฉาย ตามแต่ศรัทธา อาทิเช่น มะพร้าวมีผู้มาบอกให้ทางวัดจะจัดหาบุคคลไปขึ้นมะพร้าว และมาช่วยกันเพื่อมาจัดเตรียมอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกวนข้าวทิพย์ จัดสถานที่ และจัดเตรียมเครื่องปรุง

สถานที่ในการประกอบพิธี ประกอบด้วย

- ราชวัตรจักรทรงทั้ง ๔ ทิศ
 - ก้านใบมะพร้าว หรือทางมะพร้าว
- ใช้สำหรับตกแต่งให้สวยงาม
- สายสิญจน์ ใช้ผูกระหว่างเสาไม้ ไขว้ไปมา

อุปกรณ์ในการกวน ประกอบด้วย

- เตา ทำจากถังน้ำมันขนาด ๕๐๐ ลิตร นำมาตัดให้มีมีความสูงประมาณ ๒ ฟุต
- กระทะใบบัว
- พายไม้

อุปกรณ์ในการปรุง ประกอบด้วย

- ข้าว ใช้แป้งข้าวเหนียว และแป้งข้าวเจ้า
- ถั่วลิสง
- งาดำ งามขาว
- น้ำผึ้ง
- น้ำตาลทราย
- นมข้นหวาน
- มะพร้าว คั้นเอาแต่กะทิ
- เนย

ส่วนผสมที่ต้องเตรียมก่อนวันประกอบพิธีในกวนข้าวทิพย์

๑. ถั่วลิสง คั่วให้เหลือง มีกลิ่นหอม หลังจากนั้นนำทำการ กะเทาะเปลือกทิ้ง นำไปเข้าเครื่องบด
 ๒. งามขาวและงาดำ คั่วให้เหลือง มีกลิ่นหอม ทิ้งไว้ให้เย็นนำไปใส่ครกตำให้ละเอียด
 ๓. มะพร้าว นำไปปอกเปลือกกะเทาะกะลาทิ้ง เอาแต่เนื้อมะพร้าว จะนำมาใส่เครื่องขูดมะพร้าว
- ในตอนเช้ามีดของวันที่จะประกอบพิธี เพื่อให้ได้กะทิสดมีกลิ่นหอม

เครื่องปรุงที่เป็นส่วนประกอบดังกล่าวข้างต้น นำใส่หม้อปิดฝาให้เรียบร้อย เตรียมที่จะประกอบพิธี

กวนในวันรุ่งขึ้น (วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖)

ขั้นตอนการ

ช่วงเช้าชาวบ้านมาร่วมทำบุญตักบาตรที่ศาลาวัด หลังจากนั้นจึงมาเริ่มพิธีกวนข้าวทิพย์ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนดังนี้

๑. นำเครื่องปรุงเตรียมไว้ทุกอย่างเทใส่กระทะใบบัวคนให้เข้ากัน ไม่มีสูตรในการกำหนดอัตราส่วนของเครื่องที่แน่นอน จำนวนข้าวทิพย์จะมากขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่มี ดังนั้น รสชาติในแต่ละปีจะไม่เหมือนกัน

๒. ก่อนเริ่มกวนข้าวทิพย์พระสงฆ์จะประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยพระสงฆ์จะเป็นผู้ทำพิธีบูชาพระรัตนตรัย จากนั้นสวดเจริญพระพุทธมนต์ข้ามจักรกัปป์วันสูตร

๓. นักเรียนจำนวน ๔ – ๖ คน ซึ่งเป็นสาวพรหมจรรย์ นุ่งขาวห่มขาว เริ่มกวนข้าวทิพย์ เมื่อพระสงฆ์

เจริญพระพุทธมนต์จบนักเรียนก็จะเปลี่ยนให้ประชาชนที่มาร่วมกิจกรรมเป็นผู้กวนต่อไปจนกว่าจะเสร็จใช้เวลากวนประมาณ ๓ ชั่วโมง

เมื่อเสร็จแล้ว ก็จะแบ่งปันข้าวทิพย์หรือข้าวมธุปายาส ไปรับประทาน ถือว่าเป็นของดี ก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตน และนำไปฝากบุคคลในครอบครัว หรือผู้ที่ตนเคารพนับถือ

ก่อนกลับบ้านทุกคนช่วยกันเก็บอุปกรณ์ ล้างทำความสะอาด จัดเก็บสถานที่ให้เรียบร้อย ซึ่งสะท้อนให้เห็นความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะชาวบ้านตำบลลานกระบือ ซึ่งน่าจะต้องร่วมกันอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีอันทรงคุณค่าอยู่กับชาวลานกระบือสืบไป

ผลที่ได้รับจากการดำเนินการ

ประเพณีกวนข้าวทิพย์” เป็นประเพณีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนนำมาผูกโยงให้สอดคล้องและการครองตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีที่จะสืบสานพุทธประเพณีที่สำคัญให้คน ได้รำลึกถึง...ครั้งหนึ่งฉันเคยร่วมสร้างกุศลกับคนในหมู่บ้าน หวังไว้ว่าคงเป็นจุดเริ่มต้นของการหันหน้าเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันอีก

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

๑. ประชาชนได้รู้ถึงพุทธประวัติที่ถูกต้อง และศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้
๒. ประชาชนได้ปฏิบัติธรรมถวายทาน รักษาศีล และเข้าใจในการปฏิบัติศาสนพิธีที่ถูกต้อง
๓. ประชาชนเกิดความรัก และความสามัคคีที่ได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน
๔. ประชาชนเห็นคุณค่า และรักษานขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม อันถือเป็นมรดกของชนชาติไทย และได้สืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

ผู้ให้ข้อมูล

๑. พระครูรัตนวิโรภาส เจ้าอาวาสวัดแก้วสุริย์ฉาย/เจ้าคณะตำบลลานกระบือ วัดแก้วสุริย์ฉาย ตำบลลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๒. พระมหาบุญเลี้ยง ปวรมณี รองเจ้าคณะตำบลประชาสุขสันต์ (วัดปากทุ่ง) ประจำอยู่วัดแก้วสุริย์ฉาย ตำบลลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๓. นายแล อันอินทร์ ไวยาวัจกรวัดแก้วสุริย์ฉาย ๑๘/๑ หมู่ ๒ ตำบลโนนพลวง เขตเทศบาลอำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๑.๒ ประเพณีการแห่พระในวันสงกรานต์ของตำบลลานกระบือ

ประเพณีการแห่พระลานกระบือ ที่เรียกว่า “แห่พระ” เนื่องมาจากการประชาชนได้อัญเชิญพระพุทธรูป และนิมนต์พระสงฆ์ ขึ้นล้อเกวียน แห่ไปตามหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนได้สงน้ำ ในวันสงกรานต์ ประเพณีการแห่พระลานกระบือ เป็นประเพณีที่ชาวบ้านตำบลลานกระบือดั้งเดิมได้ปฏิบัติสืบต่อกันมานาน และมิอยู่ช่วงหนึ่งได้หายไป จนกระทั่งมีผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟัง สำนักงานเทศบาลตำบลลานกระบือ จึงได้ฟื้นฟูประเพณีการแห่พระขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕ การจัดงานจะจัดในช่วงวันสงกรานต์ ระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๖ เมษายน ซึ่งแต่เดิม ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลานกระบือ จัดการแห่พระเป็นเวลา ๔ วัน ต่อมาลดลงเหลือ ๒ วัน ปัจจุบันเหลือ ๑ วัน โดยจัดในพิธีแห่พระในวันที่ ๑๖ เมษายน เป็นประเพณีการเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ที่ยึดถือปฏิบัติมาแต่โบราณ ช่วงวันสงกรานต์ จึงเป็นวันแห่งความเอื้ออาทร ความรัก ความผูกพันที่มีต่อกันทั้งในครอบครัว ชุมชน สังคม และ ศาสนา ดังนี้ คุณค่าต่อครอบครัวทำให้สมาชิกของครอบครัวได้มีโอกาสมาอยู่ร่วมกัน เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทิตา เช่น ช่วยกันทำความสะอาดบ้าน จัดบ้านใหม่ ช่วยกันทำขนมไว้ทำบุญและเลี้ยงลูกหลาน เช่น ข้าวต้มมัด แกงบวชฟักทอง ขนมเปียกปูน ฯลฯ จัดหาผ้าใหม่มอบให้คนรักนับถือ รดน้ำขอพรผู้ใหญ่ รวมทั้งแสดงความกตัญญู กตเวทิตาต่อบรรพบุรุษที่

ล่องลับไปแล้ว ด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้คุณค่าต่อชุมชนทำให้เกิดความ สัมภักดิ์สามัคคีใน ชุมชน เช่น ส่งขนม / ของกิน ให้แก่กันและกันร่วมกันทำบุญให้ทาน พบปะสังสรรค์สนุก สนานรื่นเริง ร่วมกันคุณค่าต่อสังคม ทำให้มีความเอื้ออาทรต่อบุคคลในสังคมและร่วมกันรักษาลี้มแวดล้อม ด้วยการ ช่วยกันทำความสะอาดบ้านเรือน วัดวาอาราม ที่สาธารณะ และอาคารสถานที่ต่าง ๆ

ในระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๖ เมษายน ของทุกปี ชาวอำเภอถานกระบือทุกตำบลจะจัดประเพณี สงกรานต์ โดยมีกิจกรรมที่คล้าย ๆ กันคือ การทำบุญตักบาตร ปล่อยนกปล่อยปลา สรงน้ำพระ รดน้ำขอพร ผู้ใหญ่ รดน้ำให้กัน และบางตำบลอาจมีกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ มากมาย โดยแต่ละกิจกรรมจะแฝงไว้ด้วย คุณค่าและแสดงออกถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย ในหนังสือเล่มนี้ จะกล่าวถึงประเพณีสงกรานต์ของ ประชาชนภายในเขตเทศบาลตำบลถานกระบือ อำเภอถานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร ที่จัดงานสงกรานต์ สืบต่อกันมาจนเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นประจำทุกปี ซึ่งการจัดงานวันสงกรานต์จะมีลักษณะเด่น และแตกต่างจากที่อื่น ๆ ก็คือ **ประเพณีการแห่พระ** จะทำกันในวันที่ ๑๕ เมษายนของทุกปี กิจกรรมประเพณี สงกรานต์ที่ประชาชนในเขตเทศบาลได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา จากการสอบถามชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ ในอำเภอถานกระบือ สามารถนำข้อมูลมาสรุปได้ดังนี้

ก่อนวันสงกรานต์ (วันที่ ๑๒ เมษายน) พี่ น้องและญาติ ที่ไปทำงานที่อื่น จะเดินทางกลับมาบ้าน เพื่อมาทำบุญร่วมกัน เป็นการพบปะสังสรรค์และเล่นสาดน้ำกันตามประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ใน วันนี้มีมักจะเป็นการเตรียมความพร้อม เพื่อความเป็นสิริมงคลในการจะเริ่มต้นชีวิตวันขึ้นปีใหม่ไทยโบราณ การเตรียมตัวในเรื่องต่าง ๆ เช่น การจัดเตรียมเสื้อผ้าซักกรีดให้สะอาด การจัดทำอาหารไปทำบุญ ส่วนใหญ่จะ เป็นขนม สำหรับอาหารจะจัดเตรียมในช่วงเวลาเช้าของวันที่ ๑๓ เมษายน

วันที่ ๑๓ - ๑๕ เมษายน ช่วงเวลาเช้าทุกคน ทุกครอบครัว ยิ้มแย้มแจ่มใส จิตใจเบิกบาน พากันไป ทำบุญตักบาตร นำอาหารไปถวายพระที่วัดแก้วสุริย์ฉาย ถือเป็นการสืบทอดและทำนุบำรุงพุทธศาสนา อีกทั้งช่วยกล่อมเกล่าจิตใจให้เป็นการรู้จักการให้ การเสียสละ โดยไม่มุ่งหวังสิ่งใดตอบแทน เมื่อทำบุญแล้วก็จะ ทำการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ หรือการทำบุญอุทิศ เป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ หรือญาติพี่น้องที่ล่องลับไปแล้ว มีบางคนนำสัตว์น้ำไปปล่อยในสระน้ำของวัด เป็นการทำบุญเพื่อแสดง ความกรุณาต่อสัตว์ เช่น การปล่อยปลา ผู้ที่ปล่อยปลาจะต้องจัดหามาเองอาจจะซื้อจากตลาดสด หรือจับมา จากแอ่งและหนองน้ำจากท้องทุ่งนาของตน ซึ่งในช่วงสงกรานต์เป็นหน้าแล้งอากาศร้อนจัด น้ำแห้งขอด ปลาที่ตกคัก (ตกคัก หมายถึง ไม่มีที่ไปมีน้ำเหลืออยู่น้อยไม่สามารถไปที่อื่นได้) อีกไม่ช้าพอน้ำแห้งหมด ปลาเหล่านั้นก็ต้องตาย ถ้าเป็นลูกปลาจะกินไม่ได้เนื้อได้หนังอะไรก็เลี้ยงไว้ในคุ่มเอาบุญ แล้วนำไปปล่อย ในวันสงกรานต์ สำหรับผู้ที่ปล่อยเต่าหรือตะพาบ มีความเชื่อว่า หากปล่อยเต่าหรือตะพาบจะทำให้มีอายุจะ ยืนยาว จึงเกิดเป็นประเพณีปล่อยปลา และ ปล่อยนกด้วย

วันที่ ๑๕ เมษายน หลังจากทำบุญตักบาตรในช่วงเช้าเสร็จแล้ว

เวลาประมาณ ๐๘.๐๐ น. ชาวบ้านในเขตเทศบาลตำบลลานกระบือ ประกอบด้วยบุคคลทุกเพศทุกวัย ต่างเดินทางไปรวมกันที่วัดแก้วสุริย์ฉาย ตำบลลานกระบือ เพื่อร่วมกิจกรรมการก่อเจดีย์ทราย มีทั้งผู้เชียร์ ผู้ชม และผู้เข้าแข่งขัน การแข่งขันมีเงินรางวัลจากสำนักงานเทศบาลตำบลลานกระบือเป็นเดิมพัน หลักเกณฑ์การแข่งขันกำหนดระยะเวลาแข่งขัน ๑ ชั่วโมง โดยผู้เข้าร่วมแข่งขันแต่ละทีมจะต้องแต่งกายชุดพื้นบ้าน ผู้ชายสวมกางเกงขาก๊วย ผ้ายาวม้าคาตพุง ผู้หญิงนุ่งผ้าถุง เสื้อคอกระเช้า ดูแล้วสวยงามแบบย้อนยุค อุปกรณ์ตกแต่งกองทรายประกอบด้วย พวงเต่าร้าง ธง สายรุ้งหรืออุปกรณ์อื่น ๆ เพื่อให้เกิดความสวยงาม คณะที่เข้าแข่งขันต้องเป็นผู้จัดเตรียมหามาเอง เมื่อถึงเวลาแข่งขันคณะกรรมการจะให้สัญญาณโดยเป่านกหวีด ผู้เข้าแข่งขันต่างวิ่งไปตักทรายมาก่อให้เป็นกอง และตกแต่งให้สวยงามตามแบบที่ทีมกำหนด สำหรับทรายที่นำมาก่อเจดีย์ สำนักงานเทศบาลตำบลลานกระบือเป็นหน่วยงานที่จัดเตรียมไว้ให้ ซึ่งต่างจากสมัยโบราณที่ทุกคนต้องไป จัดหาและนำทรายไปก่อเป็นเจดีย์ที่วัด คนสมัยก่อนส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ในวัด ดังนั้น เขาก็ถือว่าทรายอาจติดเท้าออกไป เมื่อถึงปี จึงควรจะขนทรายไปใช้กิน จุดประสงค์ก็คือ ให้พระภิกษุได้ใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างหรือใช้ถมพื้นที่ต่อไป ปัจจุบันการก่อเจดีย์อาจจะเหลือเพียงรูปแบบ จึงอาจจะปรับเปลี่ยนไปทำบุญในรูปแบบอื่นแทนได้

เวลาประมาณบ่ายโมงจะมีชาวบ้านในเขตเทศบาลตำบลลานกระบือแต่ละหมู่บ้าน มาพร้อมเพรียงกัน ณ บริเวณวัดแก้วสุริย์ฉาย ตำบลลานกระบือ ซึ่งชาวบ้านจะแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนหนึ่งจะจัดเตรียมอุปกรณ์ในการตกแต่งล้อเกวียนซึ่งจะจัดหามาเอง เช่น ก้านมะพร้าว ดอกไม้ ใบตอง ฯลฯ ประดับประดาให้เกิดความสวยงาม เพื่อนำไปใช้ในพิธีการ **แห่พระ** ในวันที่ ๑๖ เมษายน ส่วนที่สองจะแข่งขันกีฬา กีฬาในแต่ละปีจะไม่เหมือนกัน กล่าวคือ บางปีแข่งขันพื้นบ้าน เช่น วิ่งกระสอบ บางปีแข่งขันฟุตบอล หากเป็นการแข่งขันฟุตบอลจะแข่งขันที่สนามโรงเรียนอนุบาลลานกระบือ ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามเชิงวัดแก้วสุริย์ฉาย คณะที่ชนะการแข่งขันจะได้รับรางวัลจากสำนักงานเทศบาลตำบลลานกระบือ ซึ่งในแต่ละปีเงินรางวัลจะไม่เท่ากัน

ภาคกลางคืนมีการแสดงทางศิลปวัฒนธรรม เช่น การประกวดครอบครัวอบอุ่น ประกวดร้องเพลง ลูกทุ่ง ลิเก รำวงย้อนยุค ฯลฯ ซึ่งเป็นการส่งเสริม และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้ลูกหลานในท้องถิ่นได้มี โอกาสชม และร่วมกันอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป โดยสำนักงานเทศบาลตำบลลานกระบือได้ตั้งงบประมาณ อุคหนุนกิจกรรมดังกล่าวไว้เพื่อดำเนินการเป็นประจำทุกปี

วันที่ ๑๖ เมษายน หลังจากทำบุญตักบาตรในช่วงเช้าเสร็จแล้ว

เวลาประมาณ ๐๕.๐๐ น. ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลลานกระบือ จะมารวมกันที่ขบวนล้อ เกวียนของตนที่จัดตกแต่งไว้ ณ บริเวณวัดแก้วสุริย์ฉาย ตำบลลานกระบือ อีกครั้งหนึ่ง วันนี้จะเป็นวันที่ทุกคนมีความสุขสนุกสนานรื่นเริงกันเต็มที่ เนื่องจากเป็นวันสุดท้ายของประเพณีสงกรานต์ ผู้ ที่มาร่วมขบวนแต่ละหมู่บ้านจะจัดเตรียมมโหรีบรรเลง เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น แคนววงประยุกต์ เครื่องขยายเสียงเปิดเพลงจังหวะเร้าใจ ทุกคนภายในบริเวณงานจะร้องรำ และเล่นสาดน้ำกันอย่างมีความสุข จากนั้นก็จะเริ่มจัดขบวนเพื่อทำพิธีแห่พระ โดยจัดขบวนเรียงลำดับ ดังนี้

ขบวนแรก อัญเชิญพระพุทธรูป และรูปหล่อหลวงพ่อกลับ หลวงพ่อขำ ขึ้นไปประดิษฐานบนล้อ เกวียน ซึ่งหลวงพ่อกลับ หลวงพ่อขำเป็นอดีตพระเกจิอาจารย์ที่ชาวอำเภอลานกระบือเคารพนับถือ ขบวนต่อมา เป็นล้อเกวียนที่แต่ละหมู่บ้านจัดตกแต่งไว้อย่างสวยงาม ด้านหน้าของล้อเกวียนแต่ละเล่มจะ อัญเชิญพระพุทธรูป จำนวน ๑ องค์ ชั้นน้ำมันต์ ๓ ลูก พระภิกษุ สามเณร เล่มละ ๔ - ๕ รูป ก่อนออกจากวัด จะทำพิธีจุดธูปเทียน พร้อมด้วยดอกไม้ บูชาพระรัตนตรัย ทายกอาราธนาพระปริตร จากนั้นนิมนต์พระภิกษุ สามเณรขึ้นล้อเกวียน สวดมนต์ให้พร พร้อมประพรมน้ำมันต์แก่ประชาชนที่มารอสงน้ำพระ ระหว่างทาง ในแต่ละหมู่บ้านของเขตเทศบาลตำบลลานกระบือ จุดประสงค์เพื่อให้เป็น สิริมงคลแก่ผู้เฒ่าผู้แก่หรือผู้ที่ไม่มี โอกาสเดินทางไปสงน้ำพระที่วัด หลังจากเดินทางไปครบทุกหมู่บ้าน โดยพระภิกษุสงฆ์ สามเณรจะ กลับมาฉันภัตตาหารเพลที่วัดแก้วสุริย์ฉาย

เวลาประมาณ ๑๓.๐๐ น. ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลานกระบือและหมู่บ้านใกล้เคียงมาร่วม สงน้ำพระพุทธรูป รูปหล่อหลวงพ่อกลับ หลวงพ่อขำ และพระภิกษุ สามเณร พร้อมกับถวายสบงให้

พระภิกษุ สามเณร เรียกว่า “ผ้าอาบน้ำฝน” เพื่อแสดงความเคารพต่อปูชนียบุคคลที่ดำรงสืบทอด
พระพุทธศาสนา และเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

เมื่อเสร็จพิธีสงฆ์แล้ว จะทำพิธีรดน้ำขอพรจากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการแสดงความเคารพ
และความกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณ โดยเฉพาะผู้มีอาวุโสน้อยเพียงปฏิบัติต่อผู้มีอาวุโสมาก
บางครอบครัวมีลูกหลานจำนวนมาก ก็จะทำพิธีรดน้ำขอพรพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย โดยจะมีเพื่อนบ้าน
มาร่วมงานด้วย ซึ่งลูกหลานจะมีอาหารเลี้ยงรับรองแขกผู้มาร่วมงาน มีการร้องรำ และแห่ไปรดน้ำขอพรผู้
เฒ่าผู้แก่ที่ลูกหลานจัดไว้ในบ้านอื่น ๆ ไป มีบางรายเมื่อเสร็จพิธีรดน้ำขอพรพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย บ้านสุดท้าย
กลับบ้านตนเอง ไม่ถูก ต้องมีเพื่อนบ้านพาไปส่งถึงบ้าน

สาระสำคัญที่ได้จากประเพณีการแห่พระอำเภอลานกระบือ เนื่องในประเพณีวันสงกรานต์

๑. คุณค่าต่อสังคม เป็นกิจกรรมที่คนในท้องถิ่นได้มีโอกาสมาร่วมกัน ร่วมกันสืบสานประเพณี
การแห่พระอำเภอลานกระบือ เนื่องในประเพณีวันสงกรานต์ซึ่งเคยปฏิบัติกันมาสืบต่อกันมา มีการทำงาน
ร่วมกัน มีการช่วยเหลือและแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ ประกอบ
กับประเพณีสงกรานต์ เป็นการสืบทอดประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน มีความหมายและมีคุณค่าต่อ
สังคม

เป็นอย่างดี เป็นที่รู้จักของคนทั่วโลก ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงของสังคม นำพาคุณค่าของวัน
สงกรานต์ให้ถอยห่างออกไปจากความดีงามแบบเดิม เราจึงควรหันกลับมาปกป้องความดีงามแห่งประเพณี
นี้อย่างเข้มแข็งและจริงจัง และควรที่จะช่วยกันอนุรักษ์และสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทย
อย่าให้เบี่ยงเบนจนไม่เหลือความดีงามและคุณค่าของวัฒนธรรมไทย

๒. เป็นกิจกรรมที่ฟื้นฟู และอนุรักษ์ประเพณี อันมีลักษณะเด่นแตกต่างจากที่อื่น ๆ ให้คงอยู่เคียงคู่
กับอำเภอถานกระบือสืบไป

๓. คุณค่าต่อศาสนา กล่าวคือ พระพุทธรูป รูปหล่อพระสงฆ์ พระสงฆ์และสามเณร เป็นตัวแทน
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในพิธีการแห่พระ ประชาชนในท้องถิ่นในฐานะพุทธศาสนิกชน ได้มีโอกาสสรงน้ำ
พระการทำบุญให้ทาน ซึ่งเป็นการเกื้อกูลสูงสุดของมนุษยชาติและการถือศีลปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นเหตุแห่ง
ความเจริญรุ่งเรืองของชีวิต และสามารถสืบทอดพระพุทธศาสนามาได้จนถึงปัจจุบัน

ข้อควรปฏิบัติในวันสงกรานต์

ก่อนวันสงกรานต์ มักจะเป็นการเตรียมความพร้อม เพื่อความเป็นสิริมงคลในการเริ่มต้นชีวิต
วันขึ้นปีใหม่ การเตรียมตัวในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำความสะอาด การจัดทำอาหารไปทำบุญ
จะทำให้เรารู้สึกสดชื่นมีความหวัง และรอคอยด้วยความสุข การได้ทำความสะอาดบ้าน ก็เหมือนการได้ฝึก
ชำระจิตใจล่องหน้าไปในตัว

ช่วงวันสงกรานต์มาถึง จะเป็นเวลาที่ทุกคนยิ้มแย้มแจ่มใส จิตใจเบิกบาน ซึ่งกิจกรรมควรปฏิบัติ
ได้แก่

๑. ทำบุญตักบาตร
๒. ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ หรือ การทำบุญอัฐิ
๓. การสรงน้ำพระ
๔. การปล่อยนก ปล่อยปลา
๕. การก่อเจดีย์ทราย
๖. การรดน้ำขอพรผู้ใหญ่
๗. ส่งเสริมการละเล่นพื้นบ้าน
๘. เล่นน้ำสงกรานต์อย่างสุภาพ

สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติในวันสงกรานต์

๑. รดด้วยน้ำสกปรก หรือน้ำแข็ง
๒. สาด หรือ เล่นน้ำขณะที่รถวิ่ง
๓. สาด หรือ เล่นน้ำอย่างรุนแรง
๔. ลวนลามเพศตรงข้าม

๕. เล่นด้วยแป้ง หรือ สี

๖. ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์

๗. ใช้ท่อพีวีซีรดน้ำ

ศัพท์บางคำที่พบในประกาศสงกรานต์

คำว่า นพศก หมายถึง ปีที่จุลศักราชลงท้ายด้วยเลข ๕ อธิกมาส คือ ปีที่มีเดือน ๘ สองหน ส่วน ปกติสุรทิน ก็คือ ปีที่มี ๓๖๕ วัน ตามปกติ ส่วน วันอธิบดี และวันธงชัย คือวันที่ถือว่าเป็นวันดีเหมาะแก่การทำกิจกรรมที่เป็นมงคลต่าง ๆ ส่วน วันอุบาทว์และวันโลกาวิनाส ถือเป็นวันไม่ดี ไม่เหมาะแก่การทำกรรมมงคล ซึ่งเรื่องวันดีหรือไม่ดีนี้ ไม่ได้มีเหตุผลอธิบายไว้ เพียงแต่เป็นเรื่องทางโหราศาสตร์ ซึ่งมีสูตรการคำนวณไว้ค่อนข้างแน่นอน

การวัดจำนวนน้ำฝนเป็น ห่า เป็นการวัดปริมาณน้ำฝนแบบโบราณ โดยกำหนดว่า ถ้าฝนตกลงมาเต็มบาตรขนาดกลางที่ตั้งรองอยู่กลางแจ้ง เรียกว่า น้ำฝนห่าหนึ่ง

ผู้ให้ข้อมูล

๑. พระครูรัตนวชิโรภาส เจ้าอาวาสวัดแก้วสุริย์ฉาย/เจ้าคณะตำบลลานกระบือ
วัดแก้วสุริย์ฉาย ตำบลลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๒. พระมหาบุญเลี้ยง ปวรมณี รองเจ้าคณะตำบลประชาสุขสันต์ (วัดปากทุ่ง)
ประจำอยู่วัดแก้วสุริย์ฉาย ตำบลลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๓. นายแล อ้นอินทร์ ไวยาวัจกรวัดแก้วสุริย์ฉาย
๑๘/๑ หมู่ ๒ ตำบลโนนพลวง เขตเทศบาลอำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๑.๓ ประเพณีเข้าพรรษาตำบลลานกระบือ

ประเพณีเข้าพรรษาตำบลลานกระบือ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่าประเพณีเข้าพรรษาที่ชาว
ลานกระบือปฏิบัติกันนั้น พอสรุปได้ว่าชาวลานกระบือจะประดับ
ตกแต่งเทียน และก่อนวันเข้าพรรษา ๑ วัน ตำบลจะตกแต่งรถพร้อม
ขบวนแห่ มีนางงามประจำรถไปปรับเทียนที่ทางอำเภอได้จัดไว้ จะมี
การประกวดขบวน แห่เทียน เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ผู้มาร่วม
ขบวนจะร้องรำตลอดขบวน ประเพณีแห่เทียนนอกจากจะให้ความ

สนุกสนาน แล้วยังให้ความรักความสามัคคีของชาวบ้านทุกตำบลจะไปพบกันสนุกสนานร่วมกันไม่มีการแบ่งแยก ในตำบลลานกระบือนั้นจะแห่หน้าเทียนไปถวาย ณ วัดแก้วสุริย์ฉาย

พิธีถวายผ้าอาบน้ำฝน

๑. เมื่อถึงวันกำหนดแล้ว พี่ประชุมพร้อมกันตามสถานที่ที่ได้กำหนดไว้ จะเป็นพระอุโบสถ หรือ ศาลาการเปรียญ นำผ้าอาบน้ำฝน๑ ผู้นำและของถวายอย่างอื่นเป็นบริวาร เช่น ร่ม พุ่มเทียน ไม้ขีด สนุ่ ยาสิ ฟัน กระดาษชำระ ฯลฯ

๒ . เมื่อพระสงฆ์ลงประชุมเรียบร้อยแล้ว ผู้เป็นหัวหน้ากล่าวคำถวาย

๓ . เมื่อกล่าวคำถวายเสร็จแล้ว เจ้าของผ้าประเคนผ้าแก่พระภิกษุผู้จับได้ฉลากของตนเป็นราย ๆ

ต่อไป

๔ . เสร็จการประเคนแล้ว พระสงฆ์อนุโมทนา ทายกกรวดน้ำ อุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว การกรวดน้ำและรับพรพระ

ในการกรวดน้ำให้ปฏิบัติดังนี้

๑. จัดเตรียมภาชนะใส่น้ำ และภาชนะรองรับน้ำ

๒ . เมื่อพระเริ่มอนุโมทนาว่า ขตา ... ให้ยกภาชนะที่ใส่น้ำลงในภาชนะที่รองรับ อย่าให้น้ำขาดสาย พร้อมทั้งกรวดน้ำ เมื่อพระขึ้น สัพพี... ให้รินน้ำให้หมดและประนมมือตั้งใจรับพร (การกรวดน้ำนี้ใช้ได้ในทุกพิธี)

ผู้ให้ข้อมูล

๑. พระครูรัตนวิชโรภาส เจ้าคณะตำบลลานกระบือ/เจ้าอาวาสวัดแก้วสุริย์ฉาย เกิดเมื่อวันที่ ๑๔
กุมภาพันธ์ ๒๔๙๖ บุตรนายเอื้อง – นางรอด เจนจบ
วัดแก้วสุริย์ฉาย ตำบลลานกระบือ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๒. นายธำรงค์ จันคง ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอลานกระบือ/
นายกเทศมนตรีตำบลลานกระบือ เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๑

๓. บุตรนายโม – นางบุญ จันคง
๕ หมู่ ๘ ตำบลลานกระบือ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๑.๔ ประเพณีวันออกพรรษาตำบลลานกระบือ

ประเพณีวันออกพรรษาตำบลลานกระบือ

การจัดประเพณีวันออกพรรษาของชาวพุทธในพื้นที่อำเภอลานกระบือนั้น ไม่ได้แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ แต่อย่างใด มีการปฏิบัติตนตามแบบอย่างที่ว่าพุทธศาสนิกชนพึงกระทำ โดยชาวลานกระบือจะมีการทำบุญตักบาตร เข้าวัด ฟังธรรมกันในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี ณ วัดใกล้บ้าน การปฏิบัติอีกอย่างในวันออกพรรษานี้ชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หลังจากที่ได้เสด็จไปจำพรรษาและแสดงพระธรรมเทศนาโปรดพระพุทธมารดาการเสด็จลงจากดาวดึงส์ครั้งนั้น ได้เสด็จลงมา ณ เมืองสังกัสสะ บรรดาพุทธศาสนิกชนจึงพากันไปตักบาตรแด่พระพุทเจ้า เรียกว่า ตักบาตรเทโว คำเต็มคือ ตักบาตรเทโวโรหณะ คำว่าเทโวโรหณะ แปลว่า การหยั่งลงจากเทวโลก

สำหรับพิธีตักบาตรเทโววันนั้นโดยทั่วไปจะทำกันในบริเวณพระอุโบสถ มีการอัญเชิญพระพุทธรูป ซึ่งประดิษฐานบนบุษบกมีล้อเลื่อน มีบาตรตั้งอยู่หน้าพระพุทธรูป แล้วใช้คนลากนำหน้าพระภิกษุสงฆ์จะเดินตามพระพุทธรูป บรรดาพุทธศาสนิกชนจะเรียงรายอยู่เป็นแถวสองข้างทางที่พระพุทธรูปและพระสงฆ์เคลื่อนผ่าน เพื่อตักบาตรอาหารที่นิยม นำมาตักในวันนี้มี ข้าวสุก ข้าวต้มมัดได้ และข้าวต้มลูกโยน การตักบาตรเทโวของชาวตำบลลานกระบือมีการปฏิบัติ ณ วัดแก้วสุริย์ฉาย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่าสภาพปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของวิถีชีวิตชาวตำบลลานกระบือ ทำให้ประเพณีออกพรรษาที่ชาวตำบลลานกระบือปฏิบัติกันนั้น พอสรุปได้พอสังเขปดังนี้

ประเพณีนี้มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าวันอื่นๆ เนื่องจากชาวพุทธถือว่าเป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จจากดาวดึงส์ ฉะนั้นขนบประเพณีก็คือ การทำข้าวต้มมัด หรือข้าวต้มลูกโยน สำหรับข้าวต้มลูกโยน ก็คือข้าวต้มที่ใช้ใบลำเจียกห่อ ปัจจุบันหารับประทานได้ไม่่ง่ายนัก แต่ที่อำเภอตำบลลานกระบือมีให้หารับประทานได้ เนื่องจากชาวบ้านยังดำรงชีวิตอย่างชาวชนบท ยังคงมีต้นใบลำเจียก ใบตาลอ่อน หรือใบมะพร้าวอ่อน ขึ้นอยู่ให้นำมาใช้ประโยชน์ได้ วัดทุกวัดในอำเภอตำบลลานกระบือ จะจัดตักบาตรเทโวในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี

ผู้ให้ข้อมูล นายรอน เจนจบ เกิดเมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๗

๖๖ หมู่ ๘ บ้านโนนโน ตำบลลานกระบือ

อำเภอตำบลลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๑.๕ ประเพณีการบวช

ประเพณีการบวช

การบวช หรือการอุปสมบท ปัจจุบันมีจำนวนน้อยลง ผลจากการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของประเทศ ความเจริญทางด้านวัตถุเป็นไปอย่างรวดเร็ว ขณะที่ความเจริญทางด้านจิตใจไม่ได้มีการพัฒนาอย่างจริงจัง สำหรับผู้ที่อุปสมบทเป็นภิกษุ นับได้ว่าเป็นผู้อนุรักษ์สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม และพัฒนาภูมิปัญญา ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา และนำความรู้ที่ได้รับไปประพฤติปฏิบัติเป็นการพัฒนาตนเอง สำหรับชาวอำเภอลานกระบือ พิธีการบวชหรือการอุปสมบทปฏิบัติเช่นเดียวกับชาวภาคกลางโดยทั่วไป

ความเป็นมา สาระสำคัญ และคุณค่าของประเพณี

ความเป็นมาของประเพณี

ประเพณีการบวช ในอดีตนิยมเรียกกันว่า บวชนาค (ให้เป็นพระ) ไม่เรียกพิธีอุปสมบทว่า บวชคน ให้เป็นพระ ในพระวินัยของพระพุทธเจ้ามีเรื่องบวชนาค (ให้เป็นพระ ฉะนั้น พิธีบวชนาค จึงไม่มีในชมพูทวีป (หรืออินเดียโบราณ) แต่เป็นประเพณีพื้นเมืองของภูมิภาคอุษาคเนย์ โดยเฉพาะบริเวณผืนแผ่นดินที่เป็นพม่า (มอญ เขมร ลาว และไทย)

การบวชเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนา มีประวัติความเป็นมา ๓ ขั้นตอน คือ

ในเริ่มแรก พระพุทธเจ้าประทานการบวชแก่พระสาวกด้วยพระองค์เอง ด้วยพระดำรัสว่า "จงเป็นภิกษุมาเถิด" เรียกการบวชแบบนี้ว่า **เอหิภิกขุอุปสัมปทา**

ต่อมา พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระสาวกอำนาจการบวช ทรงบัญญัติการบวชด้วยการเปล่งวาจา **ถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ** หรือเป็นที่พึ่งทางใจ เรียกการบวชแบบนี้ว่า

ติสรณคมนุปสัมปทา

และภายหลัง พระพุทธเจ้าทรงยกเลิกการบวชสองแบบดังกล่าวแล้ว ทรงอนุญาตการบวชแบบที่ต้องประชุมสงฆ์ มีข้อกำหนดเกี่ยวกับจำนวนสงฆ์ผู้เข้าประชุม การสอบถามคุณสมบัติ และการสวดการประกาศขอรับความเห็นชอบของสงฆ์ โดยการเสนอบุญตัดิ ๑ ครั้ง สวดประกาศขอรับความเห็นชอบ ๓ ครั้ง รวมเป็น ๔ ครั้ง เรียกการบวชแบบนี้ว่า **ญัตติจิตตุดตกัมมอุปสัมปทา**

อนึ่ง ได้ทรงบัญญัติให้นำการบวชด้วยการเปล่งวาจาฯ หรือ **ติสรณคมนุปสัมปทา** ไปใช้ในการบวชเป็นสามเณร

ทั้งนี้ ผู้นับถือพุทธศาสนาส่วนใหญ่มักมีธรรมเนียมปฏิบัติ หรือมีจุดมุ่งหมายจะให้กุลบุตรเป็นศาสนทายาทเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือต้องการให้เรียนรู้และนำหลักคำสอนมาปรับใช้ในการครองเรือนและการดำรงชีวิต โดยผู้มีศรัทธาจะบวชเป็นภิกษุ (อุปสัมปทา) จะต้องมิอายุครบ ๒๐ ปีขึ้นไป และมีคุณสมบัติครบบริบูรณ์ หรือให้ลูกหลานของตนที่ยังอายุไม่ครบ ๒๐ ปี ก็บวชเป็นสามเณร (บรรพชา) ก่อน ในที่นี้ จะขอกล่าวเน้นเฉพาะการบวชเป็นพระภิกษุเท่านั้น ดังนั้น ช่วงระยะเวลาที่ประชาชนนิยมจัดประเพณีบวชส่วนใหญ่จะก่อนวันเข้าพรรษาประมาณ ๑ - ๒ เดือน

สาระสำคัญของประเพณี

ประเพณีบวช มีสาระสำคัญ คือ การละเพศของผู้ครองเรือนมาดำรงเพศของผู้ไม่ครองเรือน ซึ่งหมายถึง ไปจากความเป็นฆราวาส คือ จากการครองเรือนไปสู่ความเป็นบรรพชิต คือ

ผู้ไม่ครองเรือน เช่น การสละความมีทรัพย์สินสมบัติ การสละวงศ์ญาติทั้งหลายการเลิกละการนุ่งห่มอย่างฆราวาส เลิกละการกินอยู่อย่างฆราวาส เลิกละการใช้สอยอย่างฆราวาส เลิกละอาการกิริยาวาจาอย่างฆราวาส เลิกละความรู้สึกนึกคิดอย่างฆราวาส เลิกละความรู้สึกนึกคิดอย่างฆราวาส

คุณค่าของประเพณี

๑. คุณค่าต่อพระพุทธศาสนา โดยการทำนุบำรุง สืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญและสืบต่อไป สืบเนื่องจากพระพุทธเจ้าทรงสอน เรื่อง การทำบุญที่เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ หมายถึง ทางที่จะทำบุญหรือทางที่จะได้บุญมี ๑๐ ประการ โดยมี ปัตติทานมัย หมายถึง บุญที่สำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ หรือ ส่วนบุญให้ผู้อื่น ดังนั้น การบวชจึงถือว่าเป็นการทำบุญที่ยิ่งใหญ่ผู้ที่บวชเชื่อว่า ได้ทำบุญครั้งสำคัญในชีวิต

๒. คุณค่าการยกย่องและให้เกียรติกับสตรีผู้เป็น “แม่” การทำขวัญนาค คือ พิธีที่ให้ความสำคัญแก่ผู้เป็นแม่ โดยการกล่าวคำทำขวัญพระภรรยาเป็นลำดับเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิ เมื่อตั้งครรภ์แล้วก็ถึงเวลาแพ้ท้องจนกระทั่งคลอด หมอขวัญจะพระภรรยาเป็นขั้นเป็นตอน จากนั้นก็เชิญขวัญ เบิกบายศรี แล้วทำพิธีเวียนเทียนด้วยการขับร้องและบรรเลงเพลงนางนาค พิธีทำขวัญแต่ก่อน เป็นพิธีพราหมณ์ ฉะนั้น จึงมีบายศรี เป็นชั้น ๆ สูงขึ้นไป แล้วมีแว่นเวียนเทียนเป็นเครื่องประกอบ ทั้งนี้ ในการบวชแม่ไม่มีการทำขวัญนาค หรือนิมนต์พระสงฆ์มาเทศน์สอนนาคก่อนบวช ไม่ถือว่าผิดธรรมเนียม

๓. คุณค่าต่อระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์ของคนในสังคม มีระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว เครือญาติและความผูกพันในชุมชนและท้องถิ่นที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น มีพิธีกรรมเกี่ยวกับขวัญ เรียกว่า ทำขวัญ หรือสู่วขวัญ หรือเรียกขวัญ ในทุกช่วงสำคัญของชีวิต ตั้งแต่เกิดจนถึงวาระสุดท้ายก่อนตาย เพื่อให้ผู้รับทำขวัญพ้นจากความวิตกกังวล หรือตกใจ และสร้างความมั่นใจและมั่นคงอันเป็นสิริมงคลแก่ผู้รับขวัญ ฉะนั้นพิธีทำขวัญจึงเป็นพิธีกรรมที่แสดงความผูกพันและความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติระหว่างบุคคลกับครอบครัว และบุคคลกับชุมชนในสังคมเกษตรกรรม

แนวทางการส่งเสริมประเพณีนิยม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประเพณีบวชของสังคมไทยจะมีลักษณะและรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน แต่อาจมีความแตกต่างในด้านรายละเอียดบางประการ เช่น พิธีกรรม การแต่งกายของนาคหรือผู้ที่บวช ฯลฯ โดยทั่วไปแล้วสามารถสรุปสาระสำคัญของขั้นตอนและกระบวนการของประเพณีบวชได้ ดังนี้

๑. เตรียมการติดต่อพระอุปัชฌาย์หรือเจ้าอาวาสวัดและจัดเตรียมเครื่องบวช

ก่อนที่จะอุปฌาย์จะรับบวชให้ จะต้องสอบถามพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้อุปการะของผู้บวชเกี่ยวกับวัน เดือน ปีเกิด และคุณสมบัติของผู้บวชตามที่กำหนดไว้ และมอบใบสมัครขอบรรพชาและใบรับรองให้กรอรายละเอียดแล้วถวายท่านเป็นหลักฐาน ผู้บวชควรนำดอกไม้ ธูป เทียนไปด้วยในเวลาอันควร ในกรณีที่ทำเป็น ผู้บวชอาจมอบตัวต่อพระอุปัชฌาย์หรือเจ้าอาวาสวัดเองก็ได้ นอกจากนี้ ผู้ขอ

บวชจะต้องฝึกซ้อมกิริยามารยาทของความเป็นสมณะ และหัดท่องคำขอบรรพชาอุปสมบทพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้อุปการะของผู้ขอบวช จะต้องเริ่มเตรียมหาเครื่องบวช ที่เรียกว่า **บริขาร ๘ ประกอบด้วย บาตร อัตรวาสก** (ผ้าสบงหรือผ้าถุง) **อุตราสงค์** (ผ้าจีวรหรือผ้าห่ม) **สังฆาฏิ** (ผ้าห่มซ้อน ในปัจจุบันใช้เป็นผ้าพาด บ่า) **กายพันธน์** (ผ้าประคดเอวหรือผ้าคาดเอว) **ปรีธตาวนระ** (ผ้ากรองน้ำ) **ฐูจิ** (เข็ม) และ **วาสิ** (ใบมีด) นอกจากนี้ ยังมีเครื่องใช้ที่จำเป็นอย่างอื่น ๆ เช่น แปรงสีฟัน สบู่ ขันน้ำ ฯลฯ

๒. การลาบวช

หากผู้ขอบวชเป็นข้าราชการจะต้องขอและได้รับการอนุมัติให้ลาอุปสมบทก่อน โดยทั่วไปถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในการที่ผู้ขอบวชจะไปบอกลาบวชกับผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ และรู้จักมักคุ้นเพื่อให้มี โอกาสร่วมอนุโมทนาส่วนบุญด้วย ผู้ขอบวชควรเตรียมดอกไม้ รูป เทียนใส่พานไป ลาบวช และกล่าวคำ ขอบมา ทั้งนี้ จะต้องคำนึงถึงกาลเทศะและความเหมาะสมด้วย

๓. การเตรียมก่อนบวช

พิธีบวชภาค ยุคแรกเริ่มเดิมทีมีร่องรอยเหลืออยู่ในพม่า คือ นาคยังไม่ปลงผมโกนหัว เอนาคขึ้นม้า ไปแห่เสียดก่อน ต่อเมื่อเข้าโบสถ์ขออุปสมบทจึงค่อยโกนหัว ซึ่งต่างจากคนไทยทุกวันนี้ที่ให้นาคโกนหัวก่อน แล้วค่อยแห่นาค บางรายทำขวัญตอนสายแล้วบวชตอนบ่ายวันเดียวกัน แต่บางรายไม่ทำขวัญ เมื่อโกนหัวก็ แห่เข้าโบสถ์เลยก็ได้ ไม่ถือว่าผิดธรรมเนียม **ประเพณีบวชสมัยก่อน** ใช้เวลาอย่างน้อย ๓ วัน คือ วันแรก **ทำขวัญ** วันที่สอง **บวช** วันที่สาม **ฉลองพระ**

ทั้งนี้ ผู้ขอบวชจำเป็นต้องปลงผมก่อนเข้าพิธีบวช โดยทั่วไปนิยมให้พ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ หรือพระภิกษุ ผู้เป็นที่เคารพเป็นผู้ขริบปลายผมให้ก่อนเป็นพิธี ต่อจากนั้นจะต้อง โกนผม หนวดเครา กิ้วของนาคให้หมด จด ควรอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาด ควรนุ่งขาวห่มขาว แต่ในกรณีจำเป็น อาจแต่งกายสุภาพ

๔. การนาคเขาเบสธ

ในวันบวช พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้อุปการะของผู้บวช ผู้ที่จะร่วมพิธีบวชและนาคนำเครื่อง
อัฐบริวาร เครื่องใช้ประกอบอื่น ๆ ไปพร้อมที่โบสถ์ โดยจะเวียนรอบโบสถ์ ๓ รอบ เป็นประตักมณฑล เพื่อ
แสดงการวระต่อเขตแดนสงฆ์ และจำนำเครื่องอัฐบริวารและเครื่องใช้อื่น ๆ เข้าไปตั้งไว้ในโบสถ์ก่อน

นาคจะถวายดอกไม้มั รูป เทียนที่เสมาหน้าโบสถ์ และนั่งคุกเข่าประนมมือ กล่าวคำวันทาเสมาและคำ
ขอขมา สำหรับบางวัดในบางพื้นที่อาจจะไม่มีการเวียนรอบโบสถ์และการวันทาสีมา

สำหรับอำเภอลานกระบือ ยังมีการเวียนรอบโบสถ์ และ กล่าวคำวันทาเสมาและคำขอขมา

คำกล่าววันทาเสมาและคำขอขมา จะมีผู้กล่าวนำนาค ซึ่งในอำเภอลานกระบือ จากการสำรวจในเขตตำบล
ลานกระบือ มีจำนวน ๓ ราย ดังนี้

๑. นายมัน เรืองอ่อง เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๕ อยู่ที่บ้านเลขที่ ๖๑ หมู่ ๑ ตำบลลานกระบือ. อำเภอ
ลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๒. นายเรื่อน เจนจบ เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๐ อยู่ที่บ้านเลขที่ ๕๑ ตำบลลานกระบือ
อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๓. นายคารา โชติน้อย (เดิมชื่อนายรา โชติน้อย) เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๔ อยู่ที่บ้านเลขที่ ๕๒ ตำบล
โนนพลวง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

กล่าวว่า

“อุกาสะ วันทามิ กันเต สัพพัง อะปะราธัง ขะมะละ เม กันเต

มายะ กะตัง ปุญญัง สามินา อะมุโมทิตัพพัง สามินา กะตัง ปุญญัง

มัยหัง ทาตัพพัง สาธุ สาธุ อะนุโมทามิฯ (ผู้กล่าวขียน)

สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต อุกาสะ ทวารัตตะเยนะ

กะตัง สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเตฯ อุกาสะ ขะมามิ ภันเตฯ (ผู้กล่าวขาน)

วันทามิ ภันเต สัพพัง อะปะระธัง ขะมะถะ เม ภันเต มะยา

กะตัง ปุญญัง สามินา อะนุโมทิตัพพัง สามินา กะตัง ปุญญัง มัยหัง

ทาตัพพัง สาธุ สาธุ อะนุโมทามิฯ (ผู้กล่าวขียน)

เมื่อเข้าไปในโบสถ์ นาคนำดอกไม้ รูป เทียน อีกชุดหนึ่ง บูชาพระประธาน โดยกล่าวคำบูชาพระ
เสร็จแล้วกลับมานั่ง ณ ที่จัดไว้

๕. พิธีบวช

เมื่อถึงเวลากำหนด พระสงฆ์ที่ได้รับอาราธนาในพิธีบวช มีพระอุปัชฌาย์ พระคู่สวด และพระอันคับ
ก็จะเข้าสู่โบสถ์ นั่งตามที่จัดไว้ เมื่อพร้อมแล้วพิธีบวชจะเริ่มขึ้นตอน ตามกิจของคณะสงฆ์ ตามลำดับจน
เสร็จพิธี

ทั้งนี้ ประเพณีบวชของคนบางกลุ่มและบางพื้นที่ ได้เคลื่อนหรือเปลี่ยนแปลงในเชิงสาระ
ความหมายและคุณค่าไปจากเดิม เช่น การบวชพอเป็นพิธี เน้นการจัดงานใหญ่โต การจ้างผู้มีชื่อเสียงหรือ
ค่าใช้จ่ายสูงมาทำขวัญนาค การมีดนตรีและมหรสพพลอง การจัดงานเลี้ยงที่หรูหรา

ผู้ให้ข้อมูล

๑. พระครูรัตนวิโรภาส เจ้าอาวาสวัดแก้วสุริย์ฉาย/เจ้าคณะตำบลลานกระบือ
วัดแก้วสุริย์ฉาย ตำบลลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๒. พระมหาบุญเลี้ยง ปวรเมธี รองเจ้าคณะตำบลประชาสุขสันต์ (วัดปากหุ้ง)
ประจำอยู่วัดแก้วสุริย์ฉาย ตำบลลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๓. นายแล อันอินทร์ ไวยาวัจกรวัดแก้วสุริย์ฉาย
๑๘/๑ หมู่ ๒ ตำบลโนนพลวง เขตเทศบาลอำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๑.๖ พิธีมงคลสมรสของตำบลลานกระบือ

พิธีมงคลสมรสของตำบลลานกระบือ

จากการสืบค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับพิธีการจัดงานมงคลสมรส ในเขตอำเภอลานกระบือ ไม่พบบุคคลภูมิปัญญาที่มีความรู้ความสามารถในการจัดพิธีการได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ มีเพียงผู้ที่พอมีความรู้ ไม่เป็นที่ยอมรับของชุมชน ดังนั้น คณะกรรมการผู้จัดเก็บข้อมูลจึงได้ไปสืบค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น นำมาประกอบและมาเรียบเรียงเป็นข้อมูลสำหรับให้ผู้ที่สนใจ ได้ศึกษาเรียนรู้ มิให้สูญหายไปจากประเพณีไทยที่มีมาแต่โบราณ ซึ่งปัจจุบัน การจัดพิธีมงคลสมรส จะให้ความสำคัญไปที่การจัดงานเลี้ยงฉลองสมรสอันใหญ่โตมากกว่าประเพณีวิธีการปฏิบัติที่ดั้งเดิมของไทย

การจัดเก็บข้อมูลในครั้งนี้ พบว่าอำเภอลานกระบือ มีพิธีการแต่งงานต่างจากที่อื่น ๆ ก็คือมีพิธีทำขวัญบ่าวสาว คณะกรรมการจัดเก็บข้อมูลได้ไปพบกับนายโพย อุ่นเมือง เกิดเมื่อปี ๒๔๙๒ อายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๗๐ หมู่ ๒ บ้านหนองตาสังข์ ตำบลลานกระบืออำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร เดิมมีอาชีพทำนาและรับทำขวัญบ่าวสาว ปัจจุบันประสบอุบัติเหตุตกต้นไม้ เดินไม่ได้ต้องนั่งรถเข็น คุณลุงโพย

เล่าให้ฟังว่า การทำขวัญบ่าวสาว ทำในขั้นตอนต่อจากพิธีชกขันหมาก โดยฝ่ายเจ้าสาวจะรับขันหมากพร้อมเครื่องขันหมากวางจัดเรียงให้เรียบร้อย จากนั้นหมอบทำขวัญจะให้คู่บ่าวสาวจุดเทียนมงคลและเริ่มทำพิธีทำขวัญบ่าวสาว โดยกล่าว คำสอนเป็นทำนองแบบพระเทศน์ เป็นบทชุมนุมเทวดา ดังนี้

พระรัตนวาระ เมตตัง สะเมตตา ภาทันตา อะวิกจิตตะจิตตา ประริตตัง ภาณันตุ

สักเค กาเม จะ รูเป คิริสิขะระตะเถ จันตะลิกเข วิมานเ

ทีเป รัฎฐเฐ จะ คาเม ตะรุวะนะคะหะเน เคหะวัตถุมหิ เขตเต

ภุมมา จายันตุ เทวา ชะละละละวิสะเม ยักกะคันธัพพะนาคา

ติฎฐันตา สันติกะยัง มุนิวะระวะจะนัง สาธะโว เม สุณันตุ

ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา

ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา

ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา

นะโม ตัสสะ ะกะวะโตะ อะระหะโตะ สัมมาสัมพุทฺธัสสะ (ว่า ๓ จบ)

นะโมข้าจะไหว้ครูภูมิ สาระเพชร จงเสด็จมาอยู่บนเกล้า เหนือผม ขอเชิญพระพรหมมาอยู่บ่าซ้าย ขอเชิญพระนารายณ์มาอยู่บ่าขวา ขอเชิญพระคงคาม่าเป็นน้ำลาย ขอเชิญพระพายมาเป็นลมปาก ขอเชิญพญานาคมาเป็นสร้อยสังวาลย์ ขอเชิญพระกาฬีไฟเป็นหัวใจของข้าพเจ้า ลูกจะทำการสิ่งใด ผู้ใดขออย่างใดได้คิดเขียนคุณครูเลิศล้าอยู่ในถ้ำ คุณหาจงผินหน้ามาอวยพรให้ข้าพเจ้าประสิทธิพร

ศรี ๆ วันนี้เป็นวันดี เป็นราศีมงคล บวรข้าพเจ้าจะขอยกกรขึ้นไหว้ พ่อแม่ท่านเฒ่าแก่ผู้ใหญ่
ญาติกา ผูกฝีมี่ว่าผู้ดีเข็ญใจ ผีเรือน แม่พ่อ ผีหอบลูกใหม่ ขอเชิญมานั่งพร้อมกันในวันนี้ เป็นวันดีท่านเศรษฐี
ผู้ใหญ่เขยยกแก้วขึ้นมาเกษ เขยยกเขยขึ้นมาฝาก เขยยกขันหมากขึ้นมาให้ ได้จัดแจงแต่งไว้ สัมสุขลูกไม้
ผลไม้นานา สัมซ่าสัมย่า ลูกทับมะพิบจี ลูกอินทผลาล้ม ขนมห่มลูกใหญ่ กล้วยไขกกล้วยน้ำ มะพร้าวอ่อน อ้อย
ถั่ว เหล้าขัน หมูหัน ห่อหมกทอดมัน สารพัดอันจะมี แต่งงานสองศรี ไหว้ผีทั้งหลาย ทั้งภูตในกาย ผีพราย
ถ้วนหน้า แม่ซ้อรักษา ที่ได้เลี้ยงมา ทั้งผีปู่ผีย่า ผีตา ผียาย ผีสืบสายพี่น้อง ทั้งผีเกี่ยวผีดอง ทั้งสองพร้อมกัน
อย่าขึ้นเกียดเดียดฉันขบผันเช่นเขี้ยว จงมาเป็นพี่เป็นน้อง จงมาเป็นทองแผ่นเดียว อย่าพิโรธ โกรธเกรี้ยว ช่วย
อุปถัมภ์คำชู ผัวเมียทั้งคู่ขอให้อยู่สุขสบาย ขอเชิญเทวดาเสด็จลงมาคุ้มครอง คุ้ม โภยคุ้มภัย คุ้มเสนียดจัญไร

สิ่งร้ายอย่าได้มี คุ่มทั้งลูกทั้งเต้า คุ่มขะเหมาตาลซาง ญาติกาผีซาง คุ่มครองป้องกัน ลูกปรตเศษนรก ลูกกะ
ยาจกงกัน ออย่ามาเกิดในครรภ์ ขอเชิญเทวดาจุติลงมาจกสวรรค์ เพื่อมาเป็นลูกเต้าอืดอนเจ้าจะตั้งครรภ์
ข้าพเจ้าจะขอรำพันถึงจั่วและฝา ชื่อตั้งหลังการอดเปรอออกไก่อ ผีประคูน้าต่าง เสาห้องเสากลาง ผีสานนางไม้
ที่เจ้าได้ปลุกเรื่อนอยู่ เมียทั้งคู่อให้อยู่สุขสบาย ขอเชิญเทวดาเสด็จลงมาคุ่มครอง คุ่มโพย คุ่มภัย คุ่ม
เสนียดจัญไร สิ่งร้ายอย่าได้มี ขอให้สวัสดิมงคล ให้เกิดมรรคเกิดผลแก่ตนเจ้าทั้งสอง ยกขึ้นมาตั้งพักหิน
หนักฟักทอง เครื่องสินสมรสยกมาหมด ตั้งไว้ในห้อง เช็ดหน้าดอกคำ ขันน้ำพานรอง หวีกระจก ขัดส่อง
คโถแบ่งน้ำมัน ยี่ฟูปูนอน ฟูกหมอนม่านกัน เตียงตั้งอัครจรยขันน้ำจกอลอย แบนใหญ่ไม้ออย สาวน้อย
เจ้าจงมาเอาไว้ เมื่อเจ้าจะออกเรื่อนไป เจ้าจะได้ครองกัน เจ้าคอยผ่อนคอยผัน จงปฏิบัติผัวตน จะเกิดมงคลแก่
ตนเจ้าทุกวัน อีกทั้งไม้สีฟัน ขันน้ำบัวนปาก ดูพุดูหมาก ทั้งตลับขี้ผึ้ง อย่างทำบึงเอาแต่ผัว ออย่าทำชั่วถึงผู้ใหญ่
ข้าสอนเจ้าไว้ จงเร่งจดจำ เวลาคำอย่าเที่ยวเตร่ อย่าโลเล แกล้งแซเชื่อน การเข้าการเรื่อนเจ้าเดือนบ่าวไฟ ทุก
สิ่งไปให้ทั่วสิ้น เวลาผัวจะกินให้จัดแจงหุงข้าวต้มแกง เตรียมไว้ท่า ต้มผักย่ำปลาอย่างไฟ จะแกงเนื้อหรือแกง
ไก่ก็อย่าใส่ผักให้มันมาก จะไม่สุดี อย่างจู้ทำงุ้นเงิน ถ้าผัวผิดอย่างบ้าบ่น ถับหลังตนจึงค่อยว่า จงจำคำคำ
สอนจะอวยพรสอนเจ้า ไปเที่ยวดองทั้งสองข้าง ถ้าผิดปลั้งก็ลูกเขยใหม่ คำโบราณเขาว่าดูอัดถาอาศัย แม่ผัว
กับลูกสะใภ้ อย่างขึ้น เกลียดเคียดฉัน ให้ทั้งสองครองกัน ให้เป็นฉันผัวเมีย ออย่าเรียกเมียว่าอ๊อ มันไม่ดีแก่ตัว
ฝ่ายว่าเมียก็กลัว ฝ่ายว่าผัวก็เกรง อย่างขึ้นมิ่งขึ้นเอง อย่างข่มเหงใจกันอย่าพุดกะแตกแตกคัน หุนหันคำทอ ผัว
ก็พุดแต่หวาน ๆ เมียก็ขาดแต่เพราะ ๆ อย่าโมโหมากปากเปาะ มันไม่เหมาะชอบกล เวลาจะนอนให้กราบ
พระสวคมนตรี ถือศีลห้าเป็นคัน สวัสดิมีชัย เวลาจะนอนให้กราบเท้าผัว จะการดีแก่ตัวก็ไม่มีชั่วสักเวลา ฝ่าย
ข้างผัวก็อย่าซ้ำ จงเร่งมาให้พรเมีย ทั้งทรัพย์สินเจ้าจงได้เพิ่มไหลพูนมาจึงจะมีบุตรตรีบุตรตรา ก็คงจะมา
สืบสาย จะมีลูกหญิงก็เลี้ยงง่าย ลูกชายก็เลี้ยงคง

แหล่งสอนบ่าวสาว

จะกล่าวเป็นกลอนสอนบ่าวสาว ไปตามเรื่องราวประเพณี ก็
ได้แก่ เจ้าทั้งสองประเพณีนิยม พวกเราชาวไทย ตั้งแต่สมัยโบราณ ถือการ
แต่งงานเป็นของมีหน้า จะถูกระบอบชอบตามกติกา เชิดหน้าชูตา
ไม่ละอาย หญิงชายปู่ย่า และตายายทั้งเพื่อนชาย เพื่อนหญิงเขากันประวิง
ไม่เว้นวาย หุงข้าวต้มแกง ตบแต่งกันเอาไว้ เจ้าสาวสุขใจ สุขสม คะเน ขึ้น

หาพาที มัน อับปรีย์ ขายหน้า พ่อแม่แข่งคำที่ว่าลูกเสเพล แม่หวังจะกินขนมก็เสียให้สมคะเน เอ็งมาทำหยาเป
แม่ก็เลยอดแตก พ่อแม่ทั้งหลายหญิงชายได้ยิน ฟังอย่าดิฉิน ว่าอับโชค มีชัย มันจะดีหรือชั่ว ก็อยู่ที่ตัวสนใจ
ถ้าอับโชคมีชัยก็อยู่การกระทำ เราเป็นผู้หญิง เราบวชตัวของเราไม่ได้ แม่จึงส่งลูกชายไปสืบศาสนา เราเป็น

ผู้หญิงจะทดแทนคุณบิดา — มารดา ด้วยการศึกษ และการแต่งงาน เราเป็นผู้หญิง คำโบราณเขาว่า ให้พนบนอบน้อม พุดจาประจบเคารพผัวดังเหมือนพ่อ พี่หนาพ่อนอด้วนตัวน้อง คำหยาบสาปแช่งอย่างทำกำแหง จงอย่าเป็นหยิ่งพองของมันเป็นของไม่ดี อย่าค่าพ่อต่อแม่ ทำแข็งแซ่ อึงคะนึง ฎู ๆ มึง ๆ หมา ๆ หมี ๆ ไอ้หน้าตูดหน้าตัน ไอ้หน้านั้น ไอ้หน้านี้ ไอ้บ่น ไอ้หน้าปี่ ขอแหมมันผิดค่านาน

อย่าเอาผิวมาเหยียดหยาม ลงมาต่ำไต่ดิน จะทำมาหากินก็มันไม่สุขไม่สันต์ จะอาพลับอัปโชค กระทบจากอาถรรพณ์จะลงมาก็คือในครรภ์เพราะพ่อแม่มันไม่ดี เราเป็นผู้หญิง อันที่จริงต้องมีราคา ผู้หญิงบางคนหมดค่า ผู้ชายเขาไม่ยอมเอามารอง อย่าเป็นผู้หญิงปลิ้นปล้อนเที่ยวหลอนหลอกกินเงิน อย่าเป็นผู้หญิงเพลิดเพลินอยู่แต่เกม อย่าเป็นผู้หญิงเสเพ เขาเรียกว่าคนใจทรมาน ไอ้บาปนอกใจผัว มันหน้ากลัวจริงหนูน้อย ต้องขึ้นต้น จิวสูงลอย มีแล้งกาจิกกุม ทั้งจิกทั้งฉกมันแสนจะฟกแสนจะช้ำ ไอ้เรื่องเวรเรื่องกรรมมันน่ากลัว ฝ่ายข้างผัวก็อย่ามั่วโลเกีย

จะขออวยพร สุนทรเป็นทางธรรม ขอให้คู่บ่าวสาวอายุยืนยงทั้งสองครองกันทุกโสภโรภภัย ขออย่างได้รู้มี ขอให้เป็นเศรษฐี มหาเศรษฐีให้มีเรือขี้เหล็กมทอง ฆ่าหญิงเหลือร้าย ฆ่าชายเนืองนอง ศฤงคารบ้านช่อง วัควายช้างม้า เรือแพนาวา จอดอยู่เต็มท่า สิ้นค้ำมากมาย ให้ต้นกัลปพฤกษ์งอกขึ้นตรงหัวนอน ตรงหน้าบัญชีรทั้งฟ้าผ่อนแพรพรรณ จะนึกถึงใดก็ขอให้ได้สิ่งนั้นให้ขุ่นข้าวเหนียวแก่จะยอดมะพร้าว ให้ขุ่นข้าวเจ้าแก่กับจะยอดตาล ให้อยู่ดีกินดีให้สุขขีทั้งสองคนพรใดล้ำค่าใดเลิศ พรใดประเสริฐจงเป็นแก่เจ้าทั้งสองเทอญ พุทชังกัมมังทิดิ ธัมมังกัมมังทิดิ สังฆังกัมมังทิดิ आयुวัน โนสุขังพะลัง

การสืบทอดประเพณี

ปัจจุบันประเพณีแต่งงานของไทย ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ไม่เน้นในเรื่องพิธีการ

ที่โบราณเคยปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น การสอนคู่บ่าวสาวในการใช้ชีวิตคู่ สอนให้รู้จักเห็นอกเห็นใจซึ่งกัน

แต่การจัดงานกลับมุ่งเน้นไปในเรื่องการจัดงานเลี้ยงที่ใหญ่โต เป็นการประกาศความร่ำรวย ของคู่บ่าวสาว บางคู่อยู่กันไม่ทันหม้อข้าวดำก็เลิกกัน ดังที่โบราณว่าไว้ แต่บางรายอาจขัดเถียงว่า หม้อข้าวไม่มีวันดำหรอกเพราะมันเป็นหม้อไฟฟ้า

สำหรับภูมิบุคคลปัญญา ก็เหมือนกับประเพณีอื่น ๆ ที่ไม่มีผู้สืบทอดแม้กระทั่งลูกหลาน ไม่มีใครสนใจ ไร่เรียน ซึ่งในไม่ช้าคงจะสูญหายไปพร้อมกับอายุขัย

ผู้ให้ข้อมูล

๑. นายโพย อุ่นเมือง เกิดเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๓๒
บุตรนายยี่ – นางเสงี่ยม อุ่นเมือง
๗๐ หมู่ ๒ บ้านหนองตาสังข์ ตำบลลานกระบือ อำเภอลานกระบือ
จังหวัดกำแพงเพชร โทร. ๐๘๗- ๒๐๖๘๒๙

๒. ตำบลโนนพลวง

ตำบลโนนพลวง มีจำนวน ๘ หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ ๑ บ้านปากทุ่ง หมู่ที่ ๒ บ้านโนนทอง หมู่ที่ ๓ บ้านเกาะสี่เสียด
หมู่ที่ ๔ บ้านอินทรานุสรณ์ หมู่ที่ ๕ บ้านโนนพลวง หมู่ที่ ๖ บ้านคุยมะม่วง
หมู่ที่ ๗ บ้านหนองสะอาด หมู่ที่ ๘ บ้านบัวสวรรค์

ตำบลโนนพลวง มีประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ สงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา ซึ่งประเพณีข้างต้นได้
จัดตามประเพณีนิยม แต่ที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับของชาวตำบลโนนพลวง ก็คือ ประเพณีลอยกระทง ซึ่ง
ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลโนนพลวง ประเพณีลอยกระทงเริ่มจัดมา
ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ สมัยนายสุพจน์ คงควาวิ ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโนน
พลวงขณะนั้น

ประเพณีลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทง ตำบลโนนพลวง จัดในวันขึ้น ๑๔ ค่ำเดือน ๑๒ ของทุกปี บริเวณสระประมง
หมู่ที่ ๕ บ้านโนนพลวง กิจกรรมประกอบด้วย การประกวดกระทงใหญ่ ประกวดหนูน้อยนพมาศ บางปีมี
การประกวด นางนพมาศ การประกวดร้องเพลงลูกทุ่ง เป็นต้น

ประเพณีลอยกระทง มีสาระสำคัญเพื่อเป็นการขอขมากรรมชาติ อันมีสิ่งที่เกื้อกูล คำชู้ และโอบอุ้ม
มวลมนุษยชาติ พืชและสัตว์ กล่าวคือ ดินหรือแม่พระธรณีที่ได้เหยียบย่ำ ทำลาย แต่ได้ให้ความงอกงาม และน้ำ
หรือพระคงคาที่ได้ถ่ายเท ขับถ่าย แต่ได้หล่อเลี้ยงชีวิต

คุณค่าของประ

๑. คุณค่าต่อระบบความคิด ความเชื่อและศาสนาของคนในสังคม และความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ แม่น้ำ ดิน ป่า เขา ฯลฯ รวมทั้งสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ได้แก่ ผิดที่เป็นเทพ เทวดา และอารักษ์ (เช่น ผีขาวหรือแม่โพสพ ผีน้ำหรือแม่พระคงคา ผีดินหรือแม่พระธรณี) ผีบรรพบุรุษ ฯลฯ ทำให้บุคคล ชุมชน และท้องถิ่นมีความเกรงกลัวในการละเมิดหรือผิดจารีตประเพณี และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างสำนึกในการทำความดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความมั่นใจในการดำรงชีวิต รวมทั้งการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วย

๒. คุณค่าต่อระบบวิธีการผลิตของคนในสังคมเกษตรกรรม ที่ยังคงพึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความเชื่อและศรัทธาส่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ หลังจากที่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ให้ความอุดมสมบูรณ์ในการผลิต ดังนั้น จึงต้องมีการขอขมาลาโทษธรรมชาติ อันเป็นการสร้างสำนึกในการใช้ ดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ได้ความสุขแก่มวลมนุษย์

๓. คุณค่าต่อระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์ของคนในสังคม มีระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว เครือญาติและความผูกพันในชุมชนและท้องถิ่นที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการยอมรับจารีตประเพณีที่เป็นกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ มีโอกาสในการสานสัมพันธ์และร่วมกันสืบสานจารีตประเพณี พิธีกรรม และกิจกรรมต่าง ๆ บนพื้นฐานความเชื่อ ศรัทธา และสมัคคีธรรมสามัคคี

ผู้ให้ข้อมูล

นางสาวพรรณิภา ชันเทียน
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโนนพลวง
บ้านเลขที่ ๒ หมู่ ๕ ตำบลโนนพลวง
อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๓ ตำบลจันทิมา

ตำบลจันทิมา มีจำนวน ๘ หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ ๑ บ้านหนองจิก หมู่ที่ ๒ บ้านเพชรไพรวัลย์ หมู่ ๓ บ้านจันทิมา

หมู่ที่ ๔ บ้านหนองทิ่งส้ม หมู่ที่ ๕ บ้านรุ่งโรจน์ หมู่ที่ ๖ บ้านใหม่เจริญสุข

หมู่ที่ ๗ บ้านบึงช้าง หมู่ที่ ๘ บ้านตะเคียนงาม

ตำบลจันทิมา มีประเพณีที่สำคัญได้แก่ สงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา ซึ่งเป็นประเพณีนิยม ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ตำบลจันทิมา จัดในวันที่ ๑๒ เมษายน ของทุกปี เริ่มจัดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ณ บริเวณวัดเพชรไพรวัลย์ หมู่ที่ ๒ บ้านเพชรไพรวัลย์ กิจกรรมประกอบด้วย การทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว สรงน้ำพระ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ขอพร เล่นสาดน้ำ มีการละเล่นในท้องถิ่นเช่น การแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน บางปีมีมหรสพให้ชมในตอนกลางคืน เช่น ดนตรี ลิเก ในการนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลจันทิมา

ประเพณีแห่เทียนพรรษา

ประเพณีแห่เทียนพรรษาทำบลจันทิมา เริ่มจัดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๑ การแห่เทียนพรรษาจะจัดก่อนวันเข้าพรรษาโดยไม่ให้ตรงกับวันหยุดราชการ ขบวนแห่ประกอบด้วย

ขบวนแห่เทียนองค์การบริหารส่วนตำบลจันทิมา ๑ ขบวน ประกอบด้วยเทียน ๕ ต้น ผ้าป่า ๕ กอง ขบวนแห่เทียนโรงเรียนในเขตตำบลจันทิมา ๑ โรงเรียน (โรงเรียนบ้านหนองจิก โรงเรียนบ้านจันทิมา และ โรงเรียนราษฎร์ปริชาวิทยาคม)

ทุกขบวนจะนำไปถวายวัดในเขตตำบลจันทิมา ได้แก่ วัดจันทิมา วัดเพชรไพรวัลย์ สำนักสงฆ์หนองจิก และวัดรุ่งโรจน์

ประเพณีลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทงตำบลจันทิมา จัดในวันขึ้น ๑๕ ค่ำของทุกปี เริ่มจัดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๐ สถานที่จัดงานที่บ้านบึงช้าง หมู่ที่ ๗ ชาวบ้านจะไปลอยกระทงในบึง “บึงช้าง” กิจกรรมมีการประกวดนางนพมาศ ซึ่งจะเป็นสาวงามจาก ๘ หมู่บ้านในตำบลจันทิมา มีการขายพวงมาลัยเชียร์นางนพมาศ นอกจากนี้ยังมีกระทงของกลุ่มแม่บ้านนำมาจำหน่ายในบริเวณงาน ซึ่งงบประมาณในการจัดทำได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลจันทิมา เงินรายได้นำไปถวายวัดทุกแห่ง ในเขตตำบลจันทิมา

ผู้ให้ข้อมูล นางนันท์นิตย์ คฤหะมาน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลจันทิมา

บ้านเลขที่ ๑๓๕ หมู่ ๑ ตำบลจันทิมา

อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๔ ตำบลบึงทับแคร่

ตำบลบึงทับแคร่ มีจำนวน ๒ หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ ๑ บ้านเด่นพระ หมู่ที่ ๒ บ้านหนองท่าไม้ หมู่ที่ ๓ บ้านบึงทับแคร่

หมู่ที่ ๔ บ้านบึงสว่างอารมณ์ หมู่ที่ ๕ บ้านหนองละมั่ง หมู่ที่ ๖ บ้านทุ่งเกลา

หมู่ที่ ๗ บ้านประดู่งาม หมู่ที่ ๘ บ้านทุ่งโพธิ์เงิน

ตำบลบึงทับแคร่ มีประเพณีที่สำคัญได้แก่ สงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา ประเพณีดังกล่าวเป็นประเพณีนิยม แต่มีประเพณีหนึ่งที่สร้างความสนุกสนานสร้างความสามัคคีให้กับชาวบ้านและปฏิบัติสืบทอด

กันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ นั่นก็คือ ประเพณีแข่งเรือ

ประเพณีแข่งเรือ

ประเพณีแข่งเรือ ตำบลบึงทับแคร่ มีการจัดขึ้น ๒ แห่ง คือ

๑. บริเวณคลองน้อย หมู่ที่ ๒ บ้านหนองท่าไม้ จัดในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๒ ของทุกปี เริ่มจัดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้าน ต่อมาได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลบึงทับแคร่ และบริษัท ปตท.สผ.สยาม จำกัด กิจกรรมภาคกลางวันเป็นการแข่งเรือ เรือที่ใช้ในการแข่งขันเป็นเรือท้องแบน(เรือเหล็ก) จำนวน ๕ ฝีพาย ทีมที่จะเข้าแข่งขันเสียค่าสมัครทีมละ ๒๐๐ บาท

ภาคกลางคืนมีการลอยกระทงในคลองน้อย

๒. บริเวณคลองคณเฑี หมู่ที่ ๕ บ้านหนองละมั่งทอง จัดในวันขึ้น ๑๒ ค่ำเดือน ๑๒ ของทุกปี เริ่มจัดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลบึงทับแคร่ กิจกรรมนอกจากจะมีการแข่งขันเรือ จำนวน ๒ ฝีพาย และ ๕ ฝีพาย ยังมีการแข่งขันกีฬาทางน้ำ ได้แก่ การแข่งขันพายเรือหัวใบท้ายบอด มวยทะเล วายน้ำ เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูล

๑. นายมานิตย์ อยู่กรอบ นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลบึงทับแรด ค
บ้านเลขที่ ๑๑๘ หมู่ ๕ ตำบลบึงทับแรด ค
อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๒. นายสุพัฒน์ วรรณศรี ผู้ใหญ่บ้าน
บ้านเลขที่ ๒๒ หมู่ ๒ ตำบลบึงทับแรด
อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๕ ตำบลหนองหลวง

ตำบลหนองหลวง มีจำนวน ๑๔ หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ ๑ บ้านหนองปากดง หมู่ที่ ๒ บ้านแม่โกรก หมู่ที่ ๓ บ้านหนองมะเกาะ
หมู่ที่ ๔ บ้านบึงมาลย์ หมู่ที่ ๕ บ้านหนองหลวง หมู่ที่ ๖ บ้านใหม่สามัคคี
หมู่ที่ ๗ บ้านหนองไม้แดง หมู่ที่ ๘ บ้านประคาเจ็ดริ้ว หมู่ที่ ๙ บ้านทรายทอง
หมู่ที่ ๑๐ บ้านวังสระทอง หมู่ที่ ๑๑ บ้านบึงม่วง หมู่ที่ ๑๒ บ้านสุขเกษสามัคคี
หมู่ที่ ๑๓ บ้านปรือกระเทียม หมู่ที่ ๑๔ บ้านหนองเคื่อ

ตำบลหนองหลวง มีประเพณีที่สำคัญได้แก่ สงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา ซึ่งเป็นประเพณีนิยม

ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ ของตำบลหนองหลวง เริ่มจัดตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหลวง จัดเป็นขบวนแห่ตกแต่งด้วยไม้ดอกไม้ประดับอย่างงดงาม มีการประกวดขบวนแห่ เทพีสงกรานต์ และการกวนข้าวเหนียวแดง ซึ่งจะจัดในวันที่ ๑๓ เมษายน ของทุกปี ณ วัดสว่างอารมณ์ หมู่ที่ ๕ บ้านหนองหลวง ตำบลหนองหลวง อำเภอพานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

ประเพณีอุปสมบทหมู่

ประเพณีอุปสมบทหมู่ จัดประมาณเดือนเมษายนของทุกปี เริ่มจัดตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยโดยการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหลวง จัดซื้อเครื่องอัฐบริวารให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งพิธีการอุปสมบทจัดที่วัดสว่างอารมณ์ หมู่ที่ ๕ บ้านหนองหลวง ตำบลหนองหลวง อำเภอหนองหลวง จังหวัดกำแพงเพชร

ประเพณีลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทง จัดในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ของทุกปี ชาวบ้านและผู้นำชุมชนในหมู่บ้านจะจัดที่วัดในหมู่บ้านของตน ดังนี้

๑. วัดหนองปากดง หมู่ที่ ๑ บ้านหนองปากดง
๒. สำนักสงฆ์บ้านบึงมาลย์ หมู่ที่ ๔ บ้านบึงมาลย์

๓. วัดสว่างอารมณ์ หมู่ที่ ๕ บ้านหนองหลวง
๔. วัดทรายทอง หมู่ที่ ๕ บ้านทรายทอง
๕. สำนักสงฆ์บ้านประคาเจีร์ริง หมู่ที่ ๘ บ้านประคาเจีร์ริง

ประเพณีแห่เทียนพรรษา

ประเพณีแห่เทียนพรรษา เริ่มจัดเมื่อปี ๒๕๔๗ การแห่เทียนจะจัดก่อนวันเข้าพรรษา ๒ – ๓ วัน (ก่อนวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘) แล้วแต่ความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหลวง ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน เทียนนำไปถวายวัดต่างๆ ในเขตตำบลหนองหลวง จำนวน ๕ วัด ดังนี้

๑. วัดหนองปากดง หมู่ที่ ๑ บ้านหนองปากดง
๒. สำนักสงฆ์บ้านลำมะโกรก หมู่ที่ ๒ บ้านลำมะโกรก
๓. สำนักสงฆ์บ้านบึงมาลัย หมู่ที่ ๔ บ้านบึงมาลัย
๔. วัดสว่างอารมณ์ หมู่ที่ ๕ บ้านหนองหลวง
๕. วัดบ้านใหม่สามัคคี หมู่ที่ ๖ บ้านใหม่สามัคคี
๖. สำนักสงฆ์บ้านประคาเจีร์ริง หมู่ที่ ๘ บ้านประคาเจีร์ริง
๗. สำนักสงฆ์ป่าหนองหลวง หมู่ที่ ๘ บ้านประคาเจีร์ริง
๘. วัดทรายทอง หมู่ที่ ๕ บ้านทรายทอง
๙. วัดหนองเตี๋ย หมู่ที่ ๑๔ บ้านหนองเตี๋ย

ผู้ให้ข้อมูล

นายน้อย พะโยม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหลวง
บ้านเลขที่ ๓ หมู่ ๘ ตำบลหนองหลวง อำเภอลานกระบือ
จังหวัดกำแพงเพชร

ประเพณีทอดเทียนโฮม

ระยะเวลาการจัด กรกฎาคม - ตุลาคม ของทุกปี

วัตถุประสงค์

เพื่ออนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น

เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน

เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนห่างไกลยาเสพติด

ขั้นตอนการดำเนินการ

ประชาชนส่วนใหญ่ของตำบลประชาสุขสันต์ เป็นชนอิสาน อพยพมาจากจังหวัดในภาคอีสานมาตั้งถิ่นฐานที่นี่ จึงได้นำประเพณีที่เคยทำกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษมาเป็นประเพณีท้องถิ่นของที่นี่ด้วยเช่นกัน ประเพณีทอดเทียนโฮมเป็นประเพณีหนึ่งที่ผู้นำหมู่บ้านและผู้อาวุโสที่ชาวบ้านนับถือ ช่วยกันก่อตั้งขึ้นมา นำโดยนายสมดี เพ็ญริยะ กำนันสุตใจ หล้าหาญ นายสมพงษ์ คลังสมบัติ

ประเพณีทอดเทียนโฮม โฮม หมายถึง การรวมกัน การทอดเทียนเหมือนกับการแห่เทียนจำนำพรรษาของคนภาคกลาง จะแตกต่างบ้างเล็กน้อย ท่านกำนันสุตใจ เล่าให้ฟังว่า “ การทอดเทียนโฮม ชาวบ้านจะมาแต่งต้นเทียนช่วยกัน โดยเฉพาะแม่บ้านจะมาช่วยกันพับแมงดา ทำบายศรี เพื่อตกแต่งต้นเทียนให้สวยงาม จะทำประมาณ ๑ – ๒ วัน นอกจากต้นเทียนแล้วจะมีต้นเงิน คล้ายกับการตั้งกองผ้าป่า จะมีต้นกล้วยและให้ชาวบ้านช่วยกันบริจาคเงินไปติดที่ต้นกล้วย จำนวน ๑ ต้น”

นอกจากมีการจัดแต่งต้นเทียนและต้นเงินแล้ว จะมีการประกวดขบวนแห่ และประกวดขวัญญะ

การประกวดขบวนแห่ต้องมีการรำหน้าขบวน เยาวชนกระทั่งผู้สูงอายุจะซ้อมรำ และรำหน้าขบวน ส่วนฝ่ายชายเล่นดนตรี เป่าแคน การซ้อมรำประมาณ ๑ สัปดาห์

เมื่อพร้อมกันทั้งหมดแล้วจะนำขบวนแห่ไปที่วัด ปัจจุบันหมู่บ้านที่มาร่วมทอดเทียนโสมไปวัดมี ๕ วัด คือ บ้านประชาสุขสันต์ บ้านหนองกรด บ้านก้าวเจริญพร บ้านลานตาบัว ตำบลประชาสุขสันต์ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร บ้านเกษตรกร บ้านปรือพันไถ บ้านช่องลม บ้านคลองเจริญ ตำบลช่องลม อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร และบ้านแม่ยี่อ ตำบลหนองไม้กอง อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร โดยในแต่ละตำบลจะมีการทอดเทียนสัปดาห์ละ ๑ วัด โดยเริ่มตั้งแต่เข้าพรรษา เมื่อครบ ๕ วัดก็ออกพรรษาพอดีนอกจากนี้กิจกรรมที่จัดกลางแจ้งจะมีการแข่งขันฟุตบอลเยาวชน การแข่งขันเปตอง การแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน จุดโคมไฟลอยดวง โดยใช้สนามที่วัด จากกิจกรรมที่หลากหลายนี้ได้เน้นในเรื่องพิธีกรรมเพียงอย่างเดียว เป็นการชักจูงลูกหลานให้เข้าวัดอย่างไม่น่าเบื่อ การเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างหมู่บ้าน ความสามัคคีที่เกิดกับชุมชน การส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีกิจกรรมร่วมกัน จึงเป็นอีกประเพณีหนึ่งที่ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีต่อไป

ประโยชน์ที่ได้รับ

คนในชุมชนมีความเสียสละ มีความสามัคคีเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างหมู่บ้านให้เป็นหนึ่งเดียว โดยมีได้มีการแยกเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนเป็นการอนุรักษ์ละส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น

ผู้ให้ข้อมูล

นายสุคใจ หล้าหาญ กำนันตำบลประชาสุขสันต์

เกิดเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๔๘

๑๘๗/๕ หมู่ ๓ บ้านประชาสุขสันต์

ตำบลประชาสุขสันต์ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

ผู้ร่วมเก็บข้อมูล

นางสาวทศิณีญ์ ล้วนลอย ครูโรงเรียนบ้านประชาสุขสันต์

เกิดเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๑๘

โรงเรียนบ้านประชาสุขสันต์ ตำบลประชาสุขสันต์

อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๖ ตำบลช่อลม

ตำบลช่อลม มีจำนวน ๘ หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ ๑ บ้านช่อลม หมู่ที่ ๒ บ้านเกศกาสร หมู่ที่ ๓ บ้านบึงกระดาน
หมู่ที่ ๔ บ้านปรือพันไถ หมู่ที่ ๕ บ้านวังยาง หมู่ที่ ๖ บ้านเพชรสุวรรณ
หมู่ที่ ๗ บ้านคลองเจริญ หมู่ที่ ๘ บ้านบึงพระนางทอง

สถานที่สำคัญทางศาสนา มีดังนี้

๑. วัดเกศกาสร บ้านเกศกาสร
๒. วัดช่อลม บ้านช่อลม
๓. วัดปรือพันไถ บ้านปรือพันไถ
๔. วัดคลองเจริญ (วัดน้อย) บ้านคลองเจริญ
๕. วัดศรีสุขวาราม (วัดวังยาง) บ้านวังยาง
๖. วัดบึงพระนางทอง บ้านบึงพระนางทอง

ประชากรเกือบครึ่งหนึ่งอพยพมาจากภาคอีสาน ได้แก่ บ้านเกศกาสร บ้านเพชรสุวรรณ และบ้านคลองเจริญ
ดังนั้น วัฒนธรรมประเพณีจึงมีการผสมผสานระหว่างภาคกลางกับภาคอีสาน การจัดงานประเพณีส่วนใหญ่
ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลตำบลช่อลม ซึ่งจะจัดเป็นประจำทุกปีได้แก่ แห่เทียนพรรษา
อุปสมบทบวชศีลจาริณี และทอดเทียนโฮม

ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ จัดระหว่างวันที่ ๑๓ – ๑๕ เมษายน ของทุกปี ชาวบ้านในตำบลช่อลมจะทำบุญ
ใส่บาตรวัดใกล้บ้าน วันที่ ๑๓ เมษายนจัดพิธีรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ ณ บริเวณที่ทำการเทศบาลตำบลช่อลม
มีสิ่งของมอบให้เช่น ผ้าเช็ดตัว เสื้อลายดอก เป็นต้น

ประเพณีแห่เทียนพรรษา

ประเพณีแห่เทียนพรรษา จัดในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ มีขบวนแห่เทียนไปถวายที่วัดในเขตตำบล
ช่อลมทั้งหมด จำนวน ๖ วัด งบประมาณในการดำเนินงานได้รับสนับสนุนจากเทศบาลตำบลช่อลม
นอกจากนี้ยังมีขบวนแห่เทียนของโรงเรียนร่วมด้วย

ประเพณีอุปสมบทหมู่ บวชเณร บวชชีและบวชศีลจาริณี

เทศบาลตำบลช่องลม ได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้มีประเพณีอุปสมบทหมู่ บวชเณร บวชชี และบวชศีลจาริณีในวันที่ ๑๒ สิงหาคม และวันที่ ๕ ธันวาคม ของทุกปี สถานที่ดำเนินการมีดังนี้

๑. วันที่ ๑๒ สิงหาคม จัดพิธีบวชเณร ชี และศีลจาริณี ณ วัดเกษตร หมู่ที่ ๖
๒. วันที่ ๕ ธันวาคม จัดพิธีอุปสมบทหมู่พระภิกษุ ณ วัดช่องลม หมู่ที่ ๑

ประเพณีทอดเทียนโสม

การทอดเทียนโสม ตำบลช่องลมจัดในช่วงเดือนกรกฎาคม – ตุลาคม ของทุกปี ซึ่งจะจัดร่วมกับ ตำบลประชาสุขสันต์ อำเภอถานกระบือ และตำบลหนองแม่แตง อำเภอไทรงาม พิธีทอดเทียนโสมกระทำ เช่นเดียวกับตำบลประชาสุขสันต์ กิจกรรมจะมีการแห่เทียน พร้อมกองผ้าป่า ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าพุ่มเงิน นำไปถวายวัด มีการแข่งขันการสวดทำนองสรภัญญะเป็นภาษาอีสาน และแข่งขัน โคมไฟลอดบ่วง

ผู้ให้ข้อมูล นายเฉลา สงชัย นายกเทศมนตรีตำบลช่องลม

บ้านเลขที่ ๔๗/๑ หมู่ ๕ ตำบลช่องลม อำเภอถานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๗ ตำบลประชาสุขสันต์

ตำบลประชาสุขสันต์ มีจำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ ๑ บ้านทรายคาร้อง
- หมู่ที่ ๒ บ้านลานตาบัว
- หมู่ที่ ๓ บ้านประชาสุขสันต์
- หมู่ที่ ๔ บ้านดงกระทิง
- หมู่ที่ ๕ บ้านหนองกรด
- หมู่ที่ ๖ บ้านเกาะควบ
- หมู่ที่ ๗ บ้านเกาะไผ่ล้อม
- หมู่ที่ ๘ บ้านก้าวเจริญพร
- หมู่ที่ ๙ บ้านหนองปลาไหล
- หมู่ที่ ๑๐ บ้านพรานอบ

ประชากรส่วนใหญ่ อพยพมาจากภาคอีสาน วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญได้แก่ บุญบั้งไฟ และทอดเทียน โสม
ประเพณีบุญบั้งไฟ

ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลประชาสุขสันต์ เริ่มฟื้นฟูประเพณีบุญบั้งไฟปี พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยนายทองม้วน
มาตรฐานอก ผู้นำชุมชนและชาวบ้านตำบลประชาสุขสันต์ สถานที่จัดงานครั้งแรกโรงเรียนมัธยมพัชรกิติยาภา
๒กำแพงเพชร ตามความเชื่อและประเพณีปฏิบัติ ถ้าจัดงานบุญบั้งไฟที่ใดต้องจัด ๓ ปีติดต่อกันเพื่อเป็นสิริ
มงคล

ในหมู่บ้าน ปีที่ ๔ ถึงปัจจุบันสถานที่จัดงานโรงเรียนบ้านประชาสุขสันต์

บุญบั้งไฟเป็นหนึ่งในประเพณีของลาวอีสาน นิยมทำกันในเดือน ๖ หรือเดือน ๗ อันเป็นช่วงฤดูฝนเข้าสู่
การทำนา ตกกล้า หว่าน ไถ เพื่อเป็นการบูชาแถนขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล เหมือนกับการแห่นางแมว
ของคนภาคกลาง

ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ มี ๖ หมู่บ้านเข้าร่วมขบวนแห่บั้งไฟเฮ้ ได้แก่ หมู่ ๓ บ้านประชาสุขสันต์ หมู่ ๕ บ้านหนอง
กรด หมู่ ๗ บ้านเกาะไผ่ล้อม หมู่ ๘ บ้านก้าวเจริญพร หมู่ ๑๐ บ้านบึงพรานอบและหมู่ ๑๑ บ้านบัวทอง และ
ในปีนี้ หมู่ ๓ บ้านประชาสุขสันต์และหมู่ ๗ บ้านเกาะไผ่ล้อม เข้าร่วมขบวนแห่แต่ไม่เข้าประกวดขบวนแห่
เพราะได้รางวัลหลายสมัย ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จึงไม่ส่งประกวด

ผู้ที่ให้ข้อมูลและผู้เชี่ยวชาญการทำบั้งไฟแต่ละหมู่บ้าน มีดังนี้

หมู่ที่ ๓ ผู้ให้ข้อมูล นายสุคใจ หล้าหาญ กำนันตำบลประชาสุขสันต์ อายุ ๖๓ ปี

๑๘๗/๕ หมู่ ๓ ตำบลประชาสุขสันต์ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

ผู้เชี่ยวชาญการทำบั้งไฟ นายตั้ง ทาลี อายุ ๖๖ ปี

๑๘/๒ หมู่ ๓ ตำบลประชาสุขสันต์ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร
หมู่ที่ ๕ ผู้ที่ให้ข้อมูล

๑. นาย วาน สีนอก ผู้ใหญ่บ้านหนองกรด อายุ ๕๘ ปี

๑๓ หมู่ ๕ ตำบลประชาสุขสันต์ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๒. นายสาย ไวก้าวศูนย์ อายุ ๕๒ ปี

๑๘ หมู่ ๕ ตำบลประชาสุขสันต์ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๓. นายพรหมณ์ เวชพันธ์ อายุ ๗๐ ปี

๑๓ หมู่ ๕ ตำบลประชาสุขสันต์ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๔. นายสุดใจ ทวนท้าว อายุ ๕๖ ปี

๒๓/๖๑ หมู่ ๕ ตำบลประชาสุขสันต์ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

๕. นายหนูกัน นิณะราช อายุ ๘๖ ปี

๒๐/๑ หมู่ ๕ ตำบลประชาสุขสันต์ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

ผู้ร่วมเก็บข้อมูล

๑. นายก่อเกียรติ สุวรรณประเสริฐ

๒. นายธวัชชัย เทพวิจิตร

๓. นายสถาพร อินธิธ

๔. นายสุวัชระ รัตนขมภู

๕. นางสาวอภิญา ชัยกองงา

๖. นางสาวอริญา เทียงราช

๗. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕/๑

หมู่ที่ ๗ ผู้ที่ให้ข้อมูล นางเพ็ญศรี ศรีพรมภักดี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๗

พ่อ คำสิงห์ ช่างเหลา ผู้เชี่ยวชาญการทำบั้งไฟ

หมู่ที่ ๘ บ้านก้าวเจริญพร (บ้านน้อย) ผู้ให้ข้อมูล นายบุญเลิศ ศรีสุข อายุ ๕๘ ปี อาชีพ ทำนา

บ้านเลขที่ ๗๘/๑๕ หมู่ ๘ ต.ประชาสุขสันต์ อ.ลานกระบือ จ.กำแพงเพชร ๖๒๑๓๐

ผู้ร่วมเก็บข้อมูล

๑. นายธนบัตร คิมอิ่ง

๒. นายภาณุพงษ์ ก้อนใส

๓. นายแสงชัย สร้อยดี

๔. นายอนุกุล อันเกตุ

๕. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕/๒

ช่างทำบั้งไฟ (สำหรับจุด)

๑. นายสมาน สุบัติ
๒. นายอุดม ศาสตร์นอก
๓. นายทองใบ ทองวันชา
๔. นางจำปา ศาสตร์นอก
๕. นางวรรณมา สุบัติ

ชนิดของบั้งไฟ บั้งไฟมี ๖ ชนิด

๑. บั้งไฟประเนียง
๒. บั้งไฟหมื่น
๓. บั้งไฟเล็ก
๔. บั้งไฟแสน
๕. บั้งไฟจิว
๖. บั้งไฟล้าน

การทำบั้งไฟ (สำหรับจุด)

บั้งไฟหมื่น

อุปกรณ์การทำบั้งไฟหมื่น ประกอบด้วย

๑. ไม้ฉำฉา (ต้นก้ามปู)
๒. เหล็ก
๓. ดินประสิว
๔. เลื่อย
๕. ไม้ไผ่
๖. ภาชนะที่เป็น โลหะ

วิธีทำ

๑. นำไม้ฉำฉามาเผาให้เป็นถ่าน
๒. นำดินประสิวมารวมกับถ่านในภาชนะที่เตรียมไว้แล้วทำให้ละเอียด
๓. ตัดไม้ไผ่ตามขนาดที่ต้องการ
๔. นำดินประสิวมารัดกับไม้ไผ่ให้แน่นที่สุด
๕. นำเหล็กปลายแหลมเจาะตรงกลางที่เราอัดดินประสิ่วให้ทะลุ
๖. ตัดไม้ไผ่ลำเล็กเผาไฟให้แห้งแล้วตัดให้ตรง ๆ นำมาติดเป็นหางบั้งไฟ
บั้งไฟเอ้ (บั้งไฟที่ตกแต่งให้สวยงาม)

อุปกรณ์การทำบั้งไฟเอ้ (บั้งไฟที่เข้าร่วมประกวด)

๑. ไม้จั่ว
๒. ไม้ไผ่
๓. สีนํ้า
๔. เลื่อยตัดไม้
๕. กระดาษแก้วและกระดาษต่างๆ
๖. โฟม
๗. มีดแกะสลัก
๘. ไม้ฉำฉา

วิธีทำ

๑. ตัดต้นจั่วมาตัดตามขนาดที่ต้องการและเหลาให้กลม
๒. นำไม้ไผ่ลำเล็กๆมาตัดตามขนาดที่ต้องการ และนำไปมัดล้อมกับต้นจั่วที่เหลาเตรียมไว้เป็นตัว พญานาค
๓. นำไม้ฉำฉามาแกะสลักเพื่อทำเป็นหัวพญานาค ทาสีหัวพญานาคให้สวยงาม
๔. นำหัวพญานาคและตัวพญานาคมาต่อกัน
๕. นำโฟมมาแกะสลักเพื่อทำเป็นครีบกิ้งพญานาค
๖. ตกแต่งครีบกิ้ง ลำตัว ด้วยกระดาษเป็นลายพญานาคให้สวยงาม

ช่างทำบั้งไฟเอ้

๑. นาย บุญเลิศ ศรีสุข	๕. นาย อุดม ศาสตร์นอก
๒. นาย ดี ยินดี	๖. นาย ทองใบ ทองวันชา
๓. ไพบุญ ประชารุ่ง	๗. นาย คำกรอง ดีสม
๔. นาย สมาน สุปัดติ	๘. นาย จีรวัตร หลายภา

หมู่ที่ ๑๐ บ้านบึงพรานอบ ผู้ที่ให้ข้อมูลนายมานะ คงเทศ อายุ ๕๕ ปี อาชีพ กู้ขายที่อยู่ ๑๑๖ หมู่ ๑๐

ต.ประชาสุขสันต์ อ.ลานกระบือ จ.กำแพงเพชร ๖๒๑๓๐

ขนาดของบั้งไฟในปัจจุบัน มี ๓ ขนาด คือ

๑. บั้งไฟขนาดเล็ก บรรจุดินประสิวไม่เกิน ๑๒ กิโลกรัม
๒. บั้งไฟขนาดกลาง เรียกว่า บั้งไฟหมื่น ใช้ดินประสิวตั้งแต่ ๑๒ กิโลกรัมขึ้นไป
๓. บั้งไฟขนาดใหญ่ เรียกว่า บั้งไฟแสน บรรจุดินประสิว ๑๒๐ กิโลกรัม

บั้งไฟที่ชาวตำบลประชาสุขสันต์ใช้ในจุด

บั้งไฟมีหลายชนิดขึ้นอยู่กับความยากง่าย ดินที่บรรจุและ ขนาดของบั้งไฟในการทำบั้งไฟ

แต่ที่ตำบลประชาสุขสันต์ทำเพียง ๓ ชนิด คือ

๑. บั้งไฟหมื่น

บั้งไฟชนิดนี้เป็นบั้งไฟขนาดกลาง ดินปืนหนักระหว่าง 12-20 กิโลกรัม ขนาด กระจบกว้าง ๓.๕-๕ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๔๐ ซม.ตีเมตรขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๑๘๐ กิโลเมตรทำด้วยกระจบไม้ไผ่ใช้กระจบเหล็ก และ กระจบอกพลาสติก (ท่อพีวีซี)

๒. บั้งไฟแสน

บั้งไฟชนิดนี้เป็นบั้งไฟขนาดใหญ่ที่สุด บรรจุน้ำมันหนัก ๑๒๐ กิโลกรัมขึ้นไป บั้งไฟชนิดนี้ทำยากที่สุด จะต้องอาศัยความชำนาญเป็นพิเศษ เพราะบั้งไฟชนิดนี้หากแตกแล้วจะเป็นอันตรายมากเพราะฉะนั้นก่อนทำบั้งไฟ จะต้องพิธีกรรมบวงสรวงให้ถูกต้องตามหลักการทำบั้งไฟเสียก่อน จึงจะลงมือทำ เมื่อตกแต่งบั้งไฟเสร็จแล้วเรียบร้อย จะมีการประกอบบั้งไฟยาวสั้นตามขนาดเสร็จแล้ว ก็มีการตกแต่งและประดับประดาบั้งไฟ

๓. บั้งไฟตะไล

บั้งไฟชนิดนี้ คือ บั้งไฟจินาย ขนาดใหญ่ มีความยาวประมาณ ๘-๑๒ นิ้วรูปร่างกลมมีไม้บางๆ แบนๆ เป็นวงกลม ครอบหัวท้ายบั้งไฟ เมื่อพุ่งขึ้นสู่ฟ้าจะพุ่งไปทางขวาง

พญาแถนกับความเป็นมาของบั้งไฟ

จากการสัมภาษณ์ อ.บ.ต.มานะ คงเทพ ทำให้ทราบความเป็นมาของการเกิดงานมหกรรมบุญบั้งไฟตำบล ประชาสุขสันต์ เกิดความเชื่อเรื่อง เกี่ยวกับเทพ เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ที่สามารถบันดาลผลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลได้ ชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับพญาแถน เพราะเนื่องจากมีตำนานที่เล่าสืบต่อกันมา คือ มีเมืองหนึ่งชื่อว่า ชิดานคร ของท้าวพญาขอมเกิดความแห้งแล้งมาก ท่านจึงป่าวประกาศให้เมืองต่างๆ คิดทำบั้งไฟมาแข่งขันกันเพื่อเป็นการส่งสัญญาณบอกเทพเจ้าให้ส่งฝนลงมาตกที่เมืองชิดานคร บั้งไฟของใครจุดได้สูงสุดจะเป็นผู้ชนะ และจะได้อภิเษกสมรสกับพระราชธิดา ชื่อ นางไอ่ ซึ่งผลการแข่งขันปรากฏว่าท้าวผาแดงเป็นผู้ชนะเลิศ เมื่อพญาขอมสิ้นพระชนม์ ท้าวผาแดงก็ได้ขึ้นครองเมืองสืบต่อมาด้วยความผาสุก กล่าวถึงกษัตริย์ บุตรพญาผาแดง เคยเป็นคู่ครองของนางไอ่ในชาติปางก่อน ยังมีความอาวรณ์ถึงนางไอ่อยู่ จึงได้แปลงกายมาเป็นกระรอกเผือกมาให้นางไอ่เห็น เมื่อนางไอ่เห็นก็เกิดความอยากได้ กระรอกเผือกตัวนั้นเป็นอย่างมาก นางได้สั่งทหารให้ช่วยกันจับกระรอกเผือก บังเอิญทหารยิงธนูถูกกระรอกเผือกถึงแก่ความตาย ก่อนตายกษัตริย์ได้อธิฐานให้ร่างกายของตนใหญ่โต แม้คนจะเชือดเนื้อไปกินมากมายอย่างไรก็อย่าให้หมดใครกินเนื้อตนจงถึงแก่ชีวิตพร้อมกับให้แผ่นดินถล่มเมืองชิดานคร

จมลงหายไปจนกลายเป็นหนอง ชื่อว่า หนองหาน ท้าวผาแดงและนางไอ่พยายามจี้ฆ่าหนีไปแต่ไม่รอดได้เสียชีวิตคราวนี้ด้วย จากผลแห่งกรรม ดีที่เคยสร้างไว้ท้าวผาแดงได้ไปจุดเป็นเทพเจ้าอยู่บนสวรรค์ ชื่อว่า “พญาแถน”และเหตุที่ชาวบ้านตำบลประชาสุขสันต์จัดงานมหกรรมบุญบั้งไฟตำบลประชาสุขสันต์ก็เพื่อเป็นการบูชาพญาแถนนั่นเอง

การจุดบั้งไฟ

การจุดบั้งไฟจะจุดในวันที่ ๒ ของการจัดงานและในปีนี้จัดที่โรงเรียนบ้านประชาสุขสันต์ สถานที่จุดบั้งไฟจุดที่สามแยกเสื่อคำเป็นการประกวดบั้งไฟของแต่ละหมู่บ้านถ้าบั้งไฟของหมู่บ้านใดจุดได้สูงและอยู่ได้นานที่สุดก็จะเป็นผู้ชนะ ถ้าบั้งไฟหมู่บ้านใดจุดไม่ขึ้นหรือแตกก็จะถูกคู่แข่งจับลงโคลน ซึ่งเป็นประเพณีที่สนุกสนานสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านเป็นประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาและปฏิบัติกันมาทุกปี

ขบวนแห่บั้งไฟเอ้ หมู่ ๑๐ ขบวนแห่บั้งไฟประกอบด้วย รถบั้งไฟเอ้ ตกแต่งอย่างสวยงามด้วยพลังความสามัคคีของชาวบ้าน บึงพรานอบ และผู้ที่ได้รับคัดเลือกเป็นผาแดงและนางไอ่ นั่งบนรถได้แก่นายสาม แพงย้อย และนางสาวเจนจิรา มีศิริ และนางรำในขบวนทั้งหมด ๓๐ คน แต่งกายด้วยชุดไทยอีสาน ในปีนี้ขบวนแห่หมู่ ๑๐ ได้รับรางวัล ชมเชย ในการประกวดบั้งไฟ

หมู่ ๑๑ บ้านบัวทอง

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่ทวย ทองหยอด อายุ ๔๖ ปี อาชีพ ทำนาบ้านเลขที่ ๑๑ ม. ๑๑ ต.ประชาสุขสันต์ อ. ลานกระบือ จ. กำแพงเพชร

การจัดขบวนแห่บั้งไฟ

ขบวนประกอบด้วยขบวนรถบั้งไฟเอ้ ตกแต่งจากวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นของแต่ละหมู่บ้านอย่างสวยงาม ส่วนหัวของพญานาคพ่นน้ำได้ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการขอฝน และนางรำเชิง จำนวน ๓๐ คน ชุดของนางรำมีความสวยงามแตกต่างกัน เช่น ชุดของกลุ่มแม่บ้าน สาวงามประจำหมู่บ้านและเด็ก ซึ่งแสดงถึงความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน จึงทำให้ขบวนแห่บั้งไฟเอ้หมู่ ๑๑ ได้รับรางวัลที่ ๑

การทำบั้งไฟ

การทำบั้งไฟนั้นจะต้องมีการศึกษาและเรียนรู้ โดยจะมีการสืบทอดกันมาจากช่างที่ทำบั้งไฟ เรียกว่า "ช่างบั้งไฟ" โดยจะมีการถ่ายทอดกันมาจากพ่อสู่ลูก หรือลูกกับหลาน ครูกับศิษย์ โดยที่ช่างหรือผู้ที่ถ่ายทอดจะเลือกถ่ายทอดให้เฉพาะผู้ที่มีไหวพริบและพรสวรรค์ด้านการทำบั้งไฟเท่านั้น เพราะระยะเวลาในการทำบั้งไฟสมัยก่อนกับสมัยปัจจุบันจะต่างกันมาก

วัสดุ/อุปกรณ์

๑. ถ่าน
๒. ดินประสิว
๓. กระดาษ
๔. ครก
๕. เหล็ก
๖. ไม้ไผ่ทั้งลำ

วิธีการทำ

๑. นำไม้ไผ่มาเผาเป็นถ่าน มักจะใช้ไม้ตง

๒. นำดินประสิวประมาณ ๑ กิโลกรัม มาผสมกับถ่านคั่วในกระทะ
๓. นำดินประสิวมานำโครกในครกให้ละเอียด แล้วตักออก
๔. ถ้าใช้ดินประสิ้ว ๑ กิโลกรัม ให้ใช้น้ำประมาณ ๕ อมปาก ต้มน้ำเดือดเป็นฟอง แล้วใส่ถ่านลงไป
๕. โครกให้แน่นในกระบอกไม้ไผ่ หรือเหล็กประกอบแล้ว
๖. หลังจากประกอบเสร็จก็จัดการตกแต่งให้สวยงามตามแต่ความคิดของแต่ละหมู่บ้าน

ผู้ร่วมจัดเก็บข้อมูล

นายสุคใจ หล้าหาญ กำนันตำบลประชาสุขสันต์

เกิดเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๕๕

๑๘๗/๕ หมู่ ๓ บ้านประชาสุขสันต์

ตำบลประชาสุขสันต์ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

นางสาวแสงนภา นาคทองมี ครู คศ. ๒ ชำนาญการ

โรงเรียนมัธยมพัชรกิตติยาภา ๒ กำแพงเพชร

เกิดเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๒

๘/๒ หมู่ ๓ บ้านประชาสุขสันต์

ตำบลประชาสุขสันต์ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

พิธีกรรม และ ความเชื่อ

ความสำคัญและความเป็นมาเกี่ยวกับข้าวและการทำนา

ประเทศไทยอยู่ในเขตร้อนชื้น มีอากาศร้อนและความชื้นสูง ดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะต่อการเพาะปลูกข้าว จึงทำให้สามารถปลูกได้ทั้งข้าวนาปี และข้าวนาปรังซึ่งสามารถจำแนกประเภทได้ 2 ชนิด คือ ข้าวเจ้า และข้าวเหนียว โดยข้าวเจ้าจะมีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ส่วนข้าวเหนียวจะปลูกแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สังคมไทยเป็นสังคมกสิกรรมมาก่อน เดิมประชากรส่วนใหญ่นิยมเพาะปลูกข้าวเป็นหลักมาแต่โบราณ ข้าวเป็นทั้งพืชอาหารหลักและพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญที่สุด ข้าวมีความผูกพันกับคนไทยอย่างใกล้ชิด เรื่องราวของข้าวและสิ่งที่เกี่ยวข้องด้วยข้าว จึงย่อมจะเป็นเหตุปัจจัยพื้นฐานกำหนดลักษณะทาง

เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของคนไทย และยังเป็นเหตุปัจจัยสะท้อนลักษณะต่างๆทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้เห็นอย่างชัดเจน

ในสังคมกสิกรรมทุกสังคมมีพิธีกรรมต่างๆ เพื่อบวงสรวง บูชา อ่อนนวยนเทพเจ้าเกี่ยวกับพืชพรรณ ธัญญาหารและเทพเจ้าเกี่ยวกับดิน น้ำ ลม ไฟ ตลอดถึงธรรมชาติอื่นๆ อันเป็นหลักปฏิบัติที่เชื่อว่าจะก่อให้เกิดอาหารอุดมสมบูรณ์ เกิดความเป็นมงคลและความปลอดภัยมั่นคงแก่ชีวิต ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง เช่น พิธีบูชาเทพธิดาโพสพเทวีอีคีมิสเตอร์ของชาวกรีกโบราณ พิธีไหว้ฟ้าดินของชาวจีน พิธีสู่ขวัญแม่โพสพของชาวบาลีประเทศอินโดนีเซีย พิธีเชิญขวัญข้าวโพดของชาวอินเดียนแดง เป็นต้น สำหรับสังคมไทยนั้นมีความผูกพันกับข้าวมาแต่โบราณ จนข้าวเป็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการกำหนดพฤติกรรม และวิถีชีวิตด้านต่างๆ ในไทยนั้นมีพิธีกรรมสำคัญหลายอย่างที่เกี่ยวกับข้าวและการทำนา

ทุ่งนาบริเวณบ้านหนองตาสังข์ ตำบลลานกระบือ

พิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับข้าวและการทำนา

วิถีชีวิตคนไทย หรือวัฒนธรรมไทยหรือวัฒนธรรมข้าวที่สังคมได้สร้างขึ้น เพื่อเป็นหลักให้เกิดความมั่นคงในการดำเนินชีวิต มีวัตถุประสงค์และแนวทางเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณธัญญาหาร และเพื่อความเป็นสิริมงคลตลอดถึงความอยู่เย็นเป็นสุขของคนและสิ่งที่เกี่ยวข้อง เป็นปฏิบัติการในการสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เพื่อให้เกิดสภาวะเหมาะสมทางนิเวศวิทยา เพื่อให้การอยู่ร่วมกันของธรรมชาติดังกล่าวรวมทั้งมนุษย์มีสันติสุข

อนึ่ง ในพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา หรือวัฒนธรรมข้าว นำเป็นปัจจัยสำคัญพื้นฐาน ดินอันอุดมสมบูรณ์และแรงงานทั้งคนและสัตว์ก็เป็นเรื่องสำคัญ มนุษย์จึงใช้ปัญญาสร้างพิธีกรรมและธรรมเนียมต่าง ๆ ในรูปแบบ วิธี อุบาย ให้สอดคล้องกับความเชื่อและสิ่งแวดล้อมไว้มากมาย ในการ

จำแนกพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนํานั้นเมื่อวิเคราะห์ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของพิธีกรรมแล้ว สามารถแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

๑. พิธีกรรมเพื่อการบวงสรวง อ้อนวอน เลี้ยงทวย ให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ให้ปราศจากภัยอันตราย ตลอดจนขอความเชื่อมั่นในการดำรงชีพในรอบปี พิธีกรรมส่วนนี้จะจัดขึ้นก่อนลงมือเพาะปลูก เช่น พิธีขอฝนโดยแห่นางแมว เทศน์พญาคันคาก สวดคาถาปลาช่อน พิธีบูชาแดน พิธีบุญบังไฟ พิธีบุญชำระ พิธีเซ่นบูชาหลักเมือง พิธีเลี้ยงศิขุนน้ำ พิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ เป็นต้น

๒. พิธีกรรมเพื่อการเพาะปลูก มีเป้าหมายเพื่อการเพาะปลูกโดยเฉพาะ ซึ่งจะทำพิธีในช่วงเวลาที่จะลงมือเพาะปลูก มีเจตจำนงเพื่อขอโอกาส ขอนุญาต (ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พืช วิญญาณที่ครองพื้นที่) บวงสรวงบนบาน บอกกล่าว ผักผีง ให้การทำนาทำไร่ในปีนั้นๆเป็นไปด้วยดี ทั้งคน ข้าว สัตว์ และเป็นความอ่อนน้อมต่อข้าวและสิ่งที่เกี่ยวข้อง พิธีกรรมส่วนนี้ได้แก่ พิธีแรกนา พิธีเลี้ยงตาแขก พิธีบูชาภูมินา พิธีแรกไถตกกล้า พิธีแรกนาค่า พิธีปักข้าวตาแขก พิธีหว่านข้าว พิธีเชิญแม่โพสพใส่ข้าวปลูก พิธีเชิญ

แม่โพสพลงนา พิธีบูชาแม่ธรณี พิธีเอาฝุ่นใส่ना เป็นต้น

๓. พิธีกรรมเพื่อการบำรุงรักษา มีเป้าหมายเพื่อบำรุงรักษาดินข้าวให้เจริญงอกงาม ปลอดภัยจากศัตรูพืชนานา และเพื่อแสดงความอ่อนน้อมต่อข้าวและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้อง พิธีกรรมเหล่านี้จัดขึ้นระหว่างเวลาการเพาะปลูกจนกระทั่งเก็บ ได้แก่ พิธีไล่น้ำ พิธีปักตาเหลว พิธีขึ้นท้าวทังสี่ พิธีไหว้เจ้าที่ พิธีรับขวัญแม่โพสพ พิธีส่งข้าวบิณฑ์ พิธีคดข้าว พิธีไล่นก หนู เพลี้ย แมลง ปู หนอน ฯลฯ โดยนํามันต์ ผ้ายันต์ โดยหว่านทราย โดยเครื่องราง หรือโดยภาวนา เป็นต้น

๔. พิธีกรรมเพื่อการเก็บเกี่ยว มีเป้าหมายเพื่อให้ได้ผลผลิต ให้คนปลอดภัยในการเก็บเกี่ยว และเพื่อแสดงความอ่อนน้อมต่อข้าวและสรรพสิ่งที่เกี่ยวข้อง พิธีเหล่านี้จัดขึ้นในช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ได้แก่ พิธี

รวบข้าว พิธีแรกเกี่ยวข้าว พิธีเชิญข้าวขวัญ พิธีทำลาน พิธีปลงข้าว พิธีขนข้าวขึ้นยุ้ง พิธีตั้งล้อม พิธีปิดยุ้ง พิธีเปิดยุ้ง เป็นต้น

๕. พิธีกรรมเพื่อเฉลิมฉลอง มีเป้าหมายเพื่อเฉลิมฉลองผลผลิตที่ได้เก็บหรือเช่นสังเวทศพดา อารักษ์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้คุ้มครองคน สัตว์ และบรรดาพืชพรรณธัญญาหารให้ได้ผลดี ตลอดจนเลี้ยงอาหารตอบแทนน้ำใจเพื่อนบ้าน รวมทั้งขอขมาลาโทษและขอโหสิถ้าได้ล่วงเกินสิ่งใด ผู้ใด หรือสัตว์เลี้ยงที่ได้พึ่งพาอย่างวัวควาย ในการนี้จะมีพิธีเลี้ยงอุทิศส่วนกุศลให้เทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ปู่ย่าตายาย เจ้าที่เจ้าทาง เจ้ากรรมนายเวร ตลอดจนสรรพสัตว์ เป็นการตอบแทนบุญคุณแก่ผู้มีคุณท้าวหน้า พิธีกรรมเหล่านี้จัดขึ้นหลัง

การเก็บเกี่ยว ได้แก่ พิธีบุญคุณลาน พิธีสู่วัณษา พิธีเผาข้าว พิธีขอพร พิธีบุญกุ่มข้าวใหญ่ พิธีบุญข้าวจี พิธี
กวนข้าวทิพย์ พิธีกวนข้าวยาคุ พิธีสู่วัณษาขึ้นเล่า พิธีสู่วัณษาเวียน พิธีสู่วัณษาควาย พิธีแห่ข้าวพันก้อน พิธี
ลาซัง พิธีกองข้าว เป็นต้น

พิธีกรรมแต่ละประเภทที่กล่าวมานั้น แต่ละท้องที่แต่ละชุมชนมีวิธีการปฏิบัติแตกต่างกันไปตาม
ความเหมาะสมของพื้นที่และธรรมเนียมของชุมชนนั้นๆ ซึ่งในที่นี้จะนำตัวอย่างพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวและ
การทำนาของเกษตรกรอำเภอลานกระบือ ซึ่งปัจจุบันความเชื่อในการผลิตข้าวกำลังจะสูญหายไปจากชุมชน
สาเหตุเนื่องมาจากมีเครื่องจักรกลเข้ามาทำงานแทนคน เกษตรกรมีงานประจำที่มีรายได้ดีกว่าการทำนา ทำ
ให้ขาดความสนใจในประเพณีและความเชื่อที่ปู่ย่า ตายายเคยทำมา

ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนา

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำนา แบ่งออกเป็น ๓ ระยะเวลา ดังนี้

๑. ระยะเวลาแรกดำนา
๒. ระยะเวลาขำตั้งท้องออกรวง
๓. ระยะเวลาหลังเก็บเกี่ยว

๑. พิธีแรกดำ (การปลูกแบบปลักดำ)

ก่อนลงทำนา ชาวนาจะทำพิธีเลี้ยงผีนาก่อนที่จะลงมือดำนา เป็นการบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทางว่าถึง
ฤดูทำนาแล้ว เพื่อขอพรให้ได้รับข้าวปริมาณมาก จะถือเอาวันพีชมงคลหรือวันอื่นก็ได้ แล้วแต่เป็นศิริมงคล
ในปีนั้น ๆ พิธีแรกดำนี้จะกระทำกันประมาณเดือนหกเดือนเจ็ดปีไทย (พฤษภาคม – มิถุนายน) คนปักแรก
นา จะเป็นพ่อบ้านหรือแม่บ้านก็ได้

อุปกรณ์ในการประกอบพิธี มีดังนี้

๑. ไม้ไผ่สานลักษณะเป็นต้นข้าวและเป็นรวงข้าว จำนวน ๓ รวง ระหว่างกลางต้นข้าว
นำไม้ไผ่สานเป็นลายขั้ดรูปห้าเหลี่ยมเรียกว่า ตะเหล่ว มัดติดไว้

๒. ไม้ไผ่สานเป็นกระเตาะรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาด ๑๒ นิ้ว จำนวน ๑ อัน

๓. ไม้ไผ่ผ่าซีกเหลวขนาดเท่าหัวแม่มือ ยาวประมาณ ๑๘ นิ้ว จำนวน ๔ อันผ่าหัว

ใช้สำหรับทำเสา ไม้ไผ่เหลวขนาดเล็กกว่าที่ใช้สำหรับทำคาน จำนวน ๒ อัน และตอกสำหรับไถมัด
จำนวน

๒ เส้น

๔. หมาก จำนวน ๓ คำ (ประกอบด้วยใบพลู ปูน หมาก เปลือกขยันทัน) และยาเส้นปั่น

เป็นก้อน สำหรับสีฟัน

๕. กระทงใบตองเป็นรูปสี่เหลี่ยม สำหรับใส่ข้าวสุกปั้นก้อนและยำ (ประกอบด้วย มะเขือ ปลาย่าง น้ำตาล น้ำปลา มะนาว ปุ้งรส)

๖. เทียน ๑ ดอก รูป ๓ ดอก และดิน ๓ ก้อน

๗. ต้นกล้า จำนวน ๑ กำ

การประกอบพิธีแรกดำ

เริ่มจากนำไม้ไผ่ จำนวน ๔ อัน ตอกกับดินบริเวณหัวคันนา เป็นรูปสี่เหลี่ยมทำเป็นเสา จากนั้นนำ ไม้ไผ่ขนาดเล็ก (ทำคาน) จำนวน ๒ อันไปเสียบกับไม้ที่ใช้ทำเสา เสร็จแล้วนำกระแตะวางทับ ใช้ตอกมัดให้ ติดกับคานและหัวเสา นำกระทงย่าและดิน ๓ ก้อนไปวางบนกระแตะ จุดธูป

เทียน เพื่อบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทางโดยอธิษฐานว่า “ ลูกทำเครื่องเซ่นไหว้มาขอขมา ขอให้ข้าวที่ปลูก
เจริญงอกงามดี ไม่มีโรคภัย” นำต้นกล้าลงไปปักดำจำนวน ๓ จับ เป็นเสร็จพิธี

๒. พิธีเรียกขวัญท้องข้าว

การเรียกขวัญข้าว จะทำในช่วงที่ข้าวกำลังตั้งท้อง ในวันพระ (ออกพรรษา) ซึ่งจะตรงกับวันขึ้น ๑๕
ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี ความสำคัญ เป็นระยะเวลาที่ข้าวกำลังตั้งท้อง การเรียกขวัญข้าว คือการเรียกขวัญ
แม่โพสพ ให้มาอยู่กับต้นข้าว เพื่อที่รวงข้าวจะได้อุดมสมบูรณ์

พิธีกรรม หลังจากถวายภัตตาหารเช้าแด่พระสงฆ์ หญิงที่แต่งงานแล้วจะนำของที่ติดก้นท์เทศก์
จากวัดมาใช้ในการประกอบพิธี มีความเชื่อว่า ของจากวัดที่ชาวบ้านนำไปทำบุญ ถวายพระย่อมเป็นของดี
และจัดทำอย่างประณีต เมื่อนำมาประกอบพิธีย่อมทำให้เกิดสิริมงคล

อุปกรณ์ในการประกอบพิธี มีดังนี้

๑. กระทงทำด้วยไม้ไผ่สาน จำนวน ๑ อัน และไม้เสียบกระทง จำนวน ๑ อัน
๒. บายสีนมแมว ทำจากใบตองสด จำนวน ๑ ลูก
๓. ส้มโอบหรือส้มซ่า ข้าวต้มมัด กล้วย มะขาม ข้าวเหนียวแดง อ้อย (ทุกอย่างทำเป็นชิ้น

เล็ก ๆ พอประมาณ) ของเหล่านี้จะนำมาจากที่วัด

๔. พวงสระวังหรือธงอย่างใดอย่างหนึ่ง จำนวน ๑ อัน
๕. หมาก ๑ คำ (หมาก ๑ คำ ประกอบด้วย ใบพลู ปูน หมาก และเปลือกขยัน

พันด้วยใบพลูมัดด้วยด้ายขาว)

๖. ยาสูบปั่นเป็นก้อน จำนวน ๑ ก้อน
๗. ขี้ผึ้งสีปาก ๑ ก้อน
๘. แป้งทาหน้าและน้ำมันใส่ผม (ผสมกันบนแผ่นใบตองพอประมาณ)
๙. ด้ายแดง จำนวน ๑ เส้น ด้ายขาว จำนวน ๑ เส้น
๑๐. เทียนคาถา จำนวน ๑ ดอก และธูป จำนวน ๓ ดอก
๑๑. ไม้ขีด ๑ กล่อง

การประกอบพิธีเรียกขวัญท้องขาว

นำบายสีนมแมวใส่ลงไปในกระทง นำของทุกอย่างใส่ลงไปในบายสีนมแมว เสร็จแล้วผูกด้วยด้ายแดงด้ายขาวที่ปากกระทง นำพวงสระวังหรือธงเสียบข้างกระทง

ผู้ประกอบพิธีต้องเป็นผู้หญิง นำอุปกรณ์ที่เตรียมไปที่นาของตนปักกระทงไม้ไผ่ลงบนมุงคันทนา ที่หัวนาด้านทิศเหนือ จุดธูปเทียน แล้วกู่ตะโกน ๓ ครั้ง (ภาษาถิ่นลานกระบือเรียกว่า กู่) กล่าวคำเรียกขวัญดังนี้ “**อยากกินเปรี้ยวก็ให้มา กิน อยากกินหวานก็ให้มา กิน**” (เปรียบเสมือนคนท้องที่หิวหรืออยากกิน

ของเปรี้ยวของหวานลักษณะคนแพ้ง) เสร็จแล้วนำแป้งที่ผสมกับน้ำมันใส่หมทาทที่ห้องข้าว เพื่อให้ออก
วางดี (ความเชื่อลักษณะเช่นเดียวกับคนท้องจะได้คลอดง่าย) สระ การเรียกขวัญข้าวเป็นการสร้างขวัญ
และกำลังใจของชาวนา ที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ เพราะการทำนา

ที่ได้ผลผลิตสูงย่อมนำความสุข ความมั่งคั่งมาให้แก่ครอบครัว

๓. พิธีรับขวัญข้าวขึ้นยุ้ง

ตามความเชื่อของชาวนาไทย "ข้าว" เป็นสิ่งที่มีบุญคุณ มีจิตวิญญาณ มีเทพิตาชื่อว่า "แม่โพสพ"
หรือ "พระแม่ศรีโพสพนพเกล้า" ประจำอยู่ และเป็นผู้ที่คุ้มครองดูแลต้นข้าวในแปลงนา

จึงเกิดมีพิธีกรรม "การบูชาแม่โพสพ" และ "รับขวัญข้าว" ขึ้น ซึ่งเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่ชาวนาไทย

ถือปฏิบัติคู่กับการทำนามาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ตามพุทธประวัติ

ทั้งนี้ เป็นเพราะการทำพิธีบูชาแม่โพสพ นอกจากจะเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแล้ว

ยังก่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่า ข้าวในนาจะมีความอุดมสมบูรณ์ ปราศจากภัยธรรมชาติ และสัตว์ร้ายที่จะมา
ทำลายข้าวกล้าในนา ตลอดจนส่งผลให้มีความอิมหน้าสำราญ และความสุขตลอดทั้งปี

"การบูชาแม่โพสพ" หรือ "รับขวัญข้าว" จะแตกต่างกันออกไปตามแต่ละภาคของประเทศ สำหรับภาคเหนือ
พิธีทำขวัญข้าว จะกระทำภายหลังการเก็บเกี่ยวข้าวในนาประมาณ 3-7 วัน ในเดือน 11 โดยชาวล้านนาจะมี
ความเชื่อว่าข้าวมีชีวิต เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วขวัญของข้าวยังคงอยู่ที่นาเดิม จึงต้องมีพิธีกรรมเรียกขวัญข้าวไป
ไว้ในยุ้งฉางเพื่อสร้างความอุ่นใจทำให้เก็บข้าวไว้ได้นาน และกินได้ตลอดทั้งปี

อุปกรณ์ในการประกอบพิธี มีดังนี้

๑. กระบุง ขนาดเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑๒ นิ้ว
๒. ขอฉาย (ไม้ไผ่มีลักษณะเป็นขอ)
๓. ผ้าขาวม้า
๔. ด้ายแดง ด้ายขาว
๕. บายศรีปากชาม ปลายบายศรีใช้ดอกกระถินที่กำลังบานเสียบ
๖. เผือก ๑ หัว มันเทศ ๑ หัว (ต้มสุก)
๗. ยาสูบ ๑ มวน
๘. ข้าวปากหม้อ ๑ ปั้น
๙. ไข่ไก่ต้มสุก
๑๐. ขนมแดกงา
 - ปั้นเป็นรูปเต่า ๑ ตัว
 - ปั้นเป็นรูปคันไถ ๑ คัน
 - ปั้นเป็นรูปคาค ๑ อัน
 - ปั้นเป็นรูปหัวนี้้วมือ ๓ อัน
 - ปั้นเป็นรูปแบนกลม ๓ อัน
๑๑. ยำ (มะเขือ มะนาว น้ำปลา น้ำตาล ปลาย่าง ปุ้งรส)
๑๒. กระบอกไม้ไผ่ (สำหรับใส่น้ำ)

๑๓. เทียน ๑ ดอก รูป ๓ ดอก
๑๔. ไม้ขีด ๑ กล่อง

การประกอบพิธีทำขวัญข้าว

นำอุปกรณ์ที่จัดเตรียมไว้ใส่ในกระบุง สำหรับเผือก มันเทศ ไข่ต้ม ข้าวปากหม้อปั้นก้อน ขนมแดกงารูปต่าง ๆ ยำ ใส่ลงในบายศรีปากชาม นำด้ายแดง ด้ายขาว นำผ้าขาวม้าพาดบ่าเป็นสะไบ นำขอฉายเกี่ยวกระบุง เดินทางไปทุ่งนา ซึ่งได้เก็บเกี่ยวข้าวไปแล้ว เมื่อไปถึงนำกระบุงวางลง

จุดเทียนธูป ปักไว้ ใต้มือหยิบดินขึ้นมา ๓ ก้อนจากนั้นเอามือขวา กวักเรียกเข้ากระบุง พร้อมพูด (นึกในใจ หรือพูดออกมาก็ได้) มีข้อความดังนี้

“วันนี้ วันดี ศรีวันพฤหัสบดี จะมารับแม่โพสพ แม่โพศรี แม่จุฬามณี แม่ศรีพระคงคา เชิญขึ้น กระเช้าเงินกระเช้าทอง มัวไปชมสวนพระอินทร์ พระจินดา เชิญแม่โพสพเสด็จลงมา ขึ้นกระเช้าเงินกระเช้าทอง” เสร็จแล้วอุทิศเกณ ๓ ครั้ง (ไก่) ภาษาถิ่นลานกระบือเรียกว่า โก่อ

จากนั้น ผู้ประกอบพิธีจะนำขอลาย เกี่ยวกระบุงแบกกลับบ้าน มาที่ยุ้งฉางของตน ซึ่งเป็นที่เก็บ ข้าวเปลือก สำหรับสีเป็นข้าวสารกิน และเก็บไว้เป็นข้าวปลูกในปีต่อไป นำกระบุงขึ้นไปวาง แล้วกล่าวเชิญแม่โพสพ มีข้อความ ดังนี้

“เชิญแม่โพสพมาอยู่ยุ้งมุงหญ้า มาอยู่คามุ้งถี มาอยู่เลี้ยงลูกเลี้ยงเต้า ข้าวให้ล้นยุ้ง
นะปัตตะโยโหตุ” ถือเป็นเสร็จพิธี

หลังจากเสร็จพิธีแล้ว ต้องเปิดประตูอยู่ไว้ ๓ คืน ๓ วัน จึงจะทำการปิดประตูได้ หลังจากนั้น
เกษตรกรจะไม่ตัดข้าวออกจากยุ้ง จนกว่าจะถึงวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ (ปีไทยโบราณ) มีความเชื่อ
ว่า ทำพิธีแล้วจะทำให้มีข้าวขึ้นยุ้งทุกปีไป และในการตัดข้าวออกจากยุ้งวันแรก (เรียกว่าวันแรกตัด)
ให้นำช้อนตักข้าวใส่ลงในขันน้ำ ๓ ตัก และกล่าวข้อความ ดังนี้

“ตักไม่ให้รบกวน หกไม่ให้รู้พร่อง ให้ไหลมูลพูนกอง เหมือนศรีธนนชัย ปัดตะโยโหด”

เสร็จแล้ว ให้ตั้งขันข้าวที่ตักไว้นั้น เป็นเวลา ๓ วัน ๓ คืน หลังจากครบกำหนดให้เทข้าวในขันคืนกลับยังกอง
ข้าว หลังจากนั้น เกษตรกรสามารถนำข้าวในยุ้งฉางไปใช้ได้

ความเชื่อแต่โบราณ ผู้ประกอบพิธีทำขวัญข้าวต้องเป็นผู้หญิงที่เกิดในปีสัตว์ที่ไม่กินข้าวเป็น
อาหาร เช่น ปีขาล ปีมะโรง และปีมะเส็ง เป็นต้น

การสืบทอดประเพณี

การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา เป็นการกระทำหนึ่งที่มีบทบาทต่อระบบ
นิเวศวิทยา กล่าวคือ เป็นการสอนให้มนุษย์ให้อยู่ร่วมกับสิ่งมีชีวิตอื่น รวมถึงธรรมชาติในลักษณะพึ่งพา
อาศัยซึ่งกันและกันสอนให้มนุษย์รู้จักเคารพในการใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ในการดำรงชีวิตเฉพาะเท่าที่
จำเป็นต่อการบริโภคและอุปโภคเท่านั้นไม่ละเมิด ไม่โลภ และนอกจากนี้ยังเป็นการสอนให้มนุษย์รู้จัก
ป้องกัน แก้ปัญหาอันตรายต่างๆ ด้วยวิธีการที่เหมาะสม ไม่มุ่งทำลายล้าง โดยสมมุติสรรพสิ่งว่ามีเทพและ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองอยู่ ทำให้ลดการทำลายธรรมชาติ จึงทำให้เกิดความสมดุลทางนิเวศวิทยา

ปัจจุบันความเชื่อในการผลิตข้าวกำลังจะสูญหายไปจากชุมชน สาเหตุเนื่องมาจากการนำเครื่องจักรกลเข้ามาทำงานแทนกำลังคน ประชาชนหลังไหลมุ่งสู่เมืองใหญ่ ไม่สนใจอาชีพการทำนา อันเป็นวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อที่ปู่ย่าตายายเคยปฏิบัติสืบทอดกันมา

ผู้ให้ข้อมูล

๑. นางป๋อง บรรจง

นปลักไม้ดำ ตำบลลานกระบือ อำเภอลานกระบือ

จังหวัดกำแพงเพชร

นายเล็ก นางทรัพย์ หอมแก่นจันทร์

นปลักไม้ดำ ตำบลลานกระบือ อำเภอลานกระบือ

จังหวัดกำแพงเพชร

นางละม้าย บำรุงเชื้อ

ปลักไม้ดำ ตำบลลานกระบือ อำเภอลานกระบือ

จังหวัดกำแพงเพชร

การตั้งศาลพระภูมิ

การตั้งศาลพระภูมิ จะกระทำเมื่อมีการปลูกบ้านใหม่ เจ้าของบ้านเข้ามาอยู่เสร็จเรียบร้อยแล้ว หรือ ย้ายที่อยู่ ซึ่งที่อยู่ใหม่นั้นยังไม่มีศาลพระภูมิ

ลักษณะของศาลแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ศาล พรหม - เทพ - เทพารักษ์ หากเป็นตำราโบราณ กำหนดลักษณะในการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขึ้นสวรรค์ ดาวดั่งส์ พรหมโลก เทวโลก เทพเทวดาชั้นฟ้าทั้งหลาย โดยลักษณะของศาลให้มีเสา 6 ต้น จึงจะถูกต้อง หากตั้งบนดาดฟ้าจะอัญเชิญเทพ - พรหมสถิต ในกรณีตั้งศาล 6 เสาบนพื้นดิน สามารถ อัญเชิญ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ร่วมได้ทั้งพระพรหม - พระอินทร์ - เทพ - รุกเทวดา - พระภูมิเจ้าที่ - แม่พระธรณี - เจ้าที่ - เจ้าท่า - เจ้าป่าเจ้าเขา - นางฟ้า - นางไม้ - แม่นางเจ้าของที่

หากแต่ปัจจุบัน หลายที่สังเกตเห็นว่าใช้ศาลใหญ่เสาเดียว เชิญพระพรหมสถิตตามอาคารใหญ่ต่าง ๆ ทั่วไป

2. ศาลเจ้าที่ ต้องตั้งที่พื้นดิน ห้ามขึ้นบนบ้าน หรือตั้งบนดาดฟ้าเป็นอันขาด โดยลักษณะของศาลให้มี

เสา 4 ต้น

3. ศาลพระภูมิ ต้องตั้งที่พื้นดิน และห้ามขึ้นบนบ้านเช่นเดียวกับศาลเจ้าที่ โดยลักษณะของศาลให้มี เสาเพียง 1 ต้น

รายละเอียดและขั้นตอนการตั้งศาลพระภูมิ

๑. วัสดุอุปกรณ์ วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในพิธีตั้งศาลพระภูมิ

- ขันครู
- ดอกบัว
- ไม้มั่งคด ๙ ชนิด
- พลอย ๙ สี
- หมากพลู จำนวน ๕ จีบ
- บายศรีปากชาม จำนวน ๑ คู่
- ชุดมัดขมมังสาหาร , กุ้งปล่า-ปลาฆ่า จำนวน ๑ ชุด
- ขนมห่มขาว-ห่มแดง ผีอก-มันต้ม จำนวน ๑ ชุด
- ไม้ตีนกา พร้อมชุดอาหารสำหรับใส่ไม้ตีนกา จำนวน ๙ ชุด
- ชุดสำหรับเบิกแม่ธรณี
- ชุดสำหรับไหว้เจ้าที่

- พลอย ๙ สี จำนวน ๑ ชุด ไม้มั่งคด ๙ อย่าง ได้แก่ ไม้ศรีสุข,กันเกรา,ทรงบาดาล,สักทอง,ขนุน,ทองกลาง,พยูง,ราชพฤกษ์,คูณ
- ไม้มั่งคด ๙ อย่าง ได้แก่ ไม้เงิน ไม้ทอง ไม้นาค ไม้ขนุน ไม้ชัยพฤกษ์ ไม้คูณ ไม้ทองหลา ไม้โพธิ ไม้แก้วแพรก
- ดอกไม้มั่งคด ได้แก่ ดอกมะลิ ดอกดาวเรือง ดอกกุหลาบ ดอกบานไม่รู้โรย ดอกจำปี ดอกจำปา ดอกรัก ดอกกระดังงา ดอกขจร ดอกการเวก ดอกเข็ม ดอกฟักทอง

- กลีบดอกไม้มั่งคดสำหรับโปรย ได้แก่ ดอกมะลิ ดอกกุหลาบ ดอกจำปี ดอกจำปา ดอกดาวเรือง ดอกรัก ดอกบานไม่รู้โรย ดอกขจร

- เหยี่ยุบาทสำหรับขอซื้อที่ จำนวนพอประมาณ ผ้า ๓ สี จำนวน ๓ ผืน (ไม่ให้ใช้สีที่เป็น

กาลกิณี ตามที่เป็นดวงวันเกิดของเจ้าของงานตามระบบทักษาให้ใช้ตามสีของทักษะที่ดี ได้แก่ เดช, ศรี, มูล
ละ, มนตรี) พักทองแกงบวช

- ผลไม้ จำนวน ๕ – ๙ ชนิด มะพร้าวอ่อน จำนวน ๑ คู่ ถั่วงาขาว – งาดำ ขนมหวาน
จำนวน ๙ อย่าง

- นม, น้ำ , พวงมาลัยดาวเรือง พวงใหญ่ แผ่นทอง จำนวน ๙ แผ่น
เครื่องตั้งศาล

- ข้าบริวารรับใช้ชาย-หญิง ของพระภูมิ ๑ คู่ เป็นตุ๊กตา มีทั้งปูนพลาสเตอร์ปั้นและ
พลาสติก ตัวละครรำหุ่นปั้นชาย-หญิง ๑ คู่

- ช้างปั้น ม้าปั้น 1 คู่

- แจกันดอกไม้ ๑ คู่

- กระจกรูป ๑ ใบ

- ผ้าเหลืองผูกเจี๊วต์ ๑ ผืน หรือ ผ้า 3 สี

- ม่านประดับศาล ๔ ผืน

- ผ้าห้อยหน้าศาล ๑ ผืน

- เทียนเงินเทียนทองอย่างละ ๑ คู่

- รูปเงินรูปทอง อย่างละ ๒ ดอก

อุปกรณ์ที่ใช้วางบนศาลพระภูมิชัยมงคล

- เจี๊วต์*

- รูปปั้น ทาสี-ทาสี จำนวน ๒ คู่
-

* “เจรวัด” สมัยก่อนมักทำด้วยไม้ เป็นแผ่นคล้าย “ใบเสมา” หน้าโบสถ์ มีรูปของ “องค์พระภูมิ” ติดอยู่
โดยมือ

ชาวถือจะถือ “พระขรรค์” มือซ้ายถือ “สมุด” แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนมาทำให้ถือ “ถุงเงิน” แทน เพราะเชื่อว่าจะคอย
ประทาน

เงินทองให้แก่ผู้ที่เป็นเจ้าของบ้าน และในศาลพระภูมิบางแห่งได้เปลี่ยนมาใช้ “หุ่นปั้น” เป็นรูปองค์พระภูมิแทนเจรวัด

- ช้าง-ม้า จำนวน ๒ คู่

- ตุ่มเงิน-ทอง จำนวน ๑ คู่

- ฉัตรเงิน – ทอง จำนวน ๑ คู่

๒. ขั้นตอนการจัดหรือประกอบพิธีกรรม

สิ่งที่จะต้องคำนึงในการตั้งศาลพระภูมิ คือ สถานที่ตั้ง ทิศทาง วันและฤกษ์ ความสูงของ
พระภูมิ และผู้ประกอบพิธีกรรม เจ้าของบ้านต้องไปติดต่อผู้ประกอบพิธีตั้งศาลพระภูมิ ชาวบ้านนิยม
เรียกว่า “หมอ” นำหน้าชื่อ ผู้ประกอบพิธีจะต้องไปดูสถานที่ ดูทิศทาง ดูว่าดวงไหนสร้างศาลพระภูมิได้
ต้องมีฤกษ์ ไม่ใช่สร้างได้ทุกวัน ต้องมีฤกษ์ เอาดวงไปดูเพื่อสร้างศาลพระภูมิในวันนั้น ๆ

วันและฤกษ์ตั้งศาล

วันและฤกษ์ตั้งศาล มีความสำคัญมาก ควรเลือกวันที่ดีและมีความเป็นสิริมงคลเพื่อให้
ประสิทธิผลในทางมงคลแก่ผู้อยู่อาศัยในบ้านเรือนนั้นสืบต่อไป
วันต่อไปนี้เป็นวันที่เป็นมงคลฤกษ์ แต่ถ้าวันข้างขึ้น หรือข้างแรมดังกล่าวไปตรงกับ **วันต้องห้าม** ของ
เดือนใด ให้เลี่ยงไปใช้วันอื่นเสีย

วันข้างขึ้น

วันข้างแรม

๒ ค่ำ ๒ ค่ำ

๔ ค่ำ ๔ ค่ำ

๖ คำ ๖ คำ

๙ คำ ๙ คำ

๑๑ คำ ๑๑ คำ

เวลาฤกษ์อันเป็นมงคล

วันอาทิตย์ เวลา ๖.๐๙ น. - ๘.๑๙ น.

วันจันทร์ เวลา ๘.๒๙ น. - ๑๐.๓๙ น.

วันอังคาร เวลา ๖.๓๙ น. - ๘.๐๙ น.

วันพุธ เวลา ๘.๓๙ น. - ๑๐.๑๙ น.

วันพฤหัสบดี เวลา ๑๐.๔๙ น. - ๑๑.๓๙ น.

วันศุกร์ เวลา ๖.๑๙ น. - ๘.๐๙ น.

วันเสาร์ เวลา ๘.๔๙ น. - ๑๐.๔๙ น.

วันต้องห้าม

เดือนอ้าย (ธันวาคม) วันต้องห้ามคือ วันพฤหัสบดี และวันเสาร์

เดือนยี่ (มกราคม) วันต้องห้ามคือ วันพุธ และวันศุกร์

เดือน ๓ (กุมภาพันธ์) วันต้องห้ามคือ วันอังคาร

เดือน ๔ (มีนาคม) วันต้องห้ามคือ วันจันทร์

เดือน ๕ (เมษายน) วันต้องห้ามคือ วันพฤหัสบดี และวันเสาร์

เดือน ๖ (พฤษภาคม) วันต้องห้ามคือ วันพุธ และวันศุกร์

เดือน ๗ (มิถุนายน) วันต้องห้ามคือ วันอังคาร

เดือน ๘ (กรกฎาคม) วันต้องห้ามคือ วันจันทร์

เดือน ๙ (สิงหาคม) วันต้องห้ามคือ วันพฤหัสบดี และวันเสาร์

เดือน ๑๐ (กันยายน) วันต้องห้ามคือ วันพุธ และวันศุกร์

เดือน ๑๑ (ตุลาคม) วันต้องห้ามคือ วันอังคาร

เดือน ๑๒ (พฤศจิกายน) วันต้องห้ามคือ วันจันทร์

จะสังเกตได้ว่า จะไม่ปรากฏว่ามี วันอาทิตย์ เป็น ข้อห้ามเลย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าให้
ยึดเอา

วันอาทิตย์เป็นวันที่ดีที่สุดสำหรับการตั้งศาล เพราะคนโบราณถือกันว่า วันอาทิตย์นั้นแม้จะเป็นวันที่มี
กำลังแรงดี แต่เป็นวันแรงและวันร้อน ไม่เหมาะที่จะทำการตั้งศาล เพราะบ้านอาจจะ ร้อน จรปราศจาก
ความร่มเย็นเป็นสุข แต่ ถ้าหากผู้กระทำพิธีมีเคล็ดมีมนตร์แก้ความร้อนของวันได้ ก็สามารถคิดทำการตั้ง
ศาลในวันนี้ได้ตามความสะดวก

ตัวศาลพระภูมินั้นไม่มีข้อกำหนดว่าต้องเป็นสี่ใดหรือขนาดเท่าใด ส่วนใหญ่จะนิยมใช้สี่
ประจำวันเกิดของเจ้าที่ ลักษณะและรูปแบบของศาลพระภูมิจะสะท้อนให้เห็นวิวัฒนาการของบ้านเรือน
และอาคารสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไป ตามยุคสมัยและความเจริญของบ้านเมืองอย่างเช่นบ้านใน
สมัยโบราณ สร้างเป็นเรือนไม้ทรงไทย ศาลพระภูมิก็น่าจะมีรูปแบบเป็นทรงไทยไม้หลังน้อย ๆ เช่นเดียวกัน ใน
ปัจจุบันเราจึงเห็นรูปแบบของศาลพระภูมิที่ดูแปลกตาตามยุค บางแห่งสร้างขึ้นจากการย่อส่วนของสถานที่
จริง เพื่อให้เข้ากับอาคารที่มีอยู่

สถานที่ตั้งศาล

ก่อนจะตั้งศาล ต้องเตรียมการขุดหลุม เตรียมเสา เตรียมศาลไว้ให้พร้อม สถานที่ที่จะให้ตั้ง
ศาล ตรงไหน เพราะศาลพระภูมิตั้งไม่เหมือนกัน ส่วนใหญ่ศาลจะตั้งทางทิศเหนือ เมื่อกำหนดทิศเสร็จแล้ว
เตรียม

ขุดหลุมลงรากฐานไว้ให้เรียบร้อย ในตอนเย็นก่อนวันตั้งศาล แต่ยังไม่ต้องยกศาลพระภูมิขึ้นตั้ง

สถานที่ที่ตั้งศาล มีหลักการพิจารณา ดังนี้

๑. ที่ตั้งศาลต้องเป็นบริเวณพื้นดิน มิใช่บริเวณเดียวกับพื้นของตัวบ้าน

๒. จุดที่ตั้งของศาลต้องไม่ถูกเงาของตัวบ้านทอดลงมาทับ
๓. ที่ตั้งของศาลควรอยู่ห่างจากบริเวณที่ตั้งของห้องน้ำ สิ่งปฏิญูล
๔. อย่าหันหน้าศาลเข้าสู่บริเวณที่ตั้งของห้องน้ำ
๕. ไม่ควรตั้งศาลให้หันหน้าตรงกับประตูหน้าบ้าน
๖. ตั้งศาลให้ห่างจากริ้วหรือกำแพงบ้านอย่างน้อย 1 เมตร

๗. ความสูงของศาล ควรสูงเหนือระดับสายตาของผู้เป็นเจ้าของบ้านขึ้นไปเล็กน้อย
๘. หากไม่มีพื้นที่ที่เป็นพื้นดิน สามารถทำการตั้งศาลบนชั้นดาดฟ้าได้ แต่ส่วนใหญ่ศาลที่ตั้ง

บนดาดฟ้าจะเป็นศาลเทพต่าง ๆ เช่น พระพรหม หรือ พระนารายณ์ มิใช่พระภูมิเจ้าที่

ทิศทาง การหันหน้าศาลพระภูมิสู่ทิศมงคล

๑. ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ ทิศอีสาน เป็นทิศที่ดีที่สุดหากตั้งศาลหันไปทิศนี้บ้านนั้นจะมีความเจริญรุ่งเรืองตลอดไป

๒. ทิศตะวันออก หรือ ทิศบูรพา เป็นทิศที่ดีอันดับ 2 หากตั้งศาลหันไปทิศนี้บ้านนั้นจะมีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ประมาณ 100 ปี หลังจากนั้น จะมีแต่เสื่อมลงๆจนถึงขั้นหาความสุขความเจริญไม่ได้

๓. ทิศตะวันออกเฉียงใต้ หรือ ทิศภาคเณย์ เป็นทิศที่ดีอันดับ 3 หากตั้งศาลหันไปทิศนี้บ้านนั้นจะมีความเจริญรุ่งเรือง อยู่ประมาณ 50 ปี หลังจากนั้น จะมีแต่เสื่อมลงๆจนถึงขั้นหาความสุขความเจริญไม่ได้

ทิศต้องห้าม ในการตั้งศาลพระภูมิคือ ทิศตะวันตกและทิศใต้

เมื่อหาทิศทางตั้งศาลได้แล้วจะต้องพูนดินให้สูง 1 คืบ เกลี่ยดินด้วยมือและทูปให้แน่น ห้ามใช้เท้าเด็ดขาด และเตรียมน้ำมันตีไว้พรมบริเวณพื้นดินเพื่อขับไล่ภูตผีปีศาจและสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ น้ำมันที่เวลานี้เรียกว่า " น้ำมันตรีนิสสาร " น้ำมันตรีนิสสารนี้ ทำได้โดยนำน้ำธรรมดาไปให้พระท่านสวดพระพุทธรูปทำเหมือนน้ำมันตีทั่วไปแต่ต่างกันตรงที่ให้ท่านนำไปไม้ต้นตรีนิสสารมาใส่ลงในน้ำที่จะทำน้ำมันตี

ตั้งพระตั้งพระภูมิบ้าน

พระภูมิบ้าน ชัยยะมงคล พี่ช้วน พระธรรมมิกระราช ป่อน้ำสะ พระธาตุนาทารา พระชัยยะสพ
เสมีียงคลัง พระคณธรรพ์ แต่งงานพระธัมมะโหรา นาสวน พระวัยพัด หรือเทวะเถร วัดพระเทพน คอกสัตว์
พระนงครรห์ ประตูป้อมค่าย

คำเชิญ

อมพระภูมิเจ้าที่ เจ้ากรุงพาวี ตั้งประยะปะประวิวาระอาคัต ยัดคัตฉามิ ประดิพุนพันตุสะวาหาย
ยะ

พ่อพระภูมิชื่อท้าวโคกกราช แม่พระภูมิชื่อ นางสันจาทุกข์ ลูกท้าวคมาทา ขอเชิญพระชัยมงคลมาปกป้องรักษา
บ้านเรือน เคหะสถานในเวลาวันนี้ ลูกทั้ง ๙ พระองค์มาปกป้องรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุข ความเจ็บป่วยได้
ความไข้อย่างได้มี ให้ปกป้องรักษาอย่าให้เกิดฝนร้ายสายฝนมาตบตักต้องทำวินาจบ้านหลังนี้ ได้อายันจะ
ตุล็กโกเทวะปุตโต ขอให้ตั้งอยู่ในโลกนี้สิ้นกาลนานเทอญ

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะขออันเชิญเทพยดาทั้งหลายในกามาเวระสวรรค์ทั้งหกชั้นฟ้า คือจาตมหาราชชั้น
ดาวดึงส์ ชั้นดุสิต ชั้นทิมมานะตี ชั้นประระระนิมิตสวัสตี ซึ่งสถิตอยู่วิมารพรหมเหนือยอดเขาและเขาขาดใน
อากาศในเกราะแครงทุกตำแหน่งในแวงแคว้นในดินแดน ซึ่งสถิตอยู่ตามต้นพฤกษาป่ารก และในน้ำและ
บนบกไม่เสมอกัน ขอเทพเจ้าทุกท่าน จงมาประดิษฐานอยู่ ณ ที่นี้

อิ้มัง สุปะพะยันชะนะสัมปันนัง สาลีนัง อุตะกังวะรัง พุทธัสสะ ปุเชมะ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุัง วิสุัง รักขะณัตถายะ/ติสะระเณนะสะหะ/ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุัง วิสุัง รักขะณัตถายะ/ติสะระเณนะสะหะ/ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

-วันอาทิตย์หัวบุรพา เท้าประจิม -วันจันทร์อาคเนย์ หัวเท้าพายัพ

- วันอังคารหัวทักษิณเท้าอุดร

- วันพุธหัวหรดี เท้าอีสาน

-วันพฤหัสบดีหัวประจิม เท้าบุรพา

- วันศุกร์หัวพายัพ เท้าอาคเนย์

- วันเสาร์ห้วงฤดูร ทั่วทักษณ

หมายเหตุ บูรพา หมายถึงทิศตะวันออก / อาคเนย์ หมายถึงทิศตะวันออกเฉียงใต้ / พายัพ หมายถึงทิศตะวันตกเฉียงเหนือ / ทักษณ หมายถึงทิศใต้ / ฤดูร หมายถึงทิศเหนือ / ทรต หมายถึงทิศตะวันตกเฉียงใต้ / อีสาน หมายถึงทิศตะวันออกเฉียงเหนือ / ประจิม หมายถึงทิศตะวันตก

คําลาพระภูมิ

เมื่อข้าพเจ้าลบบน่วยขึ้นเหนือระหว่างคิ้วต่างรูปเพียนทอง จักขุข้าพเจ้าทั้งสองอันแวววาว จะขอ ถวายต่างประทีป แถวดอกปทุมชาติ ฝ้าพระบาทอันงามยิ่งนัก เป็นวงกงจักรงามแล้วทุกประการ พระองค์ ทรงญาณทั่วแดนไตร พระองค์สั่งไว้ให้ภาวนาให้พระทุกขซึ่ง พระอนิจัง พระอนัตตา โภยภยมีมาแก้ได้ทุก ประการ เดชะ พระพรหมวิหารตั้งมั่นในอุเบกขา ไปรดสัตว์ทั่วทิศ ทรงฤทธิ์เกล้าเกล้า ทรงพระกรุณาหายทุกข หายเข็ญ พระเจ้าเล็งเห็นทั่วตัวสัตว์ ให้ช่วยกำจัดโพงภย อันตรายให้ลนไปบัดนี้เทอญ

ผู้ประกอบพิธีกรรม/ผู้ร่วมพิธีกรรม

ผู้ประกอบพิธีกรรม จำนวน ๑ คน จะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย เจ้าของบ้านจะอยู่ร่วมระหว่างประกอบพิธี เจ้าพิธีผู้ทำพิธีกรรม ตั้งศาลพระภูมิ นั้นเป็นได้ทั้งพระ,พราหมณ์, ฆราวาส ผู้ตั้งมั่นอยู่ในศีลในธรรม ตามคติความเชื่อจากพิธีกรรมพื้นบ้านแต่เดิม ความเชื่อทางพุทธ ศาสนา และพราหมณ์ฮินดู นำมาพัฒนาพิธีกรรมพื้นบ้าน เพื่อให้เกิดความขลัง และศักดิ์สิทธิ์ขึ้น เปลี่ยนคำ นำหน้าใหม่ให้ดูดีมี หรือ พระภูมิ เพราะนับถือ

สาระที่สะท้อนความเชื่อหรือเหตุผลในการจัดพิธีกรรม

คนไทยแต่อดีตกาล มีความเชื่อว่าตามฟ้า ดิน น้ำ ภูเขา ต้นไม้ และอาคารบ้านเรือน มีผีเจ้าที่เจ้าทาง

ปกปักรักษาอยู่ ผนวกกับความเชื่อทางศาสนาพุทธ และพราหมณ์ฮินดู ทำให้เกิดการพัฒนาศาสนพิธีการอัญเชิญ

ผีเจ้าที่เจ้าทาง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาประทับในศาล (ศาลพระภูมิ,ศาลเจ้าที่) เพื่อปกป้องคุ้มครองดูแล รักษา สถานที่บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ให้มีความเป็นสิริมงคล เจริญก้าวหน้าในทุกสถาน นิยมตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ ในวันที่ปลูก

สร้างบ้านเรือนใหม่

การตั้งศาลพระภูมิ นำแนวคิดมาจากศาสนาพราหมณ์ฮินดูว่า พระอิศวร หรือพระศิวะ ทรงมี วิมาน ประทับบนยอดเขาพระสุเมรุ เปรียบประดุจมณฑลจักรวาล พระภูมิถือเป็นเทวดา ชั้นหนึ่งเหมือนกัน วิมานของ

ศาลพระภูมิ จึงต้องมีเสาเดียว เปรียบประดุจเขาพระสุเมรุมาศวิมานของ พระอิศวร

ฉะนั้น การตั้งศาลพระภูมิ ตามคติบ้านเรือนของคนไทย จึงมีเสาเดียว ส่วนศาลเจ้าที่ นั้น เปรียบเสมือนบ้านเรือนชาวบ้านจึงมี 4 เสา ส่วนศาลที่อยู่ตามโคนต้นไม้ ทางสามแพร่ง เป็นที่สิงสถิตของวิญญาณเร่ร่อนพเนจร นิยมสร้างศาลมี 6 เสา หรือ 8 เสา

คนไทย นั้นเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไร้ลับ เป็นสิ่งที่ผูกพันในชีวิตเราแทบทุกคน ศาลพระภูมิเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อย่างหนึ่งที่ใกล้ตัวอันแสดงถึงความเชื่อ และความศรัทธาที่มีต่อสิ่งนี้

การสืบทอดประเพณี

ปัจจุบันวิถีของคนจะอยู่อาศัยกันเป็นกลุ่ม อาทิเช่นหมู่บ้านจัดสรร คอนโดฯ ทั้งหลาย เรียกว่า

บ้านชนบ้าน กันเลยทีเดียว การอยู่รวมกลุ่มแบบนี้อาจใช้วิธีตั้งศาลเพื่อให้ทุกบ้านมาใช้ได้ ซึ่งหมู่บ้านต่าง

ก็นิยมที่ตั้งศาลของหมู่บ้านอยู่แล้ว คนรุ่นใหม่ ๆ เดียวนี้จึงไม่นิยมตั้งศาลพระภูมิหรือศาลเจ้าที่บ้าน เพราะสามารถไปใช้ศาลของหมู่บ้านแทนก็ได้ แต่ก็ยังมีบุคคลที่มีความเชื่อและความศรัทธาในเรื่องนี้ไม่น้อย ที่เชื่อว่าตั้งศาลแล้วดีก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย เชื่อว่าได้อัญเชิญพระภูมิมาสถิตที่ศาลพระภูมิ เพื่อ

ปกป้องคุ้มครองเจ้าของบ้าน และบริวารให้อยู่เย็นเป็นสุข มีความเจริญรุ่งเรือง เพราะถือว่าพระภูมิเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างหนึ่งของบ้าน

สำหรับบุคคลภูมิปัญญา ปัจจุบันไม่มีผู้เรียนรู้และสืบทอด ทำให้วัฒนธรรมพิธีกรรมแบบโบราณไทย กำลังจะสูญหายไปจากวิถีชีวิตของคนไทย

ผู้ให้ข้อมูล

นายรอน เจนจบ เกิดเมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๗ บุตรนายรอด – นางชิต เจนจบ
ที่อยู่บ้านเลขที่ ๖๖ หมู่ ๘ บ้านโนนโน ตำบลลานกระบือ อำเภอลานกระบือ

การตั้งศาลพระภูมิตำบลประชาสุขสันต์

จากการสัมภาษณ์คุณลุงเทียม จันเพชร ทราบว่ารายละเอียดขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

คล้าย ๆ กับตำบลดานกระบือ โดยคุณลุงเล่าว่า ตามตำรากำเนิดพระภูมิ ว่าพระภูมิจميعชื่อต่างกันทำการใด ๆ

ให้ออกชื่อพระภูมิก่อน ดังนี้

พระภูมิเรือนชื่อ พระชัยมงคล

พระภูมิหอชื่อ พระนครราช

พระภูมิโรงป่าวสาวชื่อ พระคลทัน (คนธรรพ์)

พระภูมิดอกบัวชื่อ พระพน

พระภูมิยุ่งเข้า(ยุ่งข้าว)ชื่อ พระชัยกษัตริย์

พระภูมิที่นาชื่อ พระธรรมโหรา

พระภูมิวัดชื่อ พระสธาจจะ (ศรัทธา)

คนใช้พระภูมิจميع ๓ คน คนหนึ่งชื่อนายจัน คนหนึ่งชื่อนายจันทิศ คนหนึ่งชื่ออาจเสม คนใช้เอาไป

ถ้าจะให้อาหารหรือเครื่องสักการะอื่น ฟังสมมติชื่อคนให้ต้องชื่อคนใช้พระภูมิจميعทั้งสามนี้ นำไปบูชา

เครื่องบูชา หรือของเซ่นไหว้

เดือน ๕ - ๖ - ๗ พระภูมิเป็นมนุษย์ บูชาด้วยเครื่องกินได้ทั้งปวงแล้วแต่จะจัดถวาย

เดือน ๘ - ๙ - ๑๐ พระภูมิเป็นยักษ์ บูชาด้วยเนื้อปลา ปลาสด

เดือน ๑๑ - ๑๒ - ๑ (เดือนอ้าย) พระภูมิเป็นราชสีห์ บูชาด้วยเนื้อดิบ

เดือน ๒(เดือนยี่)- ๓

- ๔ พระภูมิเป็นเรอซี (ฤๅษี) บูชาด้วยลูกไม้(ผลไม้) ทั้งปวงแล้วแต่จะหาได้

สำหรับคุณลุงเทียมให้จัดมา ๙ อย่าง

การประกอบพิธี

ผู้ประกอบพิธี (ตัวคุณลุงเทียม) แต่งกายสุภาพ ถือกติให้ใจสะอาดก็พอ

คาถาในการตั้งศาลพระภูมิ ว่าดังนี้

สัคเค กาเม จะ รูเป คิริสิขะระตะเฏ จันตะลิกเข วิมาเน
ทีเป รัฎฐเฐ จะ คาเม ตะรุระนะคะหะเน เคหะวัตถุมหิ เขตเต
ภุมมา จายันตุ เทวา ชะละละละวิสะเม ยักขะคันธัพพะนาคา
ติฏฐันตา สันติเก ยัง มุนิวะระวะจะนัง สาธะโว เม สุณันตุ
ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา
ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา
ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา

นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อระระหะโต สัมมาสัมพุทฺธัสสะ (ว่า ๑ หน)

จากการสอบถามเรื่องการสืบทอดภูมิปัญญา เกี่ยวกับพิธีกรรมความเชื่อการตั้งศาลพระภูมิ คุณลุง
เทียม

ได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับนายรุน และนายชิด ไม่ทราบนามสกุล ซึ่งปัจจุบันลูกศิษย์ทั้ง ๒ คน ได้นำวิชา
ความรู้

ไปประกอบเป็นอาชีพ ซึ่งรู้จักกันในนามหมอรุน และหมอชิด บ้านอยู่หน้าวัดคงกระทิง หมู่ที่ ๔ บ้านคง
กระทิง ตำบลประชาสุขสันต์ อำเภอถานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

ผู้ให้ข้อมูล นายเทียม จันเพชร เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๑

บ้านเลขที่ ๒๕๕ หมู่ ๑ ตำบลประชาสุขสันต์

อำเภอถานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

ประเพณีแห่นางแมว

ความสำคัญ

การแห่นางแมวเป็นพิธีอ้อนวอนขอฝน ซึ่งจัดทำขึ้นในปีใดที่ภาคอีสานในแต่ละท้องถิ่นแห่ง
แล้งฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งพิธีแห่นางแมวของชาวอีสานมีความเชื่อว่าเหตุที่ฝนไม่ตกมีเหตุผลหลาย
ประการเช่น เกิดจากดินฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลงประชานชาวเมืองหย่อนในศีลธรรม ,เจ้าเมืองหรือเจ้า
แผ่นดินไม่ทรงอยู่ในทศพิธราชธรรม เป็นต้น เหตุนี้ชาวเมือง ชาวอีสานจึงต้องทำพิธีอ้อนวอนขอฝน และ
การที่ต้องใช้แมวเป็นตัวประกอบสำคัญในการขอฝน เพราะเชื่อว่าแมวเป็นสัตว์ที่เกลียดฝน ถ้าฝนตกครั้งใด
แมวจะร้องทันที ชาวอีสานจึงถือเอาเคล็ดที่แมвр้องในเวลาฝนตกว่า จะเป็นเหตุให้ฝนตกจริงๆ ชาวบ้านจึง
ร่วมมือกันสานน้ำและทำให้แมвр้องมากที่สุดจึงจะเป็นผลดี และชาวอีสานเชื่อว่าหลังจากทำพิธีแห่นางแมว
แล้วฝนจะตกลงมาตามคำอ้อนวอน และตามคำขึงของนางแมว

คำขึงในพิธีแห่นางแมว

“ เต้าอี่แม่นางแมว แมวมาขอไข่ ขอบได้ขอฟ้าขอฝน

ขอน้ำมนต์อดหัวแมวบ้าง บ่ได้ค่าจ้างเอาแมวช้อยมา

บ่ได้ปลาเอาหนูกับข้าว บ่ได้ข้าว เหล้าเต็ดก็เอา

เหล้าโทก็เอา แม่เฒ่าเอย อย่าฟ้าวชายลูก ข้าวเพิ่นปลูก

ลูกน้อยเพิ่นแพง ตาเวนแดง ฝนแทงลงมา ตาเวนดำ

ฝนหน้าลงมา ตาเวนตก ฝนตกลงมา

ดั่งเค็งๆข้ามดงมานี้แบ่นบั๊กเล็กแบ่นพ้ออี่เถิง

ฮั่งเบ็งๆฝนเทลงมา ฝนบ่ตกข้าวไฮ่ตายเหมิดแล้ว

ฝนบ่ตกข้าวนาตายแล้งเหมิดแล้ว

ฝนปัดกกล้าแห่งตายพรายเหมิดแล้ว

ตกลงมาฝนตกลงมา เห่งลงมาฝนห่งลงมา

กุกกุก กุกกุก กุกกุก กุกกุก กุกกุก

ภาพ : พิธีแห่นางแมวขอฝน

ที่มา : www.buddharam.se

ประเพณีแห่นางแมวไทยมีมาช้านาน เป็นพิธีแห่ของชาวไทยชนบททั่ว ๆ ไป ซึ่งเชื่อว่าถ้าแห่นางแมวแล้วฝนจะตกไม่เกินภายใน ๓ วัน หรือ ๗ วัน การแห่นี้ถือว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในหมู่บ้านให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น สำหรับประเพณีแห่นางแมวจะต้องใช้คนประมาณ ๑๕ - ๒๐ คน โดยมากเป็นผู้เฒ่าที่รู้ประเพณี และการหานางแมวตัวสวย ๆ งาม ๆ สักตัวหรือ ๒ - ๓ ตัว เอนางแมวนั้นใส่กระบุง ตะกร้า หรือเข่ง ก่อนที่จะนำแมวเข้ากระบุง มีผู้อาวุโสที่สุดจะพูดกับนางแมวว่า “นางแมวเอ๋ย ขอฟ้าขอฝน ให้ตกลงมาด้วยนะ” พอหย่อนนางแมวลงกระบุงแล้ว ก็ยกกระบุงนั้นสอดคานหามหัวท้าย จะปิดหรือเปิดฝากระบุงก็ได้ แต่ถ้าปิดต้องให้นางแมวถึงน้ำกระเซ็น ตอนที่สาดน้ำด้วยจะต้องถูกต้องตามหลักประเพณี ผู้หญิงที่เข้าร่วมแห่ จะมัดหน้าซึ้ง ทัดดอกไม้สด ดอกโต ๆ ขบวนแห่จะร้องรำทำเพลงแบบชนบท สนุกสนานเฮฮา พร้อมกับตีหมอลำอาหาร เมื่อขบวนถึงบ้านไหนแต่ละบ้านก็จะออกมาต้อนรับอย่างเต็มที่ เพราะเกรงว่าแมวจะโกรธ และจะบันดาลไม่ให้เป็นฝนตกลงมา

การที่ใช้นางแมว และจะต้องเป็นนางแมวตัวเมียนั้น เพื่อให้ถูกต้องตามประเพณี เพราะผู้เฒ่าผู้แก่บอกว่า แมวเป็นสัตว์ที่เกลียดฝนอย่างยิ่ง ถ้ามันเห็นฝนตกหรือฝนตกมันจะร้องทันที ดังนั้นจึงห้ามเพื่อให้

มันร้องให้ฝนตก คนโบราณมีความเชื่อว่า แมวเป็นสัตว์ที่มีอำนาจลึกลับศักดิ์สิทธิ์ สามารถเรียกฝนให้ตกลงมาได้อย่างแท้จริงได้ และประเพณีนี้ก็สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้หญิงที่ร่วมขบวนแห่ไปนี้ ตอนแรกก็จะต้องแต่งตัว ผัดหน้าขาวเซ่ง ทัดดอกไม้สดโต ๆ หรือนุ่งผ้าโจงกระเบนบ้างก็มี ใส่เสื้อผ้าสีสด ๆ คงงามหลากหลายมาก เริ่มพิธีขบวนแห่ก็ตกในราวตอนบ่ายแก่ ๆ สักหน่อยราว ๆ เวลา ๑๕.๐๐ น. หรือเวลา ๑๖.๐๐ น. ตอนเย็นหรือจากเวลาเย็นไปจนถึงเวลาค่ำก็ได้ ขบวนแห่ก็จะมีกรรโชงรำทำเพลงแบบชนบท สนุกสนานเฮฮาพร้อมกับดื่มเหล้าอาหาร เล่นกันไป ร้องกันไปอย่างสนุกสนานเฮฮา ขบวนแห่จะเดินตรงไปยังบ้านกำนัน บ้านผู้ใหญ่บ้าน หรือบ้านคนที่มีหน้ามีตา มีศีลมีธรรมเสียก่อน แล้วถึงจะยกขบวนไปยังลูกบ้าน หมู่บ้านโน้น หมู่บ้านนี้ ปากก็จะร้องเป็นทำนองว่า "เจ้าข้าฯ นางแมวมาแล้วฯ นางแมว...เอาฝนมาแล้วฯ" แล้วก็ร้องเพลงเป็นทำนองว่า "นางแมวเอ๊ย...ขอฟ้า...ขอฝน...ขอน้ำมนต์รดหัวนางแมว" แล้วก็สรว้อยต่อ ๆ ไปอีกว่า "ตกมาพอกำนาได้อย่างถึงต้องให้ใช้เรือแจว ฯลฯ" พอจบจังหวะหนึ่ง ๆ ก็จะมีลูกคู่รับกันเป็นทอด ๆ อีกทีหนึ่งว่า "เอ้า...ตกลงมาฯฯ" "เอ้า...เทลงมาฯฯ" เป็นที่สนุกสนานแก่ ผู้ที่ทำพิธีนี้ยิ่งนัก

ฝ่ายเจ้าของบ้านที่ขบวนแห่นางแมวไปถึงนั้นๆ ก็จะต้องอยู่บนชานบ้าน บนชานระเบียง หรือไม้กั้นที่สูง ๆ (บางคนก็ปีนขึ้นไปอยู่บนต้นไม้) มิได้รื้ออชกซัก จะต้องร่วมพิธีกับเขาด้วย ถ้าคนในบ้านเฉยเมยไม่ร่วมแล้ว มีความเชื่อถือว่า นางแมวจะโกรธมาก ไม่เรียกฟ้าเรียกฝนให้ตกลงมา ทำให้เกิดอาเพศก็อาจเป็นได้ เจ้าของบ้านก็คว่ำขันลงหิน กระจ่าง แครง ดักน้ำในโอ่ง หรือน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์ ผสมน้ำในขันหรือในโอ่งก็ได้ สากลงมาให้เป็นฝอย การสาจะใช้มือวิกน้ำไปทั่วๆ ขบวน โดยไปถูกขบวนแห่รวมทั้งตัวนางแมวด้วย ปากของผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านขณะที่สาคน้ำลงไป ก็จะพูดทันทีว่า "เอ้า...ฝนตกลงไปแล้วฯฯ" "โอ...ตกมากเสียจริงๆ ...ต้นข้าว...ต้นหญ้าขึ้นเขียวหมด" คราวนี้นางแมวและผู้คนในขบวนแห่ ที่ถูกคนบนบ้านและอีกหลายคนผสมช่วยกันสาคน้ำลงมา ก็จะกระโดดโลดเต้น นางแมวในกระบุงซึ่งถูกละอองน้ำประปรายบ้างก็จะกระโดดโลดเต้นไปด้วย เป็นทำนองเหมือนว่าถูกน้ำฝนซึ่งตกจริงๆ ด้วยตอนนี้ผู้คนในขบวนแห่ก็เริ่มจะเปียกปอนเหมือนถูกน้ำฝนตกชะมาจริงๆ ขบวนแห่นี้ก็จะไปจนครบหมดแทบทุกบ้าน โดยการยึดถือที่ทำเช่นนี้เป็นการ "เอาเคล็ดเอาลา" กัน และส่วนมากฝนก็ตกลงมาจริง ๆ เสียด้วย

ประเพณีแห่นางแมว แต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกัน บางแห่งทำกันตอนกลางคืน ไม่จำกัดว่าจะเป็นคืนเดือนมืดหรือคืนเดือนหงาย แต่หลักของพิธีอยู่ที่ว่าจะขาด "นางแมว" เสียมิได้ จะต้องบอกกล่าวนางแมวทำพิธีร่วมขบวนไปด้วย

ผู้ประกอบพิธีได้แก่ ชาวบ้านที่เป็นผู้อาวุโส รู้พิธีการขั้นตอนดี มาร่วมกันเดินในขบวนแห่ ไม่จำกัดเพศ วัย ทุกคนสามารถมาร่วมสนุก และร่วมแห่ไปพร้อม ๆ กันได้ โดยมากมักเป็นคนสูงอายุ ประมาณ

สะท้อนความเชื่อ หรือเหตุผลที่จัดพิธีแห่นางแมว

๑. ความเชื่อเรื่องฝน ฝนเป็นชีวิตของทุกชีวิตในโลก ทุกชีวิตในโลกถ้าปราศจากความชุ่มน้ำของสายฝนย่อมเหี่ยวเฉา ถ้าขาดฝนตกมีแต่ความแห้งแล้งพืชพันธุ์ธัญญาหารก็เหี่ยวแห้ง เมื่อแห้งแล้วก็ตาย เหล่าสรรพสัตว์ก็ขาดแคลนอาหาร ล้มตาย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเรียกได้ว่า น้ำฝนเป็นชีวิตของทุกชีวิตในโลก

สาเหตุที่ฝนไม่ตก ท่านผู้รู้กล่าวไว้ว่า น้ำฝนนั้นเป็นน้ำของเทวดา ดังมีศัพท์บาลีว่า เทโว ซึ่งแปลว่า น้ำฝน เป็นเอกลักษณ์ของความดี ความบริสุทธิ์ สิ่งแวดล้อมเป็นพิษมากๆ ควณและละอองเขมาน้ำมัน ห่อหุ้มโลกทำให้เป็นภัยแก่มนุษย์ ผู้ที่จะล้างอากาศได้ทำให้ละอองพิษพวกนั้นตกลงดิน ทำให้อากาศสะอาดคือ "เทโว" หรือ "ฝน" นั่นเอง ดังจะเห็นได้จากเมื่อฝนหยุดตกใหม่ๆ อากาศจะสดชื่น ระวังไปด้วยเสียงของกบเจียด สาเหตุที่ฝนไม่ตกด้วยเหตุ

๑. เพราะความแปรปรวนทางอากาศ

๒. มนุษย์หันหลังให้ศีลธรรม

๓. ผู้ปกครองประเทศไม่ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม

ดังนั้น ถ้ามนุษย์อยากให้เทวะคือน้ำฝนที่ดีไม่ใช่ดีเปรสชัน มาเยี่ยมชมตามกาลเวลา มนุษย์ก็ควรตั้งอยู่ในศีลในธรรม เพราะคนที่มีศีลมีธรรมท่านจึงเรียกว่า "เทวะ" ทั้งๆ ที่เป็นคน เพราะเหตุดังกล่าวมานี้ เทวะคือฝน กับเทวะคือคนผู้มีคุณธรรม ย่อมจะมาหากันเพราะเป็นเล้ากอแห่งเทวะด้วยกัน เหมือนพระยอมไปพักกับพระเป็นต้นแต่ถ้าเกิดอาเพศผิดแผกจากฤดูกาลไม่ตกตรงตามเวลา ท่านก็ให้ทำพิธีขอฝน ซึ่งจะได้หรือไม่ได้ก็ลองเสี่ยงดู การขอฝนตามประเพณีท่านให้ทำอย่างนี้

๒. ความเชื่อเรื่องการใช้สัตว์ คือ แมวและเป็นแมวตัวเมียนี้ ก็เพื่อให้ถูกต้องตามประเพณีดั้งเดิมของผู้เฒ่าผู้แก่เคยบอกให้ฟังว่า แมวเป็นสัตว์ที่เกลียดฝนยิ่งนัก ถ้ามันเห็นฝนจะตกหรือฝนตกแล้ว มันจะร้องทันที ฉะนั้นเขาจึงหามันไปด้วยเพื่อให้มันร้องให้ฝนตก ทั้งนี้คนโบราณพึงยึดถือโดยความ "เชื่อถือ" ว่า นางแมวนี้มีอำนาจลึกลับศักดิ์สิทธิ์สามารถเรียกฝนให้ตกลงมาได้อย่างแท้จริง ชาวบ้านบางแห่งก็ยังมีความเชื่อถืออำนาจนี้ และตราบมาเท่าทุกวันนี้ โดยยังมีพิธีเช่นที่กล่าวมานี้อีก แต่มักจะเป็นชาวชนบทที่อยู่ห่างไกลจริง ๆ สักหน่อย ซึ่งยังยึดถือประเพณีแห่นางแมว ยามฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ตราบมาเท่าทุกวันนี้อีกด้วย

การแห่นางแมวอำเภอลานกระบือ

จากสภาพปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของวิถีชีวิตชาวลานกระบือ กลุ่มผู้สูงอายุไม่ได้ทำนาทำสวน มีเพียงลูกหลานที่ทำอาชีพเกษตรกร ทำให้ไม่ได้มีการสืบสานประเพณีแห่นางแมวไว้ คนรุ่นหลังไม่ได้มีการจัดพิธีแห่นางแมว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ไม่ได้มีการถ่ายทอดให้ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ประกอบกับการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ความทันสมัยเข้ามามากมาย มีเขื่อน มีคลองชลประทาน เก็บกัก

น้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง ถ้าฝนไม่ตกตามฤดูกาล ก็ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยเช่น “การทำฝนเทียม” ซึ่งแต่เดิมในพื้นที่ ในเขตอำเภอลานกระบือ

เช่น ตำบลประชาสุขสันต์เป็นชาวอีสานอพยพมาอยู่ และบ้านโนนโน ตำบลลานกระบือ มีการแห่หางแมว โดยมีความเชื่อเรื่องการขอฝน ให้ตกลงมาเพื่อให้สามารถทำการเกษตรได้ เช่นเดียวกับที่มีการบอกเล่ากันมา จากปู่ย่าตายายแต่โบราณ แต่ปัจจุบันประเพณีการแห่หางแมวได้สูญหายไปจากพื้นที่อำเภอลานกระบือ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคือนายคุ้ม เพื่อกวษ์ อายุ ๖๕ ปี อยู่บ้านโนนโน ตำบลลานกระบือพบว่าประเพณีแห่หางแมวที่ชาวลานกระบือปฏิบัติกันนั้น พอสรุปได้ดังนี้

พิธีกรรมหรือกิจกรรม (รายละเอียดและขั้นตอนของประเพณี)

๑.วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ ในพิธีแห่หางแมว

๑. กะทอ เข่ง หรือลอบที่มีฝาปิดข้างบน ๑ อัน

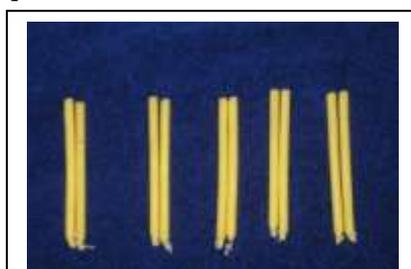

๒. แมว ๑ ตัว (ไม่จำกัดว่าเป็นเพศอะไร หรือสีอะไรแต่หากได้แมวเพศเมีย

ที่มีสีดำหรือสีเทาจะดี)

๓. เทียน ๕ คู่

๔. ดอกไม้ ๕ คู่

๕. ไม้สำหรับสอดกะทอให้คนหาม ๑ อัน

ขั้นตอนการจัดหรือประกอบพิธีกรรม

๑. ชาวบ้านรวมทั้งคนแก่คนหนุ่มและเด็กส่วนมากจะเป็นผู้ชาย ปรีกษาหารือกัน คนที่เป็นผู้นำกล่าวเชิญเพื่อให้ผู้ไปแห่ทั้งหมดเป็นผู้ว่าตาม ส่วนใหญ่จะเป็นคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน
๒. หากกะทอใบหนึ่งหรืออาจใช้แข่งก็ได้
๓. จับเอาแมวมมา ๑ ตัวใส่ในกะทอ ใช้เชือกผูกปิดปากกะทอไม่ให้แมวออกได้ และใช้ไม้สอด

กะทอให้คนหาม ๒ คน ตั้งค้ายด้วยขันท์ ห้า ปาวสักเคเทวดา เพื่อให้เทวดาบันดาลให้ฝนตก

๔. ได้เวลาพลบค่ำผู้คนกำลังอยู่บ้าน ก็เริ่มชบวนแห่โดยหามกะทอแมวออกข้างหน้า แล้วตามด้วยคนว่าคำเซ็ง และผู้แห่ว่าตามเป็นท่อนๆไป ในชบวนก็จะมีการตีเกราะเคาะไม้เพื่อให้เกิดจังหวะตามไปด้วย และแห่ไปทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้านนั้นๆ เมื่อแห่ไปถึงบ้านใครเจ้าของบ้านก็ต้องเอาน้ำสาดหรือรดที่ตัวแมวให้เปียกและทำให้แมวร้อง และสาดใส่ชบวนเซ็งด้วย ประเพณีบางบ้านก็สาดใส่ชบวนเฉยๆโดยไม่ให้ถูกแมว เพราะปรากฏว่าเซ็งหนักๆเข้า แมวตายวันละตัวคำเซ็งแต่ละท้องถิ่นไม่ค่อยเหมือนกันแต่สิ่งที่ยรวมอยู่ในคำเซ็งคือมีการพรรณนาถึงความแห้งแล้งและขอให้ฝนตกเหมือนกัน

บทนางแมวนั้นมีว่า

“นางแมวเอ๋ย ขอฟ้าขอฝน ขอน้ำมนต์รดหัวนางแมวมั่ง ค่าเบี้ยค่าจ้าง ค่าหามแมวมา ใครไม่ให้กินปลาให้มันอดข้าว ใครไม่ให้กินเหล้าให้ข้าวมันตายผอยถ้าใครไม่ให้กินอ้อยให้อ้อยมันเป็นแมง ถ้าใครไม่ให้กินแตงให้แตงมันคอคอด ไม่ให้นอนกอด จะให้มอดเจาะเรือน ใครไม่ให้นอนเพื่อนให้เรือนทลาย นางแมวเอ๋ย (ซ้ำ)” ถ้าชบวนนางแมวนี้ไปถึงเรือนไหน เจ้าของบ้านจะต้องตักน้ำใส่ขันไว้ พอชบวนแห่ นางแมวร้องผ่านมาก็จะสาดน้ำมายังนางแมวและชบวนแห่เป็นการสนุกสนานมาก การปฏิบัติเช่นนี้ เพราะถือเคล็ดว่าฝนได้ตกลงมาแล้ว การแห่นางแมวมักจะแห่ ๓ วัน ในวันที่ ๓ ชาวบ้านจะแห่ชบวนไปเรียไรอาหาร เช่น ข้าวสาร ผัก พริก ปลายี่ไร ไก่ ฯลฯ โดยกล่าวคำร้องว่า “ขอพริก ขอเกลือ ขอ มะเขือ ขอปลายี่ไร ให้แมวกินมั่ง” เพื่อนำไปทำอาหารเลี้ยงดูกันตามทุ่งนา โดยจะเตรียมอุปกรณ์เช่น เต้า อั้งโล่ หม้อ กระทะ ครก สาก เพื่อหุงหาอาหารกินในคืนนั้น เมื่อกินเสร็จ ก็จะนำไม้กระดานสมมติว่าเป็นเรือพายเรือบก (ถือเป็นเคล็ดว่ามีน้ำจากฝนตกลงมาแล้ว และเล่นพายเรือกัน) เมื่อแห่นางแมวแล้วจะโดยบังเอิญหรืออะไรก็ตามฝนมักจะตกทุกครั้งปัจจุบันประเพณีนี้ไม่นิยมกันแล้ว

นอกจากนี้ชายคุ้ม เพื่อทวงษ์ ยังกล่าวเพิ่มเติมว่าประเพณีแห่นางแมวเป็นประเพณีเก่าแก่ที่ชาวบ้านตำบลลานกระบือ ถือปฏิบัติกันมานานนับร้อยปี ท่านเคยร้องและร่วมชบวนแห่นางแมว ปีใดที่ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ชาวบ้านจะเกณฑ์กันมาแห่นางแมวขอฝน และส่วนใหญ่เมื่อทำพิธีแล้วฝนก็ตกลงมาจริงๆ ระยะเวลาหลังๆ ฝนตกเหมือนกันแต่ตกน้อยไม่เหมือนสมัยก่อน

การแห่นางแมว กระทำกันในช่วง เดือน ๕ ถึงเดือน ๖ เฉพาะปีที่ฝนไม่ตกชบวนแห่ ประกอบด้วย คนหามแมวซึ่งแมวที่ใช้ต้องเป็นแมวตัวเมีย แมวเป็นสัตว์ที่กลัวน้ำ ตกใจง่าย และร้องเก่ง ต่อมาเป็นคนหามข้าวปลาอาหารที่ชาวบ้านให้เป็นรางวัลมาถัดจากชบวนหามเป็นชบวน นักร้อง และชบวน

นักร้องกลองยาว ขบวนแห่นางแมวจะร้องเพลงนางแมวขอฝน ทั้งร้องทั้งรำและ ตีกลองยาวอย่างครึกครื้น สนุกสนานไปตามหมู่บ้าน ชาวบ้านจะนำน้ำมาสาดไปที่ขบวนแห่ไม่ขาดนางแมวและ บริจาคพวกข้าวสาร ปลาอย่าง ปลาเค็ม ไข่ต้ม หรือสิ่งของ สดางค์บ้าง ตามมีตามเกิด ปลาอย่างนั้นสำหรับให้แมวกิน ของกินอย่างอื่นก็แจกจ่ายกันกินระหว่างแห่ของที่กินไม่ได้เช่น ข้าวสาร หอมกระเทียม ก็นำไปถวายพระที่วัด

นายคุ้ม

นายคุ้ม เพ็ญกวงษ์

บุตรของ นายรื่อง นางชุ่ม เพ็ญกวงษ์

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๒๘ หมู่ ๘ บ้านโนนใน

ตำบลลานกระบือ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประเพณี

ประเพณีการกวน “ข้าวทิพย์” หรือ “ข้าวมธุปายาส”

ประวัติและตำนานการกวนข้าวทิพย์

ในช่วงเทศกาลงานบุญต่าง ๆ ในแต่ละปี เรามักจะได้ยินได้ฟังคนพูดถึงการกวนข้าวทิพย์บ้าง กวนกระยาสารทิพย์ แล้วยังมีเรื่องของข้าวมธุปายาส รวมไปถึงข้าวยาคุด้วย ซึ่งชื่อข้าวเหล่านี้ อาจทำให้หลายคนสับสนว่าแต่ละอย่างมีลักษณะอย่างไร เหมือนกันหรือไม่ และทำในโอกาสใดบ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ที่ถูกต้อง จึงขอนำเรื่องราวความเป็นมาของอาหารข้างต้นมาเล่าสู่กันฟังพอสังเขป

เมื่อพูดถึงข้าวทิพย์ คนโดยทั่วไปจะนึกถึงอาหารหวานที่มีพิธีกรรมในการทำเป็นพิเศษ มีส่วนผสมมากมาย ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความของ **ข้าวทิพย์**ว่า หมายถึง อาหารที่มีรสโอชะ ประกอบด้วย ถั่ว งา ข้าวโพด ข้าวฟ่าง มันเทศ น้ำผึ้ง น้ำอ้อย นำนมโค ฯลฯ มากวนรวมกัน โดยผู้กวนต้องเป็นสาวพรหมจารีย์ ส่วน **ข้าวมธุปายาส** เดิมหมายถึง ข้าวที่หุงกวนด้วยน้ำผึ้งและนํ้านม สำหรับ **ข้าวยาคุ** เป็นขนมไทยที่มีมาแต่โบราณ ทำจากเมล็ดข้าวอ่อนตำ แล้วคั้นเอาน้ำไปตั้งไฟจนสุก แล้วใส่น้ำตาล และ **กระยาสารทิพย์** ก็คือ ขนมที่ทำด้วยถั่ว งา ข้าวเม่า ข้าวตอกกวนกับน้ำตาล ทั้งหมดเป็นอาหารหวานที่มีความเป็นมานับแต่โบราณ

กล่าวคือ ข้าวมธุปายาส มีตำนานเล่าว่า นางสุชาดา บุตรสาวเศรษฐีบ้านเสนานิคม ได้บวงสรวงขอลูกชายต่อเทวดาประจำดินไทร ครั้นได้สมประสงค์ จึงได้หุงข้าวมธุปายาส ใส่น้ำตาลทองคำไปแกบน เมื่อพบเจ้าชายสิทธัตถะ(สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า) ก็สำคัญว่าเป็นรุกขเทวดาแสดงตนเป็นนักบวช จึงนำข้าวมธุปายาสไปถวาย เมื่อทราบความจริงพระองค์บำเพ็ญทุกขกิริยา เพื่อที่จะสำเร็จตนเป็นพระอรหันต์ ก็ยังเกิดความศรัทธา น้อมถวายทั้งถาดทองคำนั้น หลังจากที่พระพุทธองค์ได้เสวยมธุปายาสนี้แล้ว ก็ทรงบรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณในคืนนั้น อันเป็นคืน วันเพ็ญวิสาขะ (วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖) นั่นเอง จึงมีความเชื่อ กันว่าข้าวมธุปายาส เป็นอาหารวิเศษ ผู้ใดมีวาสนาได้กินแล้ว จะมีร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัย อุดมด้วยสติปัญญา และเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตผู้นั้น

การหุงข้าวมธุปายาสของนางสุชาดา นี้ มิใช่เป็นการหุงข้าวเจือด้วยน้ำผึ้ง นํ้านมธรรมดา แต่มีการตระเตรียมนํ้านมโคที่ใช้อย่างประณีตยิ่ง คือนางให้เลี้ยงแม่วัวในป่าเซอเม ๑,๐๐๐ ตัว แล้วให้แม่วัวอีก ๕๐๐ ตัวมาคูดนมของแม่วัวพันตัวแรก แล้วให้แม่วัวอีก ๒๕๐ ตัวมาคูดนมของแม่วัว ๕๐๐ ตัวหลัง และลดจำนวนวัวไปเรื่อย จนเหลือแม่วัว ๘ ตัวสุดท้ายที่คูดนํ้านมจากโค ๑๖ ตัวหลังสุด จากนั้น จึงนำนํ้านมโคจาก ๘ ตัวสุดท้าย

ซึ่งมีความเข้มข้นมาตั้งแต่ยังเป็นนมชั้นหวานที่มีรสอร่อยแล้วจึงนำมาหุงเป็นข้าวมธุปายาส กล่าวกันว่าในวันหุงข้าวนี้ มีเทวดานำโอชาธสมาใส่ในหม้อปรง และมีประชาชนบีบน้ำผึ้งจากรวงมารวมใส่ไปด้วย

พิธีกวนข้าวทิพย์ หรือข้าวมธุปายาสของลานกระบือ

ความเป็นมาของการกวนข้าวทิพย์อำเภอลานกระบือ เริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ระหว่างกรรมการวัดแก้วสุริย์ฉายร่วมกับสำนักงานเทศบาลตำบลลานกระบือ โดยสำนักงานเทศบาลตำบลลานกระบือได้ตั้งงบประมาณสนับสนุนปีละ ๒๐,๐๐๐.-บาท (สองหมื่นบาทถ้วน) เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

การกวนข้าวทิพย์ในปัจจุบัน **พิธีกวนข้าวทิพย์ หรือ ข้าวมธุปายาส** ของชาวลานกระบือ จะทำกันในวันวิสาขบูชา (วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖) ณ บริเวณวัดแก้วสุริย์ฉาย ตำบลลานกระบือ ซึ่งตามความหมายที่

เล่าสืบต่อกันมา ข้าวทิพย์ จะมีส่วนประกอบหรือเครื่องปรุงมากกว่าข้าวมธุปายาส แต่ชาวอำเภอลานกระบือ

ได้นำเอาส่วนประกอบและพิธีการทั้งสองอย่างมารวมกัน โดยเข้าใจว่า ข้าวทิพย์ หรือข้าวมธุปายาสก็คือข้าวชนิดเดียวกัน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้
๒. เพื่อให้ประชาชนเกิดความรัก และความสามัคคีที่ได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน
๓. เพื่อให้ประชาชนเห็นคุณค่า และรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม อันถือเป็นมรดกของชนชาติไทย และได้สืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

ประเพณีสงกรานต์

ประวัติและความเป็นมา

สงกรานต์ แปลว่า การย้าย เคลื่อนที่ คือเป็นวันที่พระอาทิตย์โคจรย้ายจากราศีมีนเข้าสู่ราศีเมษ เป็นวันเปลี่ยนจุลศักราชใหม่ ตามการคำนวณของโหราศาสตร์ ซึ่งจะตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ แต่ทางจันทรคตินี้ เมื่อเทียบกับวันทางสุริยคติในแต่ละปีจะไม่ตรงกัน จึงถือเอาวันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปี เป็นวันสงกรานต์ เพื่อเป็นการสะดวกสำหรับการนับวันตามปฏิทิน

ในสมัยโบราณได้ถือวันสงกรานต์เป็นวันปีใหม่นั้น เนื่องจากประเทศที่อยู่ในแถบร้อนถือว่า ช่วงเวลาเริ่มต้นฤดูร้อนนั้นเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุด ด้วยว่างเว้นจาก การทำการเกษตร อีกทั้งอากาศที่หนาวเย็นก็ผ่านพ้นไป ในช่วงฤดูหนาวเป็นช่วงที่ทุก ๆ อย่างหยุดนิ่งไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ก็หยุดผลิดอกออกผล สัตว์ทั้งหลาย ก็หยุดนิ่งนอนจำศีล ด้วยอากาศที่หนาวเย็นนั้นไม่สะดวกในการใช้ชีวิต หรือการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายนั่นเอง

วันสงกรานต์จึงเป็นประเพณีการขึ้นปีใหม่ในประเทศแถบร้อน ซึ่งแตกต่างจากประเทศแถบหนาว วันสงกรานต์มีทั้งหมด ๓ วันด้วยกัน คือ

วันที่ ๑๓ เมษายน เป็นวันมหาสงกรานต์ หมายถึง ก้าวหรือย่างขึ้นครั้งใหญ่ คือ สงกรานต์ปี การที่ พระอาทิตย์โคจรเข้าสู่ราศีเมษ

วันที่ ๑๔ เมษายน เป็นเนา หมายถึง อยู่คือวันที่ถัดมาจากวันมหาสงกรานต์ ๑ วัน การที่พระอาทิตย์ เข้ามาอยู่ในราศีเมษเรียบร้อยแล้ว

วันที่ ๑๕ เมษายน เป็นวันเถลิงศก แปลว่า "วันขึ้นศก" เป็นวันเปลี่ยนจุลศักราชใหม่ การที่เปลี่ยนวัน ขึ้นศกใหม่มาเป็นวันที่ ๓ ถัดจากวันมหาสงกรานต์ ก็เพื่อให้หมดปัญหาว่า การย่างขึ้นสู่จุดเดิม

สำหรับต้นปีนั้นเรียบง่ายดี ไม่มีปัญหาเพราะอาจมีปัญหาดัดพันเกี่ยวกับชั่วโมง นาที วินาที ยังไม่ครบถ้วน สมบูรณ์ ที่จะเปลี่ยน

ศก ถ้าเลื่อนวันเถลิงศกหรือวันขึ้นจุลศักราชใหม่มาเป็น วันที่ ๓ ก็หมายความว่า อย่างน้อยดวงอาทิตย์ได้ ก้าวเข้าสู่ราศีใหม่ ไม่น้อยกว่า ๑ องศาแล้วอาจจะย่างเข้าองศาที่ ๒ หรือที่ ๓ ก็ได้

วันสงกรานต์เป็นวันเปลี่ยนจุลศักราชใหม่ ซึ่งกษัตริย์สิงหศแห่งพม่า ทรงตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช พ.ศ. ๑๘๘๑ โดยกำหนดเอาดวงอาทิตย์เข้าสู่ราศีเมษได้ ๑ องศา ประกอบกับไทยเราเคยนิยมใช้จุลศักราช สงกรานต์จึงเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยอีกด้วย ในปีแรกที่กำหนดเดิณเป็นวันที่ ๑๓ เมษายน ซึ่งอันที่จริง ไม่ใช่วันที่ ๑๓ เมษายนทุกปี แต่เมื่อเป็นประเพณี ก็จำเป็นต้องเอาวันนั้นทุกปี เพื่อมิให้การประกอบพิธี ซึ่งมีได้รู้โดยละเอียดต้องเปลี่ยนไปเปลี่ยนมา วันที่ ๑๓ จึงเป็นวันสงกรานต์ของทุกปี

จะเห็นได้ว่า วันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๓ ทางราชการจึง ได้เปลี่ยนใหม่ โดยกำหนดเอาวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ เพื่อให้เข้ากับ หลักสากลที่นานาประเทศ นิยมปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่ ประชาชนก็ยังยึดถือว่า วันสงกรานต์มีความสำคัญ

ตำนานกำเนิดสงกรานต์

มีท่านเศรษฐีผู้หนึ่งไม่มีบุตรแต่ต้องการบุตรมาก ด้วยถุณักเลงสุราที่บ้านใกล้กันนั้นกล่าวคำหยาบ ฆ่า

ต่อเศรษฐี ท่านเศรษฐีจึงกล่าวถามว่า

"เหตุใดท่านจึงกล่าวดูถูกเราผู้มีสมบัติมาก"

นักเลงสุราตอบกลับว่า

"ถึงแม้ท่านเป็นผู้มีสมบัติมาก แต่ท่านก็ไม่มีบุตร เมื่อเสียชีวิตแล้ว สมบัติเหล่านี้ก็สูญเปล่า เา นั้น

มีบุตร ย่อมประเสริฐกว่า" ท่านเศรษฐีจึงได้จัดพิธีบวงสรวงขอบุตรจากพระอาทิตย์ และพระจันทร์ รอนาน สามปีก็มิได้เกิดบุตร เมื่ออาทิตย์ยกขึ้นสู่ราศีเมษ ท่านเศรษฐีจึงพาบริวารไปบวงสรวงขอบุตรจากพระ ไทร พระไทร

มีความเมตตาสงสารเศรษฐีผู้นี้ จึงได้ขึ้นไปบนสวรรค์ทูลขอบุตรจากพระอินทร์ให้แก่เศรษฐีผู้ นั้น พระอินทร์

จึงให้ธรรมาบาลกุมารเทวบุตรลงมาเกิดเป็นบุตรของท่านเศรษฐี

เมื่อภรรยาของท่านเศรษฐีคลอดบุตร ท่านเศรษฐีได้ไปผูกปราสาทเจ็ดชั้นให้อยู่ใต้ต้นไม้ไทรริมฝั่งแม่น้ำ และตั้งชื่อให้ว่า "**ธรรมาบาลกุมาร**" ธรรมาบาลกุมารนี้เป็นเด็กที่มีปัญญาเฉลียวฉลาดอย่างมาก เรียนรู้ไตรเทพจบเมื่ออายุ ๗ ขวบ อีกทั้งยังสามารถเรียนรู้ภาษาชนกได้อีกด้วย ความดังกล่าวดังกล่าวถึงทำวกบิลพรหม ท่านจึงต้องการที่จะทดสอบปัญญาของธรรมาบาลกุมาร ทำวกบิลพรหมจึงได้เสด็จลงมายังโลกมนุษย์ ถามปัญหาธรรมาบาลกุมาร ๓ ข้อคือ

ข้อที่ ๑ เข้าราศีสถิตอยู่แห่งใด

ข้อที่ ๒ เทียงราศีสถิตอยู่แห่งใด

ข้อที่ ๓ คำราศีสถิตอยู่แห่งใด

และตกลงกันว่า ถ้าธรรมาบาลกุมารสามารถตอบปัญหา ๓ ข้อนี้ได้ ภายใน ๗ วัน จะตัดเศียรของตนบูชาธรรมาบาลกุมาร แต่ถ้าธรรมาบาลกุมารไม่สามารถตอบปัญหาได้ ธรรมาบาลกุมารต้องตัดศีรษะของตนบูชาทำวกบิลพรหมเช่นกัน

เวลาล่วงเลยไปถึง ๖ วัน ธรรมาบาลกุมารก็ยังไม่สามารถหาคำตอบได้ ด้วยความกลัวอาญาทำวกบิลพรหม ธรรมาบาลกุมารจึงได้หนีไปแอบซ่อนอยู่ใต้ต้นตาลและบนต้นตาลนั้นมีนกอินทรี ๒ ตัว ผัวเมียทำรังอยู่บนอินทรีทั้งสองได้สนทนากันอยู่ในเรื่องการออกไปหากินในวันพรุ่งนี้

"พรุ่งนี้เราจะไปหากินที่ไหนกันดี" นกอินทรีตัวเมียถาม

"พรุ่งนี้เราไม่ต้องออกไปหากินไกลหรอก ด้วยพรุ่งนี้ธรรมาบาลกุมารจะต้องตัดศีรษะบูชา

ทำวกบิลพรหม เนื่องจากตอบปัญหาไม่ได้" นกอินทรีตัวผู้ตอบ

"น่าสงสารกุมารน้อยยิ่งนัก ทำวกบิลพรหมก็ช่างถามปัญหาที่มนุษย์เกินจะตอบได้" นกอินทรีตัวเมีย

รำพึง

นกอินทรีรู้สึกหวั่นไสนางนกอินทรีจึงได้บอกถึงคำตอบที่ทำวกบิลพรหมถามธรรมาบาลกุมาร

ให้นางนกออินทรีได้รู้

"ราศีแห่งมนุษย์นั้นจะสถิตอยู่ที่ร่างกายต่างวาระกัน คือ เวลาเช้าจะสถิตอยู่ที่หน้า มนุษย์จึงต้องล้างหน้า

เวลาเที่ยงราศีสถิตอยู่ที่อก มนุษย์จึงต้องประพรมน้ำที่หน้าอก และเวลาค่ำสถิตอยู่ที่เท้า มนุษย์จึงต้อง

ล้างเท้า จึงจะพ้นอัปรีภัยทั้งปวง ธรรมบาลกุมารเมื่อได้ยินดังนั้นก็ได้จดจำคำตอบและนำไปบอกแก่

ท้าวทิลพรหม ท้าวทิลพรหมจึงจำต้องตัดเศียรของตนบูชาธรรม บาลกุมาร แต่เศียรของท้าวทิลพรหม

พิษมาก คือ ถ้าตัดแล้วตั้งไว้บนแผ่นดิน แผ่นดินก็จะลุกเป็นไฟ ถ้าโยนขึ้นสู่ท้องฟ้าฝนก็จะตกไม่ ถูกต้องตาม

ฤดูกาล และถ้าทิ้งลงมหาสมุทรน้ำก็จะเหือดแห้ง ท้าวทิลพรหมจึงรับสั่งเรียกธิดาทั้ง ๗ เพื่อนำเศียรของ

ท้าวทิลพรหมไปแห่ประทักษิณรอบเขาพระสุเมรุ ๖๐ นาที แล้วจึงนำไปเก็บไว้ในมณฑปถ้าธิดาเขาไกรลาส

ครั้งครบกำหนด ๓๖๕ วัน (โลกสมมุติว่าเป็น ๑ ปี) เป็นสงกรานต์ ซึ่งหมายถึงขึ้นปีใหม่ นั่นเอง นาง

สงกรานต์ก็จะต้องนำเศียรของท้าวทิลพรหมแห่ประทักษิณรอบเขาพระสุเมรุเป็นประจำทุกปี **นาง**

สงกรานต์ เป็นธิดาของท้าวทิลพรหมหรือท้าวมหาสงกรานต์ และเป็นนางฟ้าอยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุ

มหาราช (สวรรค์ชั้นที่ ๑ ใน ทั้งหมด ๖ ชั้น) ซึ่งมีหน้าที่ในการรับศีระของท้าวทิลพรหมแห่รอบเขาพระ

สุเมรุในแต่ละรอบปี หรือในวันสงกรานต์นั่นเอง โดยมีเกณฑ์กำหนดที่ว่าวันสงกรานต์ คือวันที่ ๑๓ เมษายน

ตรงกับวันใดก็ให้นางสงกรานต์ประจำวันนั้นเป็นผู้แห่ นางสงกรานต์มีทั้งหมด ๗ องค์ ได้แก่

๑. **นางสงกรานต์ทุงษะเทวี**เป็นนางสงกรานต์ประจำวันอาทิตย์

ทัดดอกทับทิม มีปัทมราคหรือปัทมราช (แก้วทับทิมหรือพลอยสีแดง)

เป็นเครื่องประดับ ภัักษาหาร คือ อูทุมพร (มะเดื่อ) อาวุธคู่กาย

พระหัตถ์ขวาถือจักร พระหัตถ์ซ้ายถือสังข์ เสด็จไสยาสน์เหนือปฤษฏางค์ครุฑ

๒. **นางสงกรานต์โคราคะเทวี**เป็นนางสงกรานต์ประจำวันจันทร์ ทัดดอกป๊อบ มีมุกดา (ไข่มุก) เป็น

เครื่องประดับ ภัักษาหาร คือ เตละ (น้ำมัน) อาวุธคู่กาย พระหัตถ์ขวาถือพระขรรค์ พระหัตถ์ซ้ายถือไม้เท้า

เสด็จประทับเหนือพยัคฆ์ (เสือ)

๓. นางสงกรานต์ราक्षสเทวี (ราก – สด เทวี) เป็นนางสงกรานต์ประจำวันอังคาร ทัดดอกบัว

หลวง

มีโมรา (หิน) เป็นเครื่องประดับ ภัักษาหาร คือ โลहित (เลือด) อาวุธคู่กาย พระหัตถ์ขวาถือตรีศูล พระหัตถ์ซ้ายถือธนู เสด็จประทับเหนือวราหะ

๔. นางสงกรานต์มณฑาทเทวีเป็นนางสงกรานต์ประจำวันพุธ ทัดดอกจำปา มีไพฑูรย์ (พลอยสี

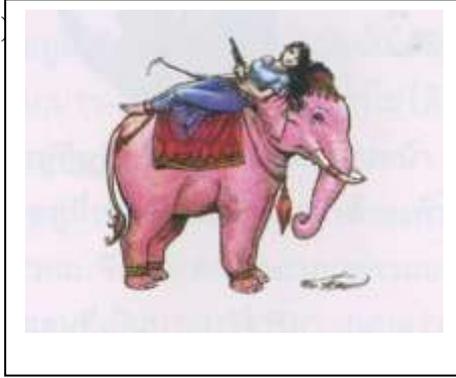
เหลือง

แกมเขียว) เป็นเครื่องประดับ ภัักษาหาร คือ นมและเนย อาวุธคู่กาย พระหัตถ์ ขวาถือเหล็กแหลม พระหัตถ์ซ้ายถือไม้เท้า เสด็จไสยาสน์เหนือปฤษฏางค์คัสพะ (ลา)

๕. **นางสงกรานต์กิริณีเทวี**เป็นนางสงกรานต์ประจำวันพฤหัสบดี ทัดดอกมณฑา (ยี่หุบ) มีมรกตเป็น

เครื่องประดับ ภัักษาหาร คือ ถั่วและงา อาวุธคู่กาย พระหัตถ์ขวาถือขบี่ข้าง พระหัตถ์ซ้ายถือปี่น เสด็จไสยาสน์เหนือปฏักษางาศ์ซสาร (ช้าง)

๖. **นางสงกรานต์กิมิทาเทวี**เป็นนางสงกรานต์ประจำวันศุกร์ ทัดดอกจกกลนี มีบุษราคัมเป็น

เครื่องประดับ ภัักษาหาร คือ กล้วยและน้ำ อาวุธคู่กาย พระหัตถ์ขวาถือพระขรรค์ พระหัตถ์ซ้ายถือพิณ เสด็จประทับยืนเหนือมหิงสา (ควาย)

๗. **นางสงกรานต์มโหธรเทวี**เป็นนางสงกรานต์ประจำวันเสาร์ ทัดดอกสามหาว (ผักตบชวา) มีนิลรัตน์

เป็นเครื่องประดับ ภัักษาหาร คือ เนื้อทราย อาวุธคู่กาย พระหัตถ์ขวาถือจักร พระหัตถ์ซ้ายถือตรีศูรย์ เสด็จประทับเหนือมยุราปักษา (นกยูง)

ความเชื่อ และคำทำนายเกี่ยวกับวันมหาสงกรานต์ วันเนา และวันเถลิงศก

คนสมัยก่อนรู้หนังสือกันน้อย อีกทั้งยังไม่มีสื่อที่จะบอกเรื่องสภาพดินฟ้าอากาศ รวมถึงวันสำคัญ ๆ

ต่าง ๆ ล่วงหน้าเช่นปัจจุบัน ดังนั้น ประกาศสงกรานต์ของทางราชการ จึงมีสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของราษฎรที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกสิกรรม ซึ่งนอกจากจะมีเนื้อหาข้างต้นแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่ก็จะรอดูรูปนางสงกรานต์ของแต่ละปีด้วย เนื่องจากรูปนางสงกรานต์จะเป็นเครื่องบอกเหตุการณ์หรือเป็นการทำนายอนาคตล่วงหน้า อันเป็นความเชื่อของคนสมัยนั้น ซึ่งจะมีทั้งการพยากรณ์เกี่ยวกับอิริยาบถของ

นางสงกรานต์ว่า นางใด มาอิริยาบถไหน จะเกิดเหตุเช่นไร รวมไปถึงการทำนายวันมหาสงกรานต์ วันเนา และวันเถลิงศกด้วยว่า หากวันเหล่านี้ตกวันใด จะมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น

สำหรับความเชื่อในเรื่องอิริยาบถของนางสงกรานต์ เชื่อกันว่า

๑. ถ้านางสงกรานต์ **ยืนมา** จะเกิดความเดือดร้อนเจ็บไข้
๒. ถ้านางสงกรานต์ **นั่งมา** จะเกิดความเจ็บไข้ ผู้คนล้มตายและเกิดเหตุเภทภัยต่าง ๆ
๓. ถ้านางสงกรานต์ **นอนลิ้มตา** ประชาชนจะอยู่เย็นเป็นสุข
๔. ถ้านางสงกรานต์ **นอนหลับตา** พระมหากษัตริย์จะเจริญรุ่งเรืองดี

ส่วนคำทำนายเกี่ยวกับวันมหาสงกรานต์วันเนา และวันเถลิงศก ก็มีว่า

๑. ถ้าวันอาทิตย์ เป็น วันมหาสงกรานต์ ปีนันพืชพันธุ์ธัญญาหารไม่สู้จะงอกงามนัก ถ้าวันอาทิตย์ เป็น

วันเนา ข้าวจะตายผ่อย คนต่างด้าวจะเข้าเมืองมาก ท้าวพระยาจะร้อนใจ ถ้าวันอาทิตย์เป็น วันเถลิงศก พระมหากษัตริย์จะมีพระบรมเดชานุภาพปราบศัตรูได้ทั่วทุกทิศ

๒. ถ้าวันจันทร์ เป็น วันมหาสงกรานต์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ตลอดจนคุณหญิง คุณนายทั้งหลาย จะเรื่องอำนาจ ถ้าวันจันทร์เป็น วันเนา มักเกิดความไข้ต่างๆ และเกลือจะแพง นางพญาจะร้อนใจ ถ้าวันจันทร์ เป็นวันเถลิงศก พระราชินีและท้าวนางฝ่ายในจะมีความสุขสำราญ

๓. ถ้าวันอังคาร เป็น วันมหาสงกรานต์ โจรผู้ร้ายจะซุกซุม จะเกิดการเจ็บไข้ร้ายแรง แต่ถ้าวันอังคารเป็น วันเนา ผลหมากรากไม้จะแพง ถ้าวันอังคารเป็น วันเถลิงศก ข้าราชการทุกหมู่เหล่าจะมี ความสุข มีชัยชนะแก่ศัตรูหมู่พาล

๔. ถ้าวันพุธ เป็นวัน มหาสงกรานต์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จะได้รับการยกย่องจากต่างประเทศ ถ้า วันพุธเป็น วันเนา ข้าวปลาอาหารจะแพง แม่หม้ายจะพลัดที่อยู่ ถ้าวันพุธเป็น วันเถลิงศก บรรดา นักปราชญ์ราชบัณฑิตจะมีความสุขสำราญ

๕. ถ้าวันพฤหัสบดี เป็น วันมหาสงกรานต์ ผู้น้อยจะแพ้ผู้เป็นใหญ่ และเจ้านาย ถ้าวันพฤหัสบดี เป็น วันเนา ผลไม้จะแพง ราชตระกูลจะมีความร้อนใจ ถ้าวันพฤหัสบดีเป็น วันเถลิงศก สมณชีพราหมณ์จะ ปฏิบัติกรรมกิจอันดีงาม

๖. ถ้าวันศุกร์ เป็น วันมหาสงกรานต์ พิษพันธุภัยจะอุดมสมบูรณ์ ฝนชุก พายุพัดแรง ผู้คน จะเป็น

โรคตาและเจ็บไข้กันมาก ถ้าวันศุกร์เป็น วันเนา พริกจะแพง แร้งกาจะเป็นโรค สัตว์ป่าจะเป็นอันตราย แม่ หม้ายจะมีลาภ ถ้าวันศุกร์เป็น วันเถลิงศก พ่อค้าคบหบดีจะทำมาค้าขึ้น มีผลกำไรมาก

๗. ถ้าวันเสาร์ เป็น วันมหาสงกรานต์ โจรผู้ร้ายจะซุกซุม จะเกิดการเจ็บไข้ร้ายแรง ถ้าวันเสาร์เป็น วันเนา ข้าวปลาจะแพง ข้าวจะได้น้อย ผลไม้จะแพง น้ำน้อย จะเกิดเพลิงกลางเมือง ชุนนางจะต้องโทษ ถ้า วันเสาร์เป็น วันเถลิงศก บรรดาทหารทั้งปวงจะมีชัยชนะแก่ข้าศึกศัตรู

การพยากรณ์ข้างต้น ก็เช่นเดียวกับทำนายดวงเมืองในปัจจุบัน อันเป็นการคำนวณทาง โหราศาสตร์ที่มีสถิติชนิดหนึ่ง ซึ่งอาจจะเกิดหรือไม่เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ ขึ้นก็ได้ แต่คำทำนายเหล่านี้ก็เป็น เหมือนคำเตือนล่วงหน้าให้ทุกคนดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท และรู้จักเตรียมวิธีป้องกันหรือแก้ไขไว้ ล่วงหน้า

ประเพณีวันเข้าพรรษา

ประวัติความเป็นมาและความสำคัญ

วันเข้าพรรษา ตรงกับวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ หรือแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ หลัง ในปีที่มีอธิกมาส เป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุอยู่จำพรรษา คืออยู่ประจำที่โดยจะไปพักแรมค้างคืนที่อื่นไม่ได้ ตลอด ๓ เดือน คือ ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ไปจนถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ยกเว้นมีกรณีพิเศษ

เมื่อครั้งพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้จนตรัสมาสัมโพธิญาณแล้ว พระองค์ทรงจาริกไปในบ้าน นิคม ชนบท ราชธานี น้อยใหญ่เพื่อประกาศพระศาสนา ในกาลเริ่มต้นภิกษุยังมีน้อย เมื่อถึงฤดูฝนพระองค์พร้อมด้วยภิกษุทั้งหลายทรงหยุดพัก ณ เมืองใดเมืองหนึ่งตลอดฤดูฝน เมื่อฤดูฝนผ่านพ้นไปแล้ว จึงได้เสด็จจาริกประกาศพระศาสนาต่อไป และพระองค์ยังมีบัญญัติให้พระสงฆ์อยู่จำพรรษา ความติดินนินทาอันใดก็มิได้เกิดมี ครั้นจำเนียรกาลผ่านมากุลบุตรทั้งหลายผู้ที่ได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์และเกิดศรัทธาเลื่อมใสได้ทูลขอบรพชาอุปสมบทมากขึ้น ภิกษุก็มีปริมาณมากขึ้นโดยลำดับ

สมัยหนึ่ง พระพุทธองค์ประทับอยู่ที่กรุงราชคฤห์ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ (ภิกษุ ๖ รูป) เมื่อถึงฤดูฝนแล้วก็ได้หยุดพัก ยังเที่ยวสัญจรไปมาในบ้าน นิคม ชนบท และราชธานีน้อยใหญ่ เหยียบข้าวกล้าระบัดเขียวให้เกิดความเสียหาย ทำให้สัตว์ตัวเล็กน้อยตาย เพราะการไม่รู้จักกาลเทศะของท่านเหล่านั้น ประชาชนจึงพากันติเตียนว่า “ไหนเล่า พระสมณศากยบุตรจึงเที่ยวไปมาอยู่ทุกฤดูกาล เหยียบข้าวกล้าและติดินชาติให้ได้รับความเสียหาย ทำให้สัตว์ตัวเล็กน้อยตาย พวกเดียรถีย์และบริพาทชกเสียอีกยังพากันหยุดพักในฤดูฝน ถึงนกยังรู้จักทำรังที่กำบังฝนของตน”

พระพุทธองค์ได้ทรงสดับคำนั้นแล้ว จึงทรงบัญญัติเป็นธรรมเนียมให้พระสงฆ์อยู่จำพรรษาตลอด ๓ เดือนในฤดูฝน ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ไปจนถึงกลางเดือน ๑๑ ห้ามมิให้เที่ยวสัญจรไปมา ต้องอยู่ประจำที่ภิกษุเข้าพรรษาแล้ว หากมีกิจธุระจำเป็นอันชอบด้วยพระวินัย พระพุทธองค์ก็ทรงอนุญาตให้ไปได้ แต่จะต้องกลับมายังสถานที่เดิมภายใน ๗ วัน พรรษาไม่ขาด ที่เรียกว่า “สัตตทากรณียะ” เหตุที่ทรงอนุญาตให้ไปได้ด้วยสัตตทากรณียะนั้นมี ๔ อย่างดังต่อไปนี้

๑. สหธรรมิกหรือมารดาบิดาเจ็บไข้ รู้เข้าไปเพื่อรักษาพยาบาล

๑. ในคอกสัตว์ (อยู่ในสถานที่ของคนเลี้ยงโค)
๒. เมื่อคอกสัตว์ย้ายไป ทรงอนุญาตให้ย้ายตามไปได้
๓. ในหมู่เกวียน
๔. ในเรือ

พระพุทธองค์ทรงห้ามมิให้อยู่จำพรรษาในสถานที่อันไม่สมควร สถานที่เหล่านั้นคือ

๑. ในโพรงไม้
๒. บนกิ่งหรือคาบไม้
๓. ในที่กลางแจ้ง
๔. ในที่ไม่มีเสนาสนะ คือไม่มีที่นอนที่นั่ง
๕. ในโลงผี
๖. ในกลด
๗. ในตุ่ม

ข้อห้ามที่พระพุทธองค์ทรงห้ามไว้อีกอย่างหนึ่ง คือ

๑. ห้ามมิให้ตั้งกติกากันไม่สมควร เช่น การมิให้มีการบวชกันภายในพรรษา
๒. ห้ามรับปากว่าจะอยู่พรรษาในที่ใดแล้ว ไม่จำพรรษาในที่นั้น

อานิสงส์แห่งการจำพรรษา

เมื่อพระภิกษุอยู่จำพรรษาครบ ๓ เดือนได้บวารณาแล้ว ย่อมจะได้รับอานิสงส์แห่งการจำพรรษา ๕ อย่าง ตลอด ๑ เดือนนับแต่วันออกพรรษาเป็นต้นไป คือ

๑. เทียวจาริกไปโดยไม่ต้องบอกลา ตามสิกขาบทที่ ๖ แห่งอเจลกวรรค ปาจิตตีย์กัณฑ์
๒. เทียวจาริกไปโดยไม่ต้องถือไตรจีวรไปครบสำหรับ
๓. ฉนคณะโภชนและปรัมปรโภชนได้
๔. เก็บอติเรกจีวรได้ตามปรารภนา
๕. จีวรอันเกิดขึ้นในที่นั้นเป็นของพวกเขา

และยังได้โอกาสเพื่อที่จะกรวดน้ำ และได้รับอานิสงส์พระราชทานทั้ง ๕ ชั้นนั้นเพิ่มออกไปอีก ๔ เดือน ใน
ฤดูหนาว คือตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ ไปจนถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ อีกด้วย

ในวันเข้าพรรษานี้ตามประวัติ ชาวไทยเราได้ประกอบพิธีทางศาสนาเนื่องในวันเข้าพรรษา มาตั้งแต่
ครั้งกรุงสุโขทัย ซึ่งมีทั้ง พิธีหลวง และ พิธีราษฎร์ กิจกรรมที่กระทำก็มีการเตรียมเสนาสนะให้อยู่ในสภาพที่ดี
สำหรับจะได้จำพรรษาอยู่ตลอด ๓ เดือน จัดทำ เทียนจำนำพรรษา เพื่อใช้จุดบูชาพระบรมธาตุ พระพุทธ
ปฏิมา พระปริยัติธรรม ตลอดทั้ง ๓ เดือน ถวายรูป เทียน ขวาลา น้ำมันตามไล่ประทีปแก่พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่
จำพรรษาในพระอาราม

สำหรับเทียนจำนำพรรษาจะมีการ แห่เทียน ไปยังพระอารามทั้งทางบกและทางน้ำตามแต่หนทางที่
ไปจะอำนวยให้ เพื่อนำเทียนเข้าไปตั้งในพระอุโบสถหรือพระวิหาร แล้วก็จะจุดเทียนเพื่อบูชาพระรัตนตรัย

สำหรับการปฏิบัติอื่น ๆ ก็จะมีการถวาย ผ้าอาบน้ำฝน การอธิษฐานตนว่าจะประพฤติปฏิบัติให้อยู่
ในกรอบของศีลห้า ศีลแปด ฟังเทศน์ฟังธรรม ตามระยะเวลาที่กำหนดโดยเคร่งครัด ตามกำลังศรัทธา และ
ขีดความสามารถของตน นับว่าวันเข้าพรรษาเป็นโอกาสอันดีที่พุทธศาสนิกชน จะได้ประพฤติปฏิบัติตนใน
กรอบของพระพุทธศาสนาได้เข้มข้นยิ่งขึ้นไป

อีกระดับหนึ่ง

การปฏิบัติตนในวันเข้าพรรษา

สำหรับประชาชนท้องถิ่นอำเภอลานกระบือ พุทธศาสนิกชน จะนิยมบำเพ็ญกุศลเป็นพิเศษ เช่น

๑. ถวายผ้าอาบน้ำฝน พร้อมทั้งสิ่งที่เป็นสำหรับพระภิกษุสามเณร เช่น สบู่

ผงชักฟอก ยารักษาโรค เป็นต้น

๒. ถวายภัตตาหาร สังฆทาน

๓. ถวายดอกไม้ธูปเทียนเพื่อใช้บูชาพระ

๔. ถวายเทียนพรรษา

นอกจากนี้การบำเพ็ญกุศลพิเศษอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมมากในปัจจุบัน คือ ควรอธิษฐานใจตนเอง เพื่อด่วนจากอบายมุขตลอด ๓ เดือน เช่น งดดื่มสุรา งดสูบบุหรี่ งดการเล่นการพนัน และสิ่งที่เป็นอกุศลทั้งปวง แล้วตั้งใจสมาทานในการบำเพ็ญกุศลให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปด้วยการสมาทานรักษาอุโบสถตลอด ๓ เดือน ตามการเข้าพรรษาของพระสงฆ์ การปฏิบัติของคฤหัสถ์เช่นนี้ เรียกว่า “คฤหัสถ์เข้าพรรษา” จะเป็นมหากุศลอย่างยิ่งการบำเพ็ญกุศลนั้น ถ้าจะทำติดต่อกันไปโดย

ตลอด ไม่เลิกละเฉพาะกาลแล้ว ย่อมจะเป็นสิริมงคลแก่ตนเองมากยิ่งนักแล ฯ

การปฏิบัติตน ในวันนี้หรือก่อนวันนี้หนึ่งวัน พุทธศาสนิกชน มักจะจัดเครื่องสักการะ เช่น ดอกไม้ธูปเทียน เครื่องใช้ เช่น สบู่ ยาสีฟัน เป็นต้น มาถวายพระภิกษุ สามเณร ที่ตนเคารพนับถือ ที่สำคัญคือ มีประเพณีหล่อเทียนขนาดใหญ่ เพื่อให้จุดบูชาพระประธานในโบสถ์อยู่ได้ตลอด ๓ เดือน มีการประกวดเทียนพรรษา โดยจัดเป็นขบวนแห่ทั้งทางบกและทางน้ำ

แม้การเข้าพรรษาจะเป็นเรื่องของภิกษุ แต่พุทธศาสนิกชนก็ถือเป็นโอกาสดีที่จะได้ ทำบุญรักษาศีล และชำระจิตใจให้ผ่องใส ก่อนวันเข้าพรรษา ชาวบ้านก็จะไปช่วยพระทำความสะอาดเสนาสนะ ซ่อมแซมกุฏิวิหารและอื่น ๆ พอถึง วันเข้าพรรษาก็จะไปร่วมทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ฟังธรรม และรักษาอุโบสถศีลกันที่วัด บางคนอาจตั้งใจงดเว้น อบายมุขต่างๆ เป็นกรณีพิเศษ เช่น งดเสพสุรา งดฆ่าสัตว์ เป็นต้น หนึ่ง

บิดามารดามักจะจัดพิธีอุปสมบทให้บุตรหลานของตนโดยถือกันว่าการเข้าบวชเรียน และอยู่จำพรรษาในระหว่างนี้จะได้รับ อานิสงส์อย่างสูง

การหล่อเทียนพรรษา

การหล่อเทียนพรรษาเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่มีมาแต่ครั้งโบราณกาลในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พิธีหล่อเทียน จัดเป็นพระราชกุศล และเป็นงานบุญทั่วไปของชาวบ้านอีกด้วย โดยกำหนดจัดงานราชพิธีหล่อเทียนขึ้นในเดือน ๘ ของทุกปี ก่อนเข้าพรรษานั้น การหล่อเทียนใช้หล่อด้วยขี้ผึ้งทั้งสิ้น ในปีหนึ่ง ๆ จะใช้ขี้ผึ้งเป็นจำนวนมากทั้งนี้เนื่องจากบรรดาวัด ต่าง ๆ ที่เป็น วัดหลวงทุกวัด จะได้รับพระราชทานเทียนพรรษาวัดละ ๑ เล่ม หรือมากกว่านั้น ทุก ๆ วัด จำนวนเทียนที่หล่อจึงมีมากขึ้น

กล่าวกันว่าประมาณปลายรัชการที่ ๓ ต้องหล่อเทียนจำนวนถึง ๒๐๐ เล่ม จึงจะมีจำนวนมากพอที่จะนำไปถวายวัดต่าง ๆ ได้ อย่างทั่วถึง ซึ่งการหล่อเทียนแต่ละเล่มสมัยนั้น ต้องใช้ขี้ผึ้งในการหล่อเทียนหนักถึง ๑๖ ชั่ง ปีหนึ่ง ๆ จะใช้ขี้ผึ้งจำนวนมาก ดังนั้นเมื่อถึง เวลาที่หล่อเทียนทางสำนักพระราชวัง จำออกบุญไปยังพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน เจ้าภาชี นายอกร และ ขุนนางฝ่ายต่าง ๆ เป็นต้น ให้นำขี้ผึ้งมาช่วยกันหล่อเทียน จึงสำเร็จลงได้

มูลเหตุที่ต้องมีการหล่อเทียนนั้นก็เนื่องมาจากในฤดูฝน หรือที่เรียกกันว่า "ฤดูการ

เข้าพรรษา" คือช่วงแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถึงวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ นั้น กำหนดให้พระภิกษุทั้งหลายต้องเข้าอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งตลอดระยะเวลา ๓ เดือน พระภิกษุสงฆ์ที่ต้อง อยู่จำพรรษาในพระอารามระหว่างนั้นมีการสวดมนต์ทำวัตรทุกเช้าค่ำ มีความจำเป็นต้องใช้เทียนไว้สำหรับ จุดบูชาให้ตลอดพรรษา พุทธศาสนิกชนจึงพร้อมใจกันหล่อเทียน สำหรับให้พระภิกษุสงฆ์ได้จุดบูชาตลอด ๓ เดือนของกำหนดเวลาเข้าพรรษา จึงเรียกเทียนที่หล่อ ขึ้นนี้ว่า "เทียนพรรษา" หรือ "เทียนจำนำพรรษา"

การถวายเทียนพรรษาเป็นกุศลอย่างหนึ่งของการให้ทานด้วยแสงสว่าง ซึ่งจะเป็นปัจจัยให้เกิดปัญญา สว่างไสว พิธีหล่อเทียน เริ่มก่อนการเข้าพรรษาเล็กน้อย การเตรียมงานพิธีหล่อเทียนในชุมชนนั้น จะเริ่มขึ้นประมาณวันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๘ ก่อนเข้าพรรษา ประมาณ ๑ สัปดาห์

เมื่อหล่อเทียนในวันรุ่งขึ้นจะจัดขบวนแห่ไปถวาย ณ วัดใดวัดหนึ่ง เพื่อเป็นพุทธบูชาและในวันนั้นมีการทำบุญร่วมกัน ตักบาตร ถวายพระภิกษุสงฆ์ แสดงความศรัทธาโดยพร้อมเพรียงกัน

งานทำบุญหล่อเทียน และถวายเทียนพรรษานับเป็นประเพณีที่ดีงามสมควรที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จะได้ช่วยกันรักษา ประเพณีนี้ไว้ให้คงอยู่สืบไปชั่วกาลนาน

ประโยชน์ในการเข้าพรรษาของพระภิกษุ

๑. เป็นช่วงที่ชาวบ้านประกอบอาชีพทำไร่ทำนา หากภิกษุสงฆ์เดินทางจาริกไปในสถานที่ต่างๆ อาจไปเหยียบต้นกล้า หรือสัตว์เล็กสัตว์น้อยให้ได้รับความเสียหายล้มตาย
๒. หลังจากเดินทางจาริกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นเวลา ๘ – ๙ เดือน พระภิกษุสงฆ์จะได้หยุดพักผ่อน
๓. เป็นเวลาที่พระภิกษุสงฆ์ จะได้ประพฤติปฏิบัติธรรมสำหรับตนเอง และศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ตลอดจนเตรียมการสั่งสอนประชาชน เมื่อถึงวันออกพรรษา
๔. เพื่อจะได้มีโอกาสอบรมสั่งสอนและบวชให้กับกุลบุตรผู้มีอายุครบบวช อันเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป
๕. เพื่อให้พุทธศาสนิกชน ได้มีโอกาสบำเพ็ญกุศลเป็นการพิเศษ เช่น การทำบุญตักบาตรหล่อเทียนเข้าพรรษา ถวายผ้าอาบน้ำฝน รักษาศีล เจริญภาวนา ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม งดเว้นอบายมุข และมีโอกาสได้ฟังพระธรรมเทศนาตลอดเวลาเข้าพรรษา

สาระสะท้อนความเชื่อ หรือเหตุผลที่จัดประเพณี

พิธีถวายผ้าอาบน้ำฝน เป็นประเพณีมาตั้งแต่โบราณกาล ในครั้งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ได้ตรัสให้พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายแสวงหาผ้าอาบน้ำฝน ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๗ ไปจนถึงเดือน ๘

ขึ้น ๑๕ ค่ำ และทรงอนุญาตนุ่งห่มได้ตั้งแต่ แรม ๑ ค่ำเดือน ๘ ไป และห้ามมิให้พระภิกษุสงฆ์แสวงหาฝ้านุ่งห่มเลยไปจากทรงอนุญาตไว้

เมื่อทรงกำหนดไว้ดังนี้แล้วครั้งถึงเวลาบรรดาพุทธศาสนิกชน จึงชวนกันบริจาคทรัพย์ของตน และจัดหาฝ้ายอาบน้ำฝนนำไปถวายพระภิกษุสงฆ์ที่วัด ทั้งนี้เพื่อมิให้พระภิกษุสงฆ์ต้องกังวลในเรื่องการแสวงหา จะได้ตั้งหน้าประพฤตินิยมธรรมโดย มิต้องกังวลจึงเป็นอันสงฆ์อย่างหนึ่งที่จะควรจะประกอบ เพื่อจรรโลงศาสนาให้รุ่งเรืองถาวรสืบไป

ฝ้ายอาบน้ำฝน เป็นอุปกรณ์สำคัญในการดำรงชีพของสมณะทั้งหลาย ดังนั้น ผู้ที่นำไปถวายจึงได้ชื่อว่าได้เกื้อกูลพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง

ในอดีตกาลก็มีเรื่องเล่าว่า

เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขณะประทับอยู่ที่พระเชตवनารามที่อนาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างถวายในนครสาวัตถี

กาลครั้งนั้น นางวิสาขามหาอุบาสิกา อัครสาวิกาได้ไปเฝ้าสมเด็จพระบรมศาสดาทูลถวายอภิวัตแล้วนั่งในที่อันสมควรข้างหนึ่ง สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาให้นางวิสาขาทูลพอสมควรแล้ว นางวิสาขาได้กราบทูลพระพุทธเจ้า พร้อมพระภิกษุสงฆ์ให้เข้าไปรับบิณฑบาตที่บ้านของนางในวันรุ่งขึ้นเช้า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรับนิมนต์

ครั้นแล้วนางวิสาขา จึงลุกจากที่นั่งถวายบังคมกลับออกไป

เมื่อราตรีล่วงไปแล้ว พอรุ่งขึ้นก็เกิดฝนตกหนัก สมเด็จพระบรมศาสดาจึงทรงตรัสว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฝนที่ได้ตกในพระเชตวันวิหารนี้เช่นใด ก็ได้ตกตลอดไปจนทั่วถึงในทวีปใหญ่ทั้ง ๔ เช่นนั้นเหมือนกัน พวกเธอจงเปลือยกายอาบน้ำเถิดเพราะมี เม็ดใหญ่ จะยังฝนให้ตกตลอดทั่วถึงทวีปใหญ่ๆ ทั้ง ๔ เช่นนี้เป็นครั้งสุดท้ายแล้ว”

พระภิกษุทั้งหลาย ได้รับอนุญาตจากพระพุทธองค์เช่นนี้แล้ว ก็ได้พากันเปลื้องผ้าจีวร และสรงออกแล้วอาบน้ำฝนในบริเวณพระเชตवनารามนั่นเอง

เมื่อนางวิสาขามหาอุบาสิกา ได้ตกแต่งโภชนาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงใช้ให้นางทาสีไปกราบทูลนิมนต์พระพุทธองค์กับพระภิกษุสงฆ์ว่า ถึงเวลาภัตตาหารแล้ว เมื่อนางทาสีได้ไปถึงบริเวณพระเชตवनารามวิหาร ได้เห็นพระภิกษุสงฆ์พากัน เปลือยกายอาบน้ำฝนกันอยู่ นางทาสีมีความสำคัญว่าไม่ใช่พระภิกษุสงฆ์ เพราะเคยเห็นแต่พวกอาชีวนิครนถ์เท่านั้นที่ได้เปลือยกาย นางจึงกลับมาแจ้งแก่นางวิสาขามหาอุบาสิกา

นางวิสาขาจึงคิดว่า ชะรอยพระภิกษุทั้งหลายคงจะเปลือยกายอาบน้ำฝนเป็นแน่ จึงให้นางทาสีกลับไปนิมนต์อีก

เมื่อนางทาสีไปถึงก็เป็นเวลาที่พระภิกษุสงฆ์อาบน้ำกลับที่อยู่ของตนแล้ว นางทาสีไม่เห็นพระภิกษุที่พระอารามเห็นแต่พระอารามว่างเปล่าจึงกลับมาบอก นางวิสาขาอีก นางวิสาขาจึงคิดว่าชะรอยพระภิกษุจะอาบน้ำเสร็จแล้ว จึงแยกย้ายไป ผู้ที่อยู่ของตน นางจึงให้นางทาสีไปอีกวาระหนึ่ง

ครั้งนั้นสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสเตือนพระภิกษุทั้งหลายว่า พวกเธอจงพากัน
ตระเตรียมบาตรจีวรไว้ให้พร้อม เวลานี้เป็นเวลาภัตตาหารแล้ว สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงห่มพระสุก
จีวร ทรงถือเอาบาตรและพุทธบริขารมีพระภิกษุสงฆ์แวดล้อมเป็นบริวาร เสด็จโดยพุทธานุภาพถึงประตู
บ้านนางวิสาขา มหาอุบาสิกาในเวลาเช้าวันพรุ่งนี้ โดยพระบาทมิได้เปียกน้ำซึ่งกำลังนองอยู่โดยทั่วไป
เมื่อเสด็จไปถึงแล้ว ก็ประทับบนพุทธอาสน์พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย นางวิสาขาจึงคิด
ในใจว่า

“ โอ้หนอ พระพุทธานุภาพของพระพุทธเจ้านี้ช่างเป็นที่อัศจรรย์จริง เมื่อห้วงน้ำท่วมพื้น
แผ่นดิน เพียงเข้าข้างเพียงสะเอวบ้าง ทำหรือจีวรของพระภิกษุสงฆ์ มีองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็น
ประธาน แม้แต่สักรูปหนึ่งก็มีได้เปียกเลย

เมื่อนางวิสาขาได้เห็นพุทธานุภาพเช่นนั้น ก็มีความปลาบปลื้มเป็นที่ยิ่ง จึงถวายภัตตาหารแด่
พระภิกษุสงฆ์จนอิ่มแล้ว นางวิสาขาจึงทูลขอพร 8 ประการ ต่อสมเด็จพระพุทธองค์เจ้า

นางวิสาขาจึงกราบทูลว่า

เมื่อหม่อมฉันได้ให้นางทาสีไปนิมนต์พระภิกษุสงฆ์นั้น นางทาสีได้เห็นพระภิกษุสงฆ์เปลือย
กายอาบน้ำในพระเชตะวันาราม หม่อมฉันได้ทรงทราบก็เกิดสลดใจ และคิดว่าพระภิกษุสงฆ์อัศจรรย์
แม้แต่ผ้าอาบน้ำฝนก็มีได้มีจึงเป็นที่ไม่สะอาดตาแก่ผู้ได้พบเห็น หม่อมฉันจึงกราบทูลขอ

พรข้อที่ ๑ ว่า

ได้ถวายผ้าอาบน้ำฝน แก่ภิกษุจนตลอดชีวิต

พรข้อที่ ๒ ว่า

เมื่อพระภิกษุมามากที่อื่น ยังไม่รู้จักทางที่จะเที่ยวบิณฑบาต ย่อมจะเป็นที่ลำบากในเรื่องอาหาร
บิณฑบาต ขอให้ภิกษุพระอรหันต์ทุกคนได้ฉันอาคันตุกัทรอยู่ พอได้รู้ว่ามิที่จะใคร่บิณฑบาตแล้ว ก็จักไม่
มีความเดือดร้อน จักได้เที่ยวบิณฑบาตได้โดยสะดวก หม่อมฉันเห็นประโยชน์เช่นนี้จึงได้ทูลขอพรข้อที่ ๒
เพื่อให้พระพุทธรองค์ทรงอนุญาตอาคันตุกัทรแก่ภิกษุบริษัทให้ได้บริโภคตามเวลาอันเหมาะสม

พรข้อที่ ๓ ว่า

พระภิกษุที่จะไปยังประเทศไกล เมื่อมากังวลด้วยเรื่องภาระที่จะหาเสบียงอยู่ ภิกษุนั้นก็จะไปไม่
ทันหมู่พวกเดินทาง หรือจักไปถึงสถานที่ที่ตนมุ่งหมายในเวลาวิกาล เมื่อขาดอาหารร่างกายก็จะบวมช้ำใน
การที่ต้องเดินทางไกล ครั้นเมื่อภิกษุนั้นได้รับคัมภีร์แล้วก็จะได้ไปทันหมู่พวกเดินทาง และจะได้ไปถึง
สถานที่ที่ตนมุ่งหมายจะไปทันกับกาลเวลาจักไม่ลำบากในการเดินทางหม่อมฉันได้เล็งเห็นอำนาจประโยชน์
เช่นนี้ จึงได้ทูลขอพรข้อที่ 3 เพื่อให้พระองค์ทรงอนุญาตคัมภีร์ให้แก่ภิกษุบริษัทได้บริโภคในเวลากาลอัน
สมควร

พรข้อที่ ๔ ว่า

เมื่อภิกษุผู้เป็นไข้ ถ้าไม่ได้บริโภคโภชนาอันเป็นที่สบาย อาพาธความป่วยไข้ของภิกษุนั้นก็จัก
กำเริบขึ้นหรือจักถึงซึ่งกาลมรณภาพได้ เมื่อภิกษุนั้นได้บริโภค คิลานภัตร อันเป็นที่สบายแล้วอาพาธของ

ภิกษุผู้นั้นก็จะเสื่อมคลายหายได้ง่าย หม่อมฉันได้เห็นอำนาจประโยชน์ประจักษ์เช่นนี้จึงได้ทูลขอพรข้อที่ 4 เพื่อให้พระองค์ทรงอนุญาตกิลานภัตตเพื่อให้ภิกษุเป็นผู้ใช้บริโภคในเวลาอันสมควร

พรข้อที่ ๕ ว่า

ภิกษุผู้เป็นคิลานุปัฏฐาก เมื่อมีแก้วด้วยการแสวงหาอาหารบิณฑบาตเพื่อตนจะได้บริโภคอยู่ ภิกษุใช้ก็จะได้รับบริโภคภัตในเวลาสายบ้างหรือไม่ได้บริโภคบ้าง เมื่อภิกษุผู้พยาบาลภิกษุใช้ได้รับบริโภคคิลานุปัฏฐากภัต ภิกษุใช้ก็จักได้รับบริโภคแต่ในเวลาเช้ามิได้ขาด หม่อมฉันจึงเล็งเห็นประโยชน์เช่นนี้ จึงได้ทูลขอพรข้อที่ 5 ขอให้ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตคิลานุปัฏฐากภัตเพื่อให้ภิกษุผู้ปฏิบัติภิกษุใช้ได้รับบริโภคในเวลาอันสมควร

พรข้อที่ ๖ ว่า

เมื่อภิกษุใช้ไม่ได้บริโภคเภสัชที่สบาย อาการของภิกษุใช้นั้นก็จะกำเริบ อาจทำให้ภิกษุใช้นั้นทำกาลกิริยาตายได้ เมื่อภิกษุใช้นั้นได้รับบริโภคคิลานเภสัช อันเป็นที่สบายอาพาธก็จักเสื่อมคลายหายได้ หม่อมฉันได้เห็นอำนาจประโยชน์เช่นนี้จึงได้ทูลขอพรข้อที่ 6 ขอให้พระพุทธองค์ทรงอนุญาตคิลานเภสัชเพื่อให้ภิกษุใช้ได้รับบริโภคในเวลาอันสมควร

พรข้อที่ ๗ ว่า

เมื่อพระพุทธองค์เสด็จประทับอยู่ที่อนธกวันทวิหารทรงเห็นอนิสงส์ 10 ประการ จึงได้ทรงอนุญาตข้าวยาकुแก่ภิกษุสงฆ์ให้รับบริโภคได้ หม่อมฉันเห็นอนิสงส์เหล่านี้เห็นประจักษ์ด้วยตนแล้ว หม่อมฉันจึงขอถวายข้าวยาकुเป็นนิตย์แก่ภิกษุสงฆ์ตลอดชีวิตของหม่อมฉัน

พรข้อที่ ๘ ว่า

ครั้งหนึ่งนางภิกษุณีทั้งหลายได้พากันเปลือยกายอาบน้ำที่หน้าแห่งแม่น้ำอจิรวดีแห่งเดียวกับหญิงแพศยา หญิงแพศยาเหล่านั้นก็ได้พากันเยาะเย้ยพวกภิกษุณีเหล่านั้นว่า พระแม่เจ้าทั้งหลายก็เพียงจะแสร้งเจริญวัยไหนจึงได้พากันมาประพุดิพรหมจรรย์คดคลั่นกิเลสอยู่ละนี้เล่า ควณที่พระแม่เจ้าทั้งหลายจะบริโภคคามารมณมิใช่หรือ เมื่อแก่แล้วจึงค่อยพากันประพุดิพรหมจรรย์ เมื่อนางภิกษุณีทั้งหลายเหล่านี้ถูกพวกหญิงแพศยากล่าววาจาเยาะเย้ยเช่นนั้นก็มี ความละอายเกิดขึ้น ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า จินชื่อนี้ว่า มาตุคามเปลือยกายอาบน้ำจะเป็นสิ่งที่ดูไม่งามช่างปฏิภูณิก หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แจ้งประจักษ์ละนี้ จึงได้ทูลขอพรที่ 8 เมื่อหม่อมฉันจะถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่ภิกษุณีสงฆ์จนตลอดอายุของหม่อมฉัน

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสถามว่า คุณก่อนวิสาขา ก็เธอได้เห็นอนิสงส์อย่างไรเล่าจึงได้ทูลขอพร ๘ ประการต่อเรา

นางวิสาขาจึงกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษาอยู่ในทิศต่างๆ เมื่อออกพรรษาแล้ว ภิกษุเหล่านั้นก็จะพากันมาสู่สาวัตถิเพื่อจะเฝ้าสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วภิกษุเหล่านั้นก็จะพากันกราบทูลพระพุทธองค์ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุชื่อนี้ทำกาลกิริยาหลง คติและสัมปรายภพของเธอจักเป็นไฉน แล้วพระองค์ก็จักทรงพยากรณ์ใน โสดาปัตติผล สกทาคามิผล อนาคตมิผล หรือในพระอรหันต์ฯ หม่อมฉันก็จะ

เข้าไปถามภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นว่า ท่านที่ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้นนั้น เคยมายังประเทศสาวัตถีบ้างหรือไม่ ภิกษุทั้งหลายจะกล่าวว่าเคยมา หม่อมฉันก็จักตกลงใจว่าพระผู้ เป็นเจ้านี้คงจะได้รับผ้าอาบน้ำฝน และฉันอคันตูกัฏฐเป็นต้นของเราแล้วเป็นแน่แท้เมื่อหม่อมฉันระลึกถึงกุศลอันนี้แล้ว ก็จะมีบังเกิดความปราโมทย์ เมื่อได้บังเกิดความปราโมทย์ขึ้นแล้ว ปีติความอิมกายอิมใจก็จะบังเกิดขึ้น เมื่อใจประกอบด้วย ปกติแล้ว กายก็จะสงบระงับ ผู้ที่มีกายสงบระงับก็จักได้เสวยความสุข ก็จักตั้งมั่นแน่วแน่ในสมาธิ ต่อแต่นั้น อินทรีย์ภาวณา การอบรมอินทรีย์และโพชฌงค์ ก็จักบังเกิดขึ้นแก่หม่อมฉันเป็นลำดับไป หม่อมฉันได้ เล็งเห็นประโยชน์ดังนี้ จึงได้กราบทูลขอพร ๘ ประการต่อพระพุทธเจ้า พระเจ้าข้า

เมื่อนางวิสาขามหาอุบาสิกากราบทูลดังนี้จบลงแล้ว สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัส สรรเสริญว่า ดีแล้ววิสาขฯ เธอได้แลเห็นอนิสงส์อย่างนี้ จึงได้ขอพร ๘ ประการต่อเราตถาคตเราตถาคต อนุญาตพร ๘ ประการนี้แก่เธอ

ประเพณีการถวายผ้าอาบน้ำฝน หรือผ้าจ่านำพรชานี้จึงมีประวัติและทำสืบเนื่องกันมาตั้งแต่ โบราณกาลจนกระทั่งทุกวันนี้

การถวายผ้าอาบน้ำฝนนั้นไม่มีกำหนดแน่ลงไปว่าต้องถวายวันไหน เพียงแต่ให้อยู่ในระยะ ๑ เดือนก่อนเข้าพรรษา เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องแล้วแต่ทายกจะพึงกำหนดวันถวายพร้อมกัน การถวายผ้าอาบน้ำฝน ตามวัดต่างๆ จึงไม่ตรงกัน ซึ่งอยู่ในระหว่างเดือน ๗ ข้างแรม จนถึงวันเพ็ญเดือน ๘ โดยมากมักถวายกันในวันพระ เพราะเป็นวันที่ได้ประชุมพร้อมเพรียงกัน บางวัดถวายในวันเข้าพรรษา คือ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘

ประเพณีวันออกพรรษา (ตักบาตรเทโว)

ความเป็นมาและความสำคัญ

วันออกพรรษา ตรงกับวันเพ็ญ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑) เป็นวันที่พระภิกษุสงฆ์ออกจากจำพรรษา หรือการอยู่ประจำที่ตลอดฤดูฝน เป็นระยะเวลา ๓ เดือน ต่อจากวันนี้ไปพระภิกษุสงฆ์ก็สามารถจาริกไปในที่ต่างๆ และค้างแรมในที่อื่นได้

วันออกพรรษานี้มีการทำปวารณา ในหมู่พระภิกษุสงฆ์คือให้พระภิกษุสงฆ์ทำปวารณาแทนการทำอุโบสถสังฆกรรม ขอมให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกัน ต่างรูปต่างกล่าวคำปวารณาตามลำดับอาวุโส มีใจความว่า สงฆมณเฑาะ ปวารณมิ ทัญญู วา สุตเน วา ปริสกาย วา วทนตุ มํ อายสมนุโต อนุกรมปิ อุปาทาย ปสฺสนุโต ปฏิกุกริสฺส สามิ ฯ

ข้าพเจ้าขอปวารณาต่อพระสงฆ์ด้วยไฉนก็ดี ได้ฟังก็ดี สงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าว ข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าสำนึกได้จักทำคืนเสีย แล้วจักสำรวมระวังต่อไป (กล่าว ๓ ครั้ง)

ในวันออกพรรษตามประวัติกล่าวว่าเป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หลังจากที่ได้เสด็จไปจำพรรษาและแสดงพระธรรมเทศนาโปรดพระพุทธมารดาการเสด็จลงจากดาวดึงส์ครั้งนั้น ได้เสด็จลงมา ณ เมืองสังกัสสะ บรรดาพุทธศาสนิกชนจึงพากันไปตักบาตรแด่พระพุทธเจ้า เรียกว่า ตักบาตรเทโว คำเต็มคือ ตักบาตรเทโวโรหณะ คำว่าเทโวโรหณะ แปลว่า การหยั่งลงจากเทวโลก

สำหรับพิธีตักบาตรเทโวนั้นโดยทั่วไปจะทำกันในบริเวณพระอุโบสถ มีการอัญเชิญพระพุทธรูป ซึ่งประดิษฐานบนบุษบกมีล้อเลื่อน มีบาตรตั้งอยู่หน้าพระพุทธรูป แล้วใช้คนลากนำหน้าพระภิกษุสงฆ์จะเดินตามพระพุทธรูป บรรดาพุทธศาสนิกชนจะเรียงรายอยู่เป็นแถวสองข้างทางที่พระพุทธรูปและพระสงฆ์เคลื่อนผ่าน เพื่อตักบาตรอาหารที่นิยม นำมาตักในวันนี้มี ข้าวสุก ข้าวต้มมัดได้ และข้าวต้มลูกโยน

ในที่บางแห่งมีปูชนียวัตถุ เช่น พระธาตุเจดีย์ สร้างไว้บนภูเขา หรือสิ่งก่อสร้างที่สูงๆ เช่นที่ วัดสังกัสรัตนคีรี จังหวัดอุทัยธานี วัดเขาพระงาม จังหวัดลพบุรี และภูเขาทองวัดสระเกศ กรุงเทพฯ ก็จะมีการอัญเชิญพระพุทธรูปลงจากภูเขา บรรดาพุทธศาสนิกชนก็มากอยตักบาตร โดยตั้งแถวสองแถวเรียงรายรออยู่ที่เชิงเขา เพื่อให้ดูใกล้ความจริงว่า พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากที่สูง

การบำเพ็ญกุศลนอกจากนี้ก็มีการถวาย ฝ้ายจำนำพรรษา และพิธีทอดกฐิน ซึ่งจะกระทำกันหลังวันออกพรรษาไปได้อีกถึง วันเพ็ญ กลางเดือน ๑๒

พิธีกรรมหรือกิจกรรมในวันออกพรรษา

การประกอบพิธีในวันนี้ พุทธศาสนิกชนจะนิยมทำบุญเป็นกรณีพิเศษ เช่น ตักบาตรในตอนเช้า ถวายสังฆทาน ไปทำบุญที่วัด ถวายภัตตาหาร ฟังพระธรรมเทศนา และมีการตักบาตรเทโว ในวันรุ่งขึ้น

กิจกรรมต่างๆ ที่ควรปฏิบัติในวันออกพรรษา

๑. ทำบุญตักบาตร อุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับ
๒. ไปวัดเพื่อปฏิบัติธรรม ฟังพระธรรมเทศนา
๓. ร่วมกุศลกรรม "ตักบาตรเทโว"
๔. ปิดกวาดบ้านเรือนให้สะอาด ประดับธงชาติตามอาคารบ้านเรือนและสถานที่ราชการ และประดับธงชาติและธงธรรมจักรตาม วัดและสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา
๕. ตามสถานที่ราชการ สถานที่ศึกษาและที่วัด ควรจัดให้มีนิทรรศการ การบรรยาย ฉายสไลด์ หรือบรรยายธรรม เกี่ยวกับวัน ออกพรรษา ฯลฯ เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนและผู้สนใจทั่วไป

แนวทางการส่งเสริมประเพณีนิยม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขอน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาเป็นหลักการอันเป็นแนวทางการส่งเสริมงานประเพณีนิยม และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ ดังนี้

๑. สถาบันครอบครัวและเครือญาติ

๑.๑ ควรให้ความรู้ หรือศึกษาหาความรู้และสาระสำคัญเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม

จารีตประเพณีการบวชของท้องถิ่น ทั้งผู้บวช สมาชิกในครอบครัว และเครือญาติและมอบหมายหมายกิจกรรมรับผิดชอบตามวัยหรือความเหมาะสมกับสมาชิกในครอบครัว

๑.๑.๑ เพื่อให้เกิดความมั่นใจ การรู้จักประมาณตนเอง และการปรับตัวทั้งผู้บวช สมาชิกในครอบครัว และเครือญาติ ในการปฏิบัติตนและจัดการประเพณีบวชอย่างมีเหตุผล เช่น ความพร้อมทางด้านฐานะหรือทางการเงิน ความต้องการของผู้บวช และบุพการี จะมีส่วนในการกำหนดรูปแบบและรายละเอียดการจัดงานประเพณี บวชว่า ความเหมาะสมหรือลักษณะ ขนาดหรือระดับการจัดงานบวชควรเป็นแบบใด? ฯลฯ

๑.๑.๒ เพื่อให้รู้จักทบทวนตนเองโดยนำหลักศาสนาและคุณธรรมมาใช้ในการกำหนดความพอดีทางจิตใจและการกระทำ ทั้งบทบาทของผู้ให้ ผู้ได้รับการเสียดสละ และการคำนึงถึงผู้อื่นที่มีพระคุณ เช่น แม่ คือผู้ตั้งครุฑและคลอดให้ชีวิต ฯลฯ

๑.๑.๓ เพื่อให้รู้จักความพอประมาณ หรือการประมาณทางด้านเศรษฐกิจความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อม หรือมีความพอใจในความพอมือพอกิน การทบทวนไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล

อันเป็นกรอบคิด การตัดสินใจ เลือกลงขันค้ำอุปโภคบริโภค การคำนึงถึงคนอื่น การดูแลและรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการกระทำหรือพฤติกรรมถึงการดำเนินชีวิต ได้แก่

- การพิจารณาความพอประมาณและความมีเหตุผลในการจัดพิธีงานบวช โดยจัดแบบง่าย ๆ ที่สอดคล้องตามความเชื่อของท้องถิ่นและพุทธศาสนา เช่น ต้องการศึกษาลักษณะคำสอนของพุทธศาสนา การจัดงานบวชแบบเรียบง่ายหรือแบบข้าวหม้อ แกงหม้อ หรือเหมาะสมตามฐานะ ของตนมากกว่าความมีหน้าตา หรือเพื่อการยกย่องและชื่อเสียงในสังคม ฯลฯ

- การพิจารณาความพอประมาณและความมีเหตุผลในการทำขัญนาค ถึงแม้ไม่มีกรเชิญหมอทำขัญนาค หรือนินมต์พระสงฆ์มาเทศน์สอนนาคก่อนบวช ก็ไม่ถือว่าผิดธรรมเนียม ดังนั้น การทำขัญนาคจึงยอมขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้บวชและครอบครัวของผู้บวช ที่ควรจะใช้เหตุผลในการพิจารณาประกอบกับความเหมาะสมทางฐานะการเงินของครอบครัว

- การพิจารณาความพอประมาณและความมีเหตุผลในการจัดงานเลี้ยงแขกที่มานุโหมทนาบุญร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวและเครือญาติสามารถช่วยเหลือและมาร่วมกันจัดเตรียมและจัดทำอาหารเพื่อถวายพระหรือการเลี้ยงรับรองหรือรับประทานร่วมกันได้ ทั้งนี้ ก็สามารถนำวัสดุหรือวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ในการประกอบอาหารได้

- การปลูกฝังค่านิยมความประหยัด ความพอประมาณและความมีเหตุผล โดยการพิจารณาความจำเป็นและตรวจสอบราคาของสินค้าและบริการ หรือการลดค่าใช้จ่ายบางรายการที่พิจารณาว่า ฟุ่มเฟือย หรือไม่จำเป็นในงานบวช เช่น การจ้างหมอทำขัญนาคที่มีชื่อเสียงและราคาสูง มหรสพเฉลิมฉลองที่ราคาสูง ดนตรีและขบวนแห่รอบโบสถ์ ฯลฯ

๑.๒ ควรส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัว ผ่านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อบุคคล เช่น ผู้อาวุโส ผู้รู้หรือปราชญ์ในท้องถิ่น ฯลฯ โดยมีเนื้อหาสาระที่เป็นหลักธรรมคำสอนทางศาสนา คุณธรรม เรื่องเล่าในท้องถิ่น ได้แก่ อานิสงค์ของการบวช การทำบุญ ทำทาน การทำความดี ความซื่อสัตย์ ความขยัน ฯลฯ

๑.๒.๑ เพื่อให้มีความเชื่อ ทศนคติและจิตสำนึกที่ดี โดยกระบวนการขัดเกลาหรืออบรมสั่งสอนผ่านประเพณีบวช เช่น

- การบวช เพื่อทดแทนพระคุณของบิดามารดา และผู้มีพระคุณ

- ผู้บวช จะต้องมีความสำรวมในการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย โดยมีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพจากฆราวาสเป็นสมณะเพศหรือพระภิกษุ ฯลฯ

๑.๒.๒ เพื่อให้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและชุมชน หรือพิธีกรรมของท้องถิ่นและศาสนาในการจัดงานประเพณีบวชแบบพอเพียงและประหยัด เช่น การขอขมาบิดามารดาญาติผู้ใหญ่ และผู้มีพระคุณ การทำบุญตักบาตร การจัดเตรียมอาหารและเครื่องใช้ในการบวช ฯลฯ

๑.๓ ควรเน้นการกระทำหรือพฤติกรรมที่ดีของตัวแบบ การอธิบายหรือแนะนำให้สมาชิกในครอบครัวสามารถแยกแยะสิ่งที่พบเห็น หรือจากสื่อต่าง ๆ ในทุกรูปแบบ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับสมาชิกในครอบครัวและชุมชน ได้แก่

๑.๓.๑ บิดา มารดา หรือญาติผู้ใหญ่ เป็นแบบอย่างในพฤติกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต เช่น การบริโภค การใช้สินค้า การแต่งกาย การจัดงานบวช การจัดทำบุญใช้ค่าใช้จ่ายของตนเองหรือครอบครัว ฯลฯ

๑.๓.๒ รู้จักเลือกรับและปรับใช้สิ่งที่เหมาะสมจากตัวแบบที่ดีและสื่อต่าง ๆ ที่เป็นแบบอย่างการดำรงชีวิตแบบพอเพียงและประหยัด

๑.๓.๓ การกระทำหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การกระทำที่ไม่สำรวม การดื่มสุรา การเล่นพนัน ฯลฯ

๑.๓.๔ การให้ความสำคัญกับการกระทำหรือพฤติกรรมในเชิงคุณธรรม จริยธรรม มากกว่าในเชิงวัตถุและสิ่งของ เช่น การช่วยแรงงานในการเตรียมงานบวช ฯลฯ

๒. สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ชุมชน องค์กรและหน่วยงานในท้องถิ่น

๒.๑ สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ชุมชน องค์กรและหน่วยงานในท้องถิ่น ขอความร่วมมือและร่วมกันดำเนินการรณรงค์ให้ความรู้ประเพณีบวชแบบพอเพียง และประหยัดเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล หรือการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

๒.๒ สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ชุมชน องค์กรและหน่วยงานในท้องถิ่น อาจจะดำเนินการจัดอุปสมบทหมู่ หรือจัดหาเครื่องบวชให้ผู้ที่มีความประสงค์ หรือขอบวชแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์

๒.๓ สถาบันการศึกษาจัดกิจกรรมและเปิดพื้นที่ในการให้ความรู้และสาระสำคัญของประเพณีบวช ตามความเชื่อของท้องถิ่นและหลักศาสนา รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น

๒.๔ สถาบันศาสนามีบทบาทในการสั่งสอน ชัดเจนและปลูกฝังหลักธรรมคำสอนทางศาสนาอันเป็นทางสายกลาง คุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้ขอบวช สมาชิกในครอบครัว เครือญาติ และแขกผู้มีเกียรติที่ร่วมพิธีงานบวช เพื่อก่อให้เกิดสำนึกและพฤติกรรมหรือการกระทำความดี ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน อดกลั้น บนพื้นฐานความพอเพียงและประหยัด แต่มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่และช่วยเหลือเกื้อกูลของเครือญาติและในสังคม เช่น

- การสั่งสอนให้ผู้ขอบวชได้มีสติในการทบทวน ไตร่ตรอง ในบุญคุณมารดา บิดา และผู้มีพระคุณ

- การสั่งสอนให้ผู้ขอบวชมีความรู้ ความเข้าใจ และเกิดความตระหนัก เมื่อได้บวชเป็นพระภิกษุแล้ว จะต้องประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและควรศึกษาเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา

- การสั่งสอนให้บิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ และแขกที่มาร่วมงานได้อนุโมทนาบุญร่วมกันทำบุญทำทาน และรักษาศีล ๕ เป็นต้น

๒.๕ ส่งเสริมให้คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ มีการจัดประชุมในการจัดเตรียมงานประเพณีบวชหรือการอุปสมบทหมู่ โดยร่วมกันพิจารณาวางแผน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอันเป็นแนวทางประการหนึ่งในการพิจารณา ทบทวน ไตร่ตรอง และสามารถตัดสินใจเลือกแนวปฏิบัติได้อย่างมีเหตุผลและเหมาะสม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับท้องถิ่นและสังคม

เช่น รูปแบบการรณรงค์ให้ความรู้การบวชแบบประหยัดของท้องถิ่น ควรเป็นอย่างไร? รูปแบบและลักษณะการจัดงานอุปสมบทหมู่แบบประหยัดควรเป็นอย่างไร

๑๓๑

๓. สื่อมวลชนและสื่อท้องถิ่น

๓.๑ สื่อมวลชนและสื่อท้องถิ่น ควรประชาสัมพันธ์หรือจัดทำสื่อความรู้ที่สร้างสรรค์และมีเนื้อหา รูปแบบและวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ความรู้ ทัศนคติในการสร้างกระแสและช่วยสร้างสำนึกการจัดงานประเพณีบวชแบบพอเพียงและประหยัด อย่างต่อเนื่อง หรือบ่อย ๆ และหลักหลายช่องทาง

๓.๒ การเผยแพร่หรือผลิตสื่อที่มีเนื้อหาสาระและคุณค่าของประเพณีควรพิจารณาถึงการบูรณาการหรือการนำมิติวัฒนธรรมท้องถิ่นมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละท้องถิ่น ๓.๓ การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี คุณธรรมและความมีเหตุผลให้แก่คนในท้องถิ่นและสังคม โดยการนำเสนอประเด็น ข้อมูล และพฤติกรรมที่เป็นตัวแบบที่ดี รวมทั้งการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การยกย่อง เชิดชูบุคคล องค์กรและหน่วยงานที่เป็นแบบอย่างที่ดีในรูปแบบช่องทางต่าง ๆ ที่เหมาะสม

๓.๔ ประเด็นการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์ในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เช่น

๓.๔.๑ การบวช แบบประหยัด

๓.๔.๒ งานบวชนี้ไม่เมา ไม่เป็นหนี้

๓.๔.๓ มีข้าวหม้อแกงหม้อ ก็บวชได้

ฯลฯ

หมายเหตุ ประเพณีการบวช ได้สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจาก ประเพณีนิยม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พิมพ์ครั้งที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๑